

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Perspektiva členství Bosny a Hercegoviny v Evropské unii

The Perspective of Bosnia and Herzegovina Membership in the European Union

Student: Bc. Mirela Džanková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.

Ostrava 2011

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Mirela Džanková**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6210T004 Eurospráva**
Téma: **Perspektiva členství Bosny a Hercegoviny v Evropské unii**
The Perspective of Bosnia and Herzegovina Membership in the
European Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Politický a ekonomický vývoj Bosny a Hercegoviny od roku 1990 do současnosti
 3. Vztahy Bosny a Hercegoviny s Evropskou unií
 4. Bosna a Hercegovina na cestě ke členství v EU
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DIENSTBIER, J. a kol. *Stabilita Balkánu a Evropská unie, příspěvek ČR*. 1. vyd. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006. 184 s. ISBN 80-239-8060-2.
SADOWSKI, R. (ed.) et al. *The Western Balkans and European integration: prospects and implications*. 1st ed. Warsaw: Office of the Committee for European Integration, 2008. 118 s. ISBN 978-83-7567-029-5.
PRŤINA, S.; STÝSKALÍKOVÁ, V. Vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině.
In STÝSKALÍKOVÁ, V.; SMEKAL, H. (eds.). *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska, Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. 204 s. ISBN 80-210-3873-X.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

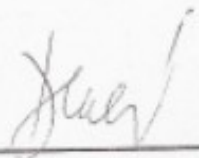
Vedoucí diplomové práce: **Ing. Radomír Kaňa, Ph.D.**

Datum zadání: **26.11.2010**

Datum odevzdání: **29.04.2011**

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 22. dubna 2011

.....
Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu Ing. Radomíru Kaňovi, Ph.D. za všechny cenné rady a připomínky, které mi poskytl při tvorbě diplomové práce.

Obsah

1 ÚVOD.....	7
2 POLITICKÝ A EKONOMICKÝ VÝVOJ BOSNY A HERCEGOVINY OD ROKU 1990 DO SOUČASNOSTI.....	10
2.1 Základní údaje o Bosně a Hercegovině.....	10
2.2 Rozpad Jugoslávie	12
2.3 Válečný konflikt v Bosně 1992-1995	13
2.4 Dayton a poválečné uspořádání země.....	16
2.4.1 Daytonska mírová dohoda	16
2.4.2 Realizace Daytonu	18
2.4.3 Distrikt Brčko	20
2.5 Politická situace v Bosně a Hercegovině	21
2.5.1 Politický systém Bosny a Hercegoviny a současná politická situace	21
2.5.2 Instituce Bosny a Hercegoviny	22
2.6 Ekonomika Bosny a Hercegoviny	25
2.7 Charakteristika vybraných makroekonomických ukazatelů	26
2.8 Zahraniční investice v Bosně a Hercegovině	33
3 VZTAHY BOSNY A HERCEGOVINY S EVROPSKOU UNIÍ.....	36
3.1 EU a země západního Balkánu	36
3.2 Vztahy Bosny a Hercegoviny s EU	38
3.3 Přítomnost EU v Bosně a Hercegovině.....	41
3.4 Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině (EUPM)	43
3.5 Operace EUFOR ALTHEA.....	44
3.6 Finanční a technická pomoc EU Bosně a Hercegovině	47
3.7 Program CARDS 2000-2006 a jeho využití.....	48
3.8 Nástroj předvstupní pomoci (IPA) a jeho využití.....	50
4 BOSNA A HERCEGOVINA NA CESTĚ KE ČLENSTVÍ V EU	59
4.1 Bosna a Hercegovina a evropský integrační proces	59
4.2 Evropská integrační strategie Bosny a Hercegoviny	62
4.3 Stabilizační a asociační proces a Evropské partnerství.....	64
4.3.1 Vyjednávání o Stabilizační a asociační dohodě (SAA)	64
4.3.2 Stabilizační a asociační dohoda s EU.....	66

4.3.3 Evropské partnerství.....	68
4.4 Hlavní překážky integrace Bosny a Hercegoviny do EU	69
4.5 Pokrok Bosny a Hercegoviny směrem k EU v roce 2010.....	75
4.5.1 Politická kritéria.....	75
4.5.2 Ekonomická kritéria	77
4.5.3 Evropské standardy	79
4.5.4 Hlavní priority pro Bosnu a Hercegovinu v roce 2011	80
4.6 Postoj veřejnosti v Bosně a Hercegovině ke členství v EU	81
4.7 Perspektiva členství Bosny a Hercegoviny v EU	85
5 ZÁVĚR.....	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	90
SEZNAM ZKRATEK	102
PROHLÁŠENÍ O VYUŽITÍ VÝSLEDKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE	104
SEZNAM PŘÍLOH	105

1 Úvod

„Faktem je, že i jako ostatní země západního Balkánu, má i Bosna a Hercegovina jasnou perspektivu v EU. Když se Chorvatsko stane jejím členem, bude mít EU s Bosnou a Hercegovinou hranici dlouhou tisíc kilometrů. Bosna a Hercegovina musí vynaložit úsilí, aby se nestala černou dírou na mapě západního Balkánu, stejně jako západní Balkán by se neměl stát černou dírou na mapě Evropy.“

Valentin Inzko

„Bosna a Hercegovina je součástí evropské rodiny a má evropskou budoucnost.“

José Manuel Barroso

Život v Bosně a Hercegovině byl poznamenán nejhorším válečným konfliktem, který v devadesátých letech provázel rozpad Jugoslávie. Konflikt si vyžádal velký počet obětí a způsobil rozsáhlou devastaci, jejíž následky jsou v zemi patrné dodnes. Občanskou válku v zemi ukončila až Všeobecná rámcová dohoda o míru (Daytonská mírová smlouva), podepsaná v roce 1995, přičemž zemi rozdělila na dvě entity – Federaci Bosny a Hercegoviny a Republiku Srbskou, a Distrikt Brčko. Záhy poté byla za pomoci mezinárodního společenství, včetně EU, zahájena postupná poválečná rekonstrukce země. Po roce 1999 zahájila EU novou politiku vůči zemím západního Balkánu, a to prostřednictvím Stabilizačního a asociačního procesu (SAP), který všem zemím v tomto regionu, včetně Bosny a Hercegoviny, nabídl perspektivu členství v EU. Hlavním důvodem, proč EU Bosně a Hercegovině nabízí členství v EU, je především vytvoření podmínek pro stabilitu a bezpečnost v zemi za účelem předejít jakýmkoliv konfliktům v budoucnosti. Od doby zahájení SAP udělala Bosna a Hercegovina významný pokrok směrem k evropskému integračnímu procesu, i když byl tento provázen řadou problémů. Po splnění nezbytných podmínek a dlouhých vyjednáváních se ji podařilo podepsat Stabilizační a asociační dohodu (SAA) s EU a rovněž dosáhla zrušení vízové povinnosti pro své občany. Přesto však zemi ještě čeká dlouhá cesta, než se stane plnohodnotným členem EU.

Cílem této diplomové práce je nastínit problematiku integrace Bosny a Hercegoviny do Evropské unie a poukázat na hlavní překážky, které v současné době zemi brání v dalším směřování ke členství v EU. V rámci diplomové práce se zároveň zabývám otázkou, zda by Bosna a Hercegovina mohla v příštích několika letech do EU vstoupit s ohledem na aktuální politickou a ekonomickou situaci.

První hypotézou této diplomové práce je, že rozdílná představa bosensko-hercegovských politiků ohledně samotné budoucnosti země představuje hlavní problém, který bude i nadále brzdit jakýkoliv další pokrok směrem ke členství v EU.

Další je založena na tvrzení, že uspořádání země a současná politická krize, která je výsledkem dlouhodobých politických sporů a rivality mezi srbskými, chorvatskými a bosňáckými politiky, ztěžují a pravděpodobně výrazně oddálí proces provádění reforem, nezbytných pro plnění kodaňských kritérií a dalších mezinárodních závazků. Právě pomalá realizace klíčových reforem je důvodem, že země stále ještě není připravena na vstup do EU a již delší dobu zaostává za ostatními státy v regionu.

Při zpracování diplomové práce jsou použity následující metody vědecké práce: metoda komparativní a analytická, deskriptivní a deduktivní metoda, dále metoda synchronní a diachronní, přičemž v jednotlivých kapitolách dochází ke kombinaci několika těchto metod.

Práce je tématicky členěna do tří hlavních kapitol. **První kapitola** diplomové práce bude věnována politickému a ekonomickému vývoji země od devadesátých let až do současnosti, kde se především zaměřím na problematiku rozpadu bývalé Jugoslávie a následným válečným konfliktem v Bosně a Hercegovině, jenž probíhal v letech 1992 – 1995. Zároveň zde nastíním poválečné a institucionální uspořádání země včetně aktuální politické a ekonomické situace.

V rámci **druhé kapitoly** se budu zabývat vývoji vztahů Bosny a Hercegoviny s EU. V první části této kapitoly se budu věnovat politice EU vůči regionu západního Balkánu a dále vztahy EU s Bosnou a Hercegovinou. Ve druhé části kapitoly se zaměřím na finanční pomoc EU, jenž je zemi poskytována prostřednictvím programu Nástroje předvstupní pomoci (IPA), který je určen pro období 2007 - 2013 pro období 2000 – 2006, přičemž v minulém období, 2000 – 2006, byl možno tuto pomoc čerpat z programu CARDS, což je Pomoc Společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci.

Stěžejní z hlediska naplnění cíle diplomové práce je **třetí kapitola**, v rámci které se zaměřím na jednotlivé kroky, jež Bosna a Hercegovina musí podniknout, aby se mohla stát plnohodnotným členem EU. Pozornost je věnována Evropské integrační strategii země,

procesu vyjednávání o Stabilizační a asociační dohodě (SAA) s Bosnou a Hercegovinou a překážkám integrace, které musí být vyřešeny, aby bylo možné lépe plnit kritéria pro členství v EU. Rovněž bude hodnocena aktuální připravenost země na případný vstup do EU z hlediska plnění kodaňských kritérií. Závěr této kapitoly se zabývá perspektivou členství Bosny a Hercegoviny v EU.

2 Politický a ekonomický vývoj Bosny a Hercegoviny od roku 1990 do současnosti

2.1 Základní údaje o Bosně a Hercegovině

Bosna a Hercegovina (BaH) se nachází v jihovýchodní Evropě na Balkánském poloostrově. Je jednou ze zemí bývalé Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ) a nezávislost získala 1. března 1992 na základě referenda o nezávislosti BaH. Člení se na dva územní celky (entity) – Federaci Bosny a Hercegoviny (dále FBaH nebo Federace BaH) a Republiku srbskou (RS). Samostatným celkem je oblast Distrikt Brčko. Hlavním městem BaH a FBaH je Sarajevo, v případě Republiky srbské je to Banja Luka. Sousedními zeměmi BaH jsou Chorvatsko, Srbsko a Černá Hora.

Rozloha

Celková rozloha země činí 51 209,2 km², z toho pevnina 51 197 km² a moře 12,2 km² (s mořem spojena úzkým koridorem k přístavu Neum), přičemž rozloha Federace BaH činí 26.110,5 km² a RS 24 857,2 km² (rozloha určena rozdělením země dle Daytonské mírové dohody). Distrikt Brčko se zvláštním statutem má rozlohu 493 km².

Obyvatelstvo

V Bosně a Hercegovině žije přes 3,8 mil. obyvatel, z toho přibližně 2 mil. obyvatel ve Federaci a 1,4 mil. v RS. Podle posledního sčítání obyvatelstva z roku 1991, žilo před válkou v zemi přes 4 mil. obyvatel a z hlediska národnostního složení 43,5 % tvořili Bosňáci, 31,2 % Srbové, 17,4 % Chorvaté a 6 % tvořili příslušníci ostatních národů (příslušníci národnostních menšin apod.) V současnosti, dle odhadů, žije v Bosně kolem 48 % Bosňáků, 37 % Srbů, 14 % Chorvatů a 1 % ostatních národností. Z hlediska náboženského složení, přibližně 40 % tvoří muslimové, 31 % pravoslavní, 15 % římskokatolíci a 14 % ostatní.[40]

Administrativní členění země

Jak již bylo uvedeno, BaH je tvořena Federací BaH, RS a Distriktem Brčko. Federace BaH se skládá z deseti vyšších územněsprávních celků (kantonů), z toho pět je

bosňáckých, tři chorvatské a dva kantony jsou smíšené bosňácko-chorvatské¹. V čele kantonů stojí prezidenti, kteří jsou voleni kantonálními parlamenty. Nejnižšími územními celky jsou okresy (općina), kterých je ve Federaci celkem 74 z celkových 137 bosensko-hercegovských okresů. Republika srbská nemá žádné vyšší územněsprávní celky, nižší územní celky představují až okresy, kterých je v RS celkem 63. Distrikt Brčko představuje území, které náleží oběma politickým entitám, tzn. jak RS, tak i Federaci BaH. O jeho zvláštním statutu rozhodla mezinárodní arbitráž v roce 1999. Město je spravováno místním obyvatelstvem a v čele distriktu stojí mezinárodní supervizor. Distrikt Brčko má vlastní vládu, starostu, soud a parlament.[28]

Úřední jazyk a měna

Bosenština, chorvatština a srbština jsou v BaH uznávány jako rovnoprávné a samostatné oficiální jazyky. Ve Federaci BaH se používá latinka, zatímco v RS cyrilice. Nejrozšířenějším cizím jazykem, který je vyučován na většině základních škol v BaH, je angličtina. Mezi další jazyky, které se vyučují, patří také francouzština, němčina, ruština, arabština a turečtina. Hlavní peněžení jednotkou v BaH je konvertibilní marka (KM), která byla jako účetní měna zavedena 11.8.1997 a ve fyzickém oběhu je od června 1998. Do konce prosince 2001 byl kurs KM pevně vázán na DEM, od 1. ledna 2002 je vázán k euru (1 EUR = 1,955830 KM).

Účast v mezinárodních a regionálních organizacích

BaH je členem OSN a od 1. ledna 2010 **nestálým členem Rady bezpečnosti OSN**. Dále je členem Rady Evropy, Unie pro Středomoří, Středoevropské zóny volného obchodu (CEFTA), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a dalších. Dlouhodobým cílem BaH je členství v EU, NATO a WTO. V rámci regionálních organizací, je BaH členem Rady pro regionální spolupráci (RCC), Sdružení pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (SEECP), Regionální iniciativy pro migraci, azyl a uprchlíky (MARRI), Mezinárodní komise pro povodí řeky Sávy, Iniciativy spolupráce jižní Evropy a Jadransko-jónské iniciativy (AJI).[26,91]

¹ Mezi bosňácké kantony patří Kanton Sarajevo a kantony Tuzlanski, Bosansko-podrinjski, Zeničko-dobojski a Unsko-sanski). Chorvatské kantony tvoří Livanjski kanton, Posavski kanton a Zapadohercegovački kanton a zbývající bosňácko-chorvatské kantony tvoří Hercegovačko-neretvanski kanton a Srednjobosanski kanton.

2.2 Rozpad Jugoslávie

Socialistická federativní republika Jugoslávie (SFRJ) směřovala ke konečnému rozpadu postupně v důsledku neustávajícího prohlubování společenské a ekonomické krize. Poté, co zemřel **Josip Broz Tito** 4. května 1980, začala se projevovat zejména silící přání národů po sebeurčení, která byla provázena prudkým nárůstem nacionalismu. K nespokojenosti přispívaly rovněž velké hospodářské problémy, kdy rostla inflace, nezaměstnanost a zadlužování země. Bohatší republiky na západě země (Slovinsko, Chorvatsko) už nechtěly doplácet na méně rozvinuté oblasti. Neschopnost držet krok s rozvinutými západními zeměmi a neúspěchy jugoslávské ekonomiky připravily půdu pro politickou krizi. Státní a politické vedení jugoslávské federace i vedení jednotlivých republik a autonomních oblastí nemělo vůli najít východiska pro řešení největších problémů, které se v průběhu krize objevovaly. Po mnoha dohadováních o ekonomických a politických reformách systému, nebyla jugoslávská federální vláda schopna dalšího vyjednávání. Vlna nacionalismu v polovině 80. let vynesla na vrchol **Slobodana Miloševiče**, který postupně omezoval autonomii dvou oblastí – *Kosova a Vojvodiny*, přičemž tvrdě postupoval především v Kosovu považovaného za kolébkou Srbska. Brzo nato Srbsko rozpustilo kosovský parlament a provincie byla spravována přímo z Bělehradu. V průběhu tohoto období dochází k demokratizaci celé Jugoslávie. V lednu 1990 opustilo *Svaz komunistů Jugoslávie* Chorvatsko a Slovinsko. Stále více pravomocí bylo přenášeno na úroveň jednotlivých republik a federální stát se začal pomalu rozpadat. Poté co byl zaveden systém více stran, ustálily se v jednotlivých republikách nové nacionalistické strany.[2,3,23,93]

V témže roce se konaly první svobodné volby na úrovni jednotlivých republik, jejichž vítězem se staly především nacionalistické strany. Původně požadoval **Ante Marković**, tehdejší federální předseda vlády, aby se konaly federální volby, ale tento požadavek byl ze strany Srbska a Slovinska bojkotován. V Chorvatsku se vítězem voleb stal **Franjo Tudjman**, který byl lídrem *Chorvatského demokratického společenství* (Hrvatska demokratska zajednica, HDZ) a v Srbsku **Slobodan Milošević** se *Socialistickou stranou Srbska* (Socijalistička Partija Srbije, SPS). Ve Slovinsku po volbách, v nichž většinu získala středně-pravicová koalice, se ihned začalo s navrhováním ústavy, která by umožnila Slovinsku se od Jugoslávie oddělit. Krátce nato odstartovala v srpnu provincie Krajina, kde na chorvatském území dlouhodobě žila srbská menšina, kampaň pro získání samostatnosti. Argumentovala tím, že pokud se Chorvatsko odtrhne od Jugoslávie, tak i

jim by mělo být umožněno získat samostatnost odtržením od Chorvatska. V březnu 1991 se v srbském městě **Karadjordjevu** k tajnému jednání sešli Milošević a Tudjman, aby se dohodli na rozdělení území BaH mezi Srbsko a Chorvatsko tak, aby území, kde žije většina Srbů nebo Chorvatů, bylo připojeno k danému státu. To by pak vedlo k vytvoření „Velkého Srbska“ a „Velkého Chorvatska“. Srbsko nemělo zájem, podobně jako i ostatní republiky, aby Jugoslávie zůstala jednotným, mnohonárodnostním státem. Naopak snila o založení velkého srbského státu, přičemž by se všechny oblasti, ve kterých žijí Srbové, měly stát součástí Srbska. Zejména se jednalo o území Kosova a Krajiny. Nicméně, jednání nakonec nebyla úspěšná, neboť se oba prezidenti nedokázali dohodnout na tom, jaká část území by připadla Srbsku a jaká Chorvatsku. Tu část území, kterou Milošević při jednáních s Tudjmanem požadoval, nemohl v žádném případě získat, aniž by s Chorvatskem vstoupil do konfliktu. V téže době vyhlásili Srbové v chorvatské Krajině autonomii a ta byla uznána Srbskem.[3,53,56]

Dne 25. června 1991, Chorvatsko i Slovinsko vyhlásily nezávislost na Jugoslávii a tím začal i rozpad SFRJ. Mezinárodní pokusy o zprostředkování dohody, s cílem zabránit rozpadu Jugoslávie, selhaly. Hned nato byla vyslána *Jugoslávská národní armáda* (JNA), ve které působili především Srbové, do Slovinska. Díky vyjednávání EU se však po několika dnech bojů JNA stáhla ze slovinského území. V srpnu 1991, vypukla válka o Krajinu v Chorvatsku, a to mezi chorvatskými milicemi a místními Srby a JNA, která se pokusila převzít kontrolu nad strategicky důležitými městy, Dubrovnikem a Vukovarem. Konflikt poté vypukl i v Bosně a byl ukončen až Daytonskou mírovou dohodou.[23,53,56]

2.3 Válečný konflikt v Bosně 1992-1995

V BaH podlehli bosenští komunisté nátlaku bosenského obyvatelstva a povolili vznik nekomunistických politických stran, přičemž vznikly politické strany na základě národnostního principu. Jako první vznikla **Strana demokratické akce** (SDA), kde stál v čele Alija Izetbegović, další stranou byla **Srbská demokratická strana** (SDS) s Radovanem Karadžićem, a bosenští Chorvaté se organizovali v rámci **Chorvatského demokratického společenství** (HDZ). Tyto strany záhy zvítězily v prvních demokratických volbách a dohodly se na vytvoření vládní koalice. Nicméně hlavním problémem pro fungování vládní koalice se ukázala otázka budoucnosti BaH. Zatímco SDS odmítala nezávislost země, SDA a HDZ se tato představa zamlouvala. Bosenští Srbové dávali přednost vytvoření společné federace se Srbskem a Černou Horou, což

Bosňáci nechtěli. Dne 15. října 1991 bylo parlamentem rozhodnuto o vyhlášení suverenity BaH. V reakci nato opustili srbští členové parlament v Sarajevu a 24. října 1991 ustanovili Republiku srbskou BaH s hlavním městem Banja Luka pod vedením Radovana Karadžiće. Bosenská vláda označila jejich postup za neústavní a v prosinci 1991 požádala mezinárodní společenství o uznání nezávislosti země. S tímto však neuspěla, ale mezinárodní společenství zdůraznilo, že pokud bude vyhlášeno referendum o nezávislosti a většina obyvatel se vyjádří kladně, tak bude uznána. Bosenská vláda proto vyhlásila celobosenské **referendum o nezávislosti**, které se konalo 29. února a 1. března 1992 a které bylo se stran srbského obyvatelstva bojkotováno. Zúčastnilo se ho přes 64 % obyvatel, především bosenských Chorvatů a Muslimů - Bosňáků, z nichž 99 % hlasovalo pro vyhlášení nezávislosti BaH. Dne **3. března** byla pak deklarována prezidentem Izetbegovićem. Na protest začali bosenští Srbové stavět barikády v ulicích Sarajeva a jiných velkých městech (Bosanski Šabac, Derventa, Odžak) a napětí narůstalo. Situace se začala zhoršovat na přelomu března a dubna 1992. Nezávislost BaH byla oficiálně uznána 6. dubna jak ES, tak i o den později USA. 8. dubna začalo bombardování Sarajeva, které zůstalo v obklíčení až do konce konfliktu. Etnická válka se pak rozšířila na celé území BaH. Srbové upevnili svou pozici v severní části země, kdy z této oblasti vyhnali většinu muslimského obyvatelstva, které tam bylo usídleno. Terčem srbské agrese se stávali jak Bosňáci, tak i Chorvaté. Během léta bylo do hromadných táborů internováno několik tisíc lidí, z desítek tisíc dalších se stali utečenci. V táborech ale také končili i Srbové, kteří byli zajati protistranou. Začátkem léta uzavřeli Chorvaté a Bosňáci spojení. V průběhu války však bosenští Chorvaté změnili svou strategii a vyhlásili 3. července 1992 na jihozápadě země Chorvatské společenství **Herceg-Bosna**, jako reakci na existenci Republiky srbské.

Boje i nadále pokračovaly a nedařilo se jim žádným způsobem zabránit, i když **Rada bezpečnosti OSN** v červnu rozhodla o vyslání 1 100 mužů do Bosny, které v září posílilo dalších 6 000. Mírové sbory však měly slabý mandát, do bojů zasahovat nemohly a staraly se pouze o zajištění humanitárních dodávek. Na Srbsko a Černou horu bylo také uvaleno zbrojní a hospodářské embargo. Na konci října se zhoršila situace na východě Bosny, když armáda Republiky srbské obklíčila Žepu, Goražde a Srebrenici, kde žilo kolem 130 000 obyvatel. Ke zlepšení situace nepřispěla ani jednání. Plán vyjednávačů OSN **Cyruse Vance** a **Davida Owena**, který byl předložen počátkem roku 1993, počítal s rozdělením Bosny a Hercegoviny do deseti kantonů podle etnického rozdělení. Tento plán

byl nejdříve zamítnut Spojenými státy a v květnu v referendu i bosenskými Srby. Byl schválen pouze bosenskými Chorvaty.[3,53,55,93]

Na jaře téhož roku bylo OSN vyhlášeno šest „**bezpečnostních zón**“ pro Bosňáky, mezi kterými byly Žepa, Sarajevo, Goražde, Srebrenica, Tuzla a Bihać. V rámci operace Deny Flight začalo NATO kontrolovat bezletové pásmo nad Bosnou a Hercegovinou. Na konci jara 1993 se situace v zemi ještě zhoršila. V centrální části Bosny a v Mostaru se proti Bosňákům obrátili i Chorvaté, což vedlo k uzavření spojení mezi Srby a Chorvaty. V červnu navrhli Chorvaté a Srbové rozdělení Bosny na tři části podle etnik, která je obývají. Plán byl ale zamítnut bosenským prezidentem s tím, že požaduje federativní uspořádání. Owen i přes odpor sarajevské vlády plán přijal jako základ pro další jednání. Během dalších jednání boje pokračovaly, i když 5. června 1993 byla v Jaderském moři zahájena operace Sharp Gard, která měla kontrolovat dodržování embarga OSN na dodávky zbraní do bývalé Jugoslávie. V únoru 1994 začali bosenští Srbové znovu ostřelovat Sarajevo, přičemž bylo zabito 68 civilistů. NATO proto vydalo ultimátum, ve kterém požadovalo, aby bosenští Srbové stáhli veškeré těžké zbraně z oblastí monitorovaných OSN kolem města, jinak budou vystaveni leteckým úderům.[55,53,93]

Počátkem roku 1994 se do mírového procesu zapojuje USA, jelikož vycitily, že existuje prostor pro možnou mírovou dohodu mezi Bosňáky a Chorvaty. Chorvaté a Bosňáci podepsali příměří 23. února 1994. Dne 1. března 1994 pak byla slavnostně podepsána **Washingtonská dohoda**, na jejímž základě vznikla entita bosenských Chorvatů a Bosňáků, Federace Bosny a Hercegoviny. Nálety NATO pokračovaly a v dubnu poprvé zaútočily na bosenskoserbské pozemní jednotky, jež stílely na síly UNPROFOR v oblasti Goražde. Rada NATO Srby vyzvala, aby se od Goražde stáhli, a schválila letecké útoky proti jakýmkoli vojenským silám, které by ohrožovaly bezpečnostní zóny. Na základě rozhodnutí uskutečnila letadla NATO několik akcí proti Srbům. Tito však i nadále ovládali 70 % území BaH. Na jaře 1994 došlo také k vytvoření tzv. **kontaktní skupiny**, ve které zasedaly následující země: USA, Velká Británie, Rusko, Německo a Francie. Ta v létě 1994 představila mírový plán, na základě kterého mělo být území BaH rozděleno na dvě entity, bosňácko-chorvatskou a srbskou, v poměru 51:49 % území země. Bosňáky a Chorvaty byl mírový plán přijat, ale Srbové jej odmítli, jelikož navrhované rozdělení teritoria neodpovídalo realitě na bojišti a bosenští Srbové by se museli vzdát významné části území. Postupující jednotky Chorvatů a Bosňáků, Srbové u Brčka během listopadu odrazili a 31. prosince bylo vyhlášeno čtyřměsíční příměří. I přes podepsané příměří se

stále bojovalo v enklávě Bihač na západě Bosny. Snaha Rady bezpečnosti vyjednat prodloužení příměří byla v dubnu Karadžićem zamítnuta.

V květnu a srpnu 1995 zaútočila chorvatská armáda v rámci operací **Blesk** a **Bouře** s cílem dobýt Slavonii a srbskou Krajinu, a také se jim to podařilo. Od května začali bosenští Srbové opět ostřelovat Sarajevo a začaly ohrožovat Srebrenicu, jednu z bezpečnostních zón OSN. Do Srebrenice vpadly jednotky bosenských Srbů 11. července 1995 pod vedením generála Ratka Mladiće. Z města bylo evakuováno přes 20 tisíc lidí, ale kolem osmi tisíc jich bylo brutálně vyvražďeno. Vojáci jednotky UNPROFOR kvůli slabému mandátu neuplatnili sílu a genocidě tak nezabránili. Poté následoval útok na Žepu, která byla vypálena. Výměnou za obklíčené Goražde požadoval Karadžić část Sarajeva a pro svou Republiku srbskou 56 % území BaH.[55,56,93]

V srpnu 1995 začalo NATO letecké a dělostřelecké útoky proti bosenským Srbům v rámci operace **Deliberate Force**, které je přiměly k ukončení obléhání Sarajeva, přičemž nakonec vyjádřili vůli jednat. Na přelomu září a října se válečný konflikt blížil ke konci a v listopadu bylo v Daytonu vyjednáno příměří. Skončil tak tři a půl roku trvající konflikt s **největším počtem obětí od druhé světové války** na území Evropy. Provázela ho mimořádná krutost, na kterou doplácelo zejména civilní obyvatelstvo. To se stalo obětí nemilosrdných etnických čistek, k nimž docházelo jak na straně Srbů a Chorvatů, tak i Bosňáků (mezi nejpostiženější oblasti, jejíž obyvatelstvo se stalo obětí etnických čistek, patří Kotor, Varoš, Ključ, Prijedor, Sanski Most a Srebrenica). Během války přišlo o život přes dvě stě tisíc lidí a kolem dvou milionů jich bylo vyhnáno ze svých domovů.

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY)² obvinil z válečných zločinů Radovana Karadžiće, Ratka Mladiće a řadu dalších osob, přičemž některé z nich byly dopadeny a odsouzeny. Zatímco Radovan Karadžić byl zatčen v červenci 2008, Ratko Mladić dosud dopaden nebyl.[3,56,87,93]

2.4 Dayton a poválečné uspořádání země

2.4.1 Daytonska mírová dohoda

Dne 1. listopadu 1995 se na americké Wright-Pattersonově vojenské základně u města Dayton pod patronací **Richarda Holbrooka**, sešli k mírovým jednáním prezidenti

² Tribunál byl založen v roce 1993 za účelem stíhání osob, které jsou odpovědné za závažná porušování mezinárodního humanitárního práva na území bývalé Jugoslávie od roku 1991.

Srbska, Bosny a Hercegoviny a Chorvatska, **Slobodan Milošević**, **Alija Izetbegović** a **Franjo Tuđman**. Dne 21. listopadu 1995 byla tato jednání ukončena a jejich výsledkem byla **Všeobecná rámcová dohoda o míru v Bosně a Hercegovině** (*Daytonská mírová dohoda – Dayton Peace Agreement*), jejíž definitivní text byl podepsán 14. prosince 1995 v Paříži. Smlouva ukončovala tři a půl roku trvající mezinárodní konflikt v BaH a současně vymezovala základní rysy poválečného státně-politického uspořádání země. Snažila se udržet jednotný stát (BaH) a zároveň fakticky souhlasila s jeho vnitřním politickým rozdělením (FBaH, RS). Musela nutně ponechat zúčastněným stranám pocit, že nikdo sice nevyhrál, ale rovněž neprohrál. V Bosně je dodnes Dayton chápán jako určitý diktát z vnějšku. Jako garant míru byla ustavena **Rada pro implementaci míru** (The Peace Implementation Council, PIC), složená z 55 zemí a mezinárodních organizací, které podporují a řídí implementaci mírového procesu. Výkonným nástrojem PIC je **Řídící výbor**, jemuž předsedá *Vysoký představitel* (High Representative – HR, viz dále) a jehož dalšími členy jsou Itálie, Japonsko, Francie, USA, Velká Británie, Kanada, Německo, Rusko, předsednická země EU, Delegace EU a Organizace islámské konference zastoupená Tureckem.[26,91,95]

Na základě Daytonské mírové dohody vznikl rovněž **Úřad Vysokého představitele** (*The Office of the High Representative, OHR*), jehož úkolem je dohlížet na implementaci civilních aspektů mírové smlouvy, a to jménem mezinárodního společenství. Vysoký představitel je nejvyšší autoritou při interpretaci civilních aspektů dohody a je také koordinátorem činností občanských agentur a organizací v Bosně. Jeho mandát je vymezen v článku 10 Daytonské mírové smlouvy. Mezi jeho úkoly patří:

- monitorovat provádění mírové dohody,
- koordinace aktivit mezinárodních civilních organizací a agentur v BaH s cílem zajistit efektivní provádění civilních aspektů mírové dohody, přičemž respektuje jejich autonomii v oblastech, kde působí a zároveň ukládá obecné směrnice v souvislosti s dopadem jejich činnosti na provádění této dohody,
- účast na setkáních dárcovských organizací a pravidelné předkládání zpráv o dosaženém pokroku OSN, EU, USA a Ruské federaci a dalším zainteresovaným vládám, stranám a organizacím.

Je nominován **Řídícím výborem** a **Rada bezpečnosti OSN** pak jeho jmenování potvrzuje. Od února 2002 je HR rovněž zvláštním zástupcem EU pro Bosnu a Hercegovinu

(European Union Special Representative, EUSR). V současnosti je HR/EUSR Rakušan **Valentin Inzko**, který je již sedmý v pořadí³. [95]

2.4.2 Realizace Daytonu

Kroky k realizaci Daytonu zahájilo mezinárodní společenství v podstatě ihned po podpisu mírových smluv. Vojenské aspekty dohod z Daytonu se povedlo naplnit poměrně rychle, a to prostřednictvím více než 55 000 vojáků mezinárodních jednotek **IFOR** (Implementační síly - Implementation Force), kteří se do Bosny přepravili na přelomu roku 1995/1996. Přibližně do jednoho měsíce po zahájení vojenské operace se z BaH stáhla většina cizích ozbrojenců, kteří se v předchozích letech, na nejruznější způsob, angažovali v rámci bosenského konfliktu. Během několika týdnů byla rovněž do kasáren stažena a pod kontrolu mezinárodních sil dána veškerá těžká vojenská technika. Po třech měsících, od zahájení mírové mise, ukončily jednotky IFOR oddělování znepřátelených bosenských táborů, a to vytvořením demilitarizovaného pásma o šířce 4 km a délce 1080 km. Tzv. *daytonská linie* rozdělila území Bosny a Hercegoviny na **dvě entity - Federaci BaH a Republiku srbskou**. V průběhu let 1996 a 1997 umožnila vojenská přítomnost jednotek NATO poměrně rychle stabilizovat vnitřní situaci v Bosně. Během roku 1997 byla mise IFOR formálně ukončena a dohled nad klidem zbraní byl předán jednotkám **SFOR** (Stabilizační síly - Stabilisation Force), jejichž jádrem zůstali vojáci NATO. Přibližně 12 000 příslušníků oddílů SFOR z více než třiceti zemí světa působilo v BaH ještě ke konci roku 2003. Koncem následujícího roku (oficiálně od 2. prosince 2004) přešel úkol zajišťování mírových podmínek pro další pokračování daytonského procesu na mírové jednotky EU – EUFOR (Síly EU, European Union Force).

Během druhé poloviny 90. let se za finanční podpory mezinárodních organizací podařilo v hlavním městě zahladit stopy několikaletého válečného obléhání (oprava městské dopravy, domů, znovuotevření některých podniků, nemocnic, škol a kulturních institucí), přičemž bylo použito zhruba 400 milionů marek. [26]

Krátce po Daytonu odešlo z Bosny do ciziny kolem 40 tisíc osob, zejména mladých lidí, jejichž důvodem odchodu byla ztráta důvěry v rychlou normalizaci hospodářských a politických poměrů v zemi. K uklidnění situace došlo rovněž ve městě Mostaru, i když

³ Prvním HR mezinárodního společenství v Bosně a Hercegovině byl Carl Bildt (prosinec 1995 - červen 1997), dalším španělský politik Carlos Westendorp (červen 1997 - červenec 1999), Wolfgang Petritsch (srpen 1999 -květen 2002). Čtvrtým HR byl bývalý předseda britské Liberální demokratické strany Paddy Ashdown (květen 2002 - leden 2006), následován Christianem Schwarzem-Schillingem (únor 2006 – červen 2007). Šestým HR v pořadí byl pak Miroslav Lajčák (červenec 2007 – březen 2009).

pouze částečně. Hlavním problémem bylo vzájemné obviňování a obstrukce mezi mostarskými Bosňáky a Chorvaty. Teprve po nátlaku zemí EU, které pohrozily zastavením přísunu ekonomické pomoci na obnovu válkou poničeného města, se radikálové obou zneprátelených táborů stáhli do pozadí. Od roku 1998 začala fungovat v centru Mostaru společná bosňácko-chorvatská správa a obyvatelé se mohli volně pohybovat v rámci celé městské aglomerace.

Významného pokroku bylo dosaženo v oblasti obnovy infrastruktury a zajištění volného pohybu občanů v rámci BaH. Během války bylo poničeno přes dva tisíce kilometrů komunikací a více než 70 velkých mostů. EU a Světová banka v letech 1996-1999 poskytly Bosně celkem **5,1 mld. dolarů** na rekonstrukci a obnovu. Za čtyři roky se podařilo opravit prakticky všechny mosty (včetně železničních a silničních mostů vedoucích přes řeku Sávu), 60 % poškozených železnic a silnic, velkou část poškozených škol, nemocnic a dalších veřejných institucí.

Během druhé poloviny 90. let se rovněž podařilo zformovat a zavést celý složitý systém správních a politických orgánů v BaH. Politický systém BaH je dán zásadami, jenž jsou stanoveny v Daytonské smlouvě, konkrétně v článku 4 – Ústavě BaH. Jedná se o tzv. **konsociační model**, který má za cíl udržet funkční vládnutí ve státě, který je etnicky hluboce rozdělen. S tímto úzce souvisí názorový konsensus, který je základem většiny přijímaných legislativních norem. Tento je však v BaH, kde politické struktury jsou stranicky velmi roztržité a nepevné a kde mezi sebou tři hlavní národnostní komunity neustále soupeří, stále obtížně dosažitelný. V období let 1996-1997 političtí reprezentanti jednotlivých bosenských nacionálních stran často činnost legislativních orgánů BaH bojkotovali. Z toho důvodu přijala **Rada pro implementaci míru** na svém zasedání v prosinci 1997 v Bonnu důležité rozhodnutí, aby Vysokému představiteli byly zvýšeny jeho **pravomoci** (tzv. *bonnské pravomoci - Bonn powers*)⁴. Role mezinárodních orgánů, zejména pak HR, na politické stabilizaci země byla ve druhé polovině 90. let zásadní. Zpočátku měl HR v BaH působit pouze jako pojistka při uskutečňování Daytonské mírové smlouvy. Nicméně se později ukázalo, že bez jeho přímých zásahů (rozhodnutí), by se byl mírový proces v BaH jen s obtížemi posouval dopředu.

Ve druhé polovině 90. let dosáhl značných úspěchů v pořadí druhý HR, **Carlos Westendorp**, a to v oblasti obnovy základních ekonomických prvků státu a společných

⁴ V rámci zvýšených pravomocí může HR například odvolat z úřadu jakéhokoliv představitele státní správy či samosprávy, včetně členů vlád a Předsednictva BaH, pokud se prokáže, že záměrně komplikují nebo sabotují naplňování mírového procesu, může také vůči kterékoliv bosenské politické straně uplatnit administrativní či finanční sankce až po zákaz její činnosti apod.

státních symbolů. Brzy po svém nástupu uvedl v život **Centrální banku Bosny a Hercegoviny**, která měla být základním nástrojem pro další ekonomické reformy. Krátce poté začaly práce na zavedení společné celobosenské měny. Dne 22. června 1998 bylo do oběhu dáno nové platidlo – **konvertibilní marka (KM)**, jejíž kurs byl vázán na německou marku (DEM). Hodnota této měny byla stabilní a navíc garantována Světovou bankou a aktuální hodnotou německé marky. Ze začátku novou měnu užívali pouze Bosňáci, přičemž bosenští Chorvati a Srbové se dále drželi svých platidel. Problémy s vyplácením důchodů a ostatních sociálních dávek (ty se mohly vyplácet jen v KM) a také pokračující velká inflace ve Svazové republice Jugoslávii, nakonec přiměla bosenské Srby a Chorvaty novou měnu akceptovat. Dále se HR Westendorpovi v rámci tzv. Bonn powers podařilo prosadit nové společné státní symboly BaH. Od února 1998 se začala užívat nová vlajka obsahující žlutý trojúhelník, jenž symbolizuje tři bosenské národy, na modrém podkladě z jedné strany lemovaný pásem bílých hvězd. Dále to byl státní znak, který fakticky kopíruje vlajku, hymna a nové společné poznávací značky automobilů. Přijetí **Zákona o státní hraniční službě** bylo dalším prvkem, který posiluje státní integritu Bosny a Hercegoviny. Do té doby ochrana bosenských hranic prakticky neexistovala, což vytvářelo ideální podmínky pro rozvoj „šedé ekonomiky“. Ačkoliv tento zákon vstoupil v platnost v lednu 2000, teprve během roku 2002 začali na hraničních přechodech s cizinou působit první příslušníci **Celní kontroly BaH**. [26]

2.4.3 Distrikt Brčko

Na základě Daytonské mírové dohody bylo Brčko, jako dopravně a strategicky důležité město a spojnice mezi západní a východní polovinou RS, ponecháno pod správou bosenských Srbů s dodatkem, že o konečném politicko-správním statusu města rozhodne mezinárodní arbitráž. Arbitrážní komise vydala v únoru 1997 zprávu, v níž uvedla, že v Bosně dosud nevznikly podmínky, které by umožnily přijmout definitivní řešení otázky Brčka. Došlo tak k prodloužení srbské kontroly nad městem o další rok. Za účelem urychlení vnitřní stabilizace regionu, byl krátce nato vytvořen **úřad mezinárodního dohlázeatele** (*supervizora*) nad Brčkem. První supervizor byl jmenován Vysokým představitelem 17. dubna 1997 a byl jím americký diplomat Robert William Farrand.

V březnu 1999 bylo přijato konečné rozhodnutí o Brčku, v němž se uvádělo, že představuje zvláštní samosprávnou jednotku v rámci BaH s názvem Distrikt Brčko a náleží

oběma politickým entitám. Oficiálně začala samospráva Distriktu Brčko pracovat od 8. března 2000.

2.5 Politická situace v Bosně a Hercegovině

2.5.1 Politický systém Bosny a Hercegoviny a současná politická situace

Na základě Daytonu bylo dohodnuto, že BaH budou tvořit dvě entity v poměru území 51:49 %. V rámci vymezení kompetencí mezi celostátní instituce a entity došlo také k dohodě, že k pravomocem státu bude patřit zahraniční politika, celní politika, monetární politika, imigrační a azylová politika, dohled nad vzdušným prostorem země, vztahy s Interpolem v boji proti zločinu a financování institucí a mezinárodních závazků BaH, přičemž ostatní pravomoci byly převedeny na jednotlivé entity. Dále upravila vztahy mezi entitami a celostátními institucemi dohoda o přímé volbě členů **Předsednictva BaH** a o přímých volbách členů Poslanecké sněmovny celostátního parlamentu. Politický život v BaH byl obnoven necelý rok po podepsání Daytonské mírové dohody a na podzim roku 1996 se konaly první poválečné parlamentní volby a volby členů Předsednictva. V období od voleb z roku 1996 až do jejich dalších konání v roce 2002 se politika vedla spíše v rámci institucí entit, než na celostátní úrovni, kde hlavním problémem byla zejména diskriminační politika obou entit. Spočívalo to v tom, že dle Ústavy BaH představují Bosňáci, Chorvaté a Srbové konstitutivní národy země⁵, nicméně Ústava Republiky srbské mluvila jen o Srbech jako konstitutivním národu entity a v případě Federace Ústava považovala pouze Bosňáky a Chorvaty za konstitutivní národy. Toto se pak projevilo v institucionálním rámci entit, kde byli do úřadu dosazováni pouze lidé „správné“ národnosti. Vše změnil verdikt **Ústavního soudu** v roce 2000, kdy nařídil změnu ústav obou entit. Výsledkem tohoto verdiktu byla také dohoda osmi politických stran s OHR o úpravě Daytonské mírové dohody v rámci tzv. **Sarajevské dohody** ze dne 27. března 2002. Ta zakotvila zastoupení všech bosensko-hercegovských národů v institucionální sféře personální politiky entit. V tom samém roce proběhly volby a došlo i ke schválení reformy armády BaH, kdy došlo k přesunutí pravomocí nad ozbrojenými silami z entit na celostátní instituce. Otevřela se tak cesta k dalším reformám, které umožní zefektivnit

⁵ Konstitutivní národy mohou být definovány jako „ty národy, ze kterých se skládá společenská podstata státu.“[61, str. 2]

V případě BaH to znamená, že tyto tři národnostní skupiny, tzn. Srbové, Chorvaté a Bosňáci, jsou explicitně uvedeny v Ústavě BaH, mají stejná práva a žádná z nich nemůže být považována za národnostní menšinu, přičemž ústava navíc rozlišuje mezi „konstitutivními národy“ a „ostatními“ (národnostními menšinami).

politický systém BaH. Politický systém, který v dnešní podobě existuje od roku 2002, stále prochází změnami. Avšak i přes veškerou snahu mezinárodního společenství se politická situace v BaH od podepsání Daytonských mírových smluv výrazně nezlepšila a dosáhnout jakéhokoliv kompromisu je stále obtížné. Komunální volby v roce 2008 opět potvrdily hluboké etnické rozdělení, které v zemi existuje. Různé pokusy reformovat ústavu určenou Daytonem a zlepšit fungování institucí v BaH selhaly, a to kvůli neshodám mezi jednotlivými politickými stranami. V listopadu 2008 uzavřeli představitelé hlavních politických stran dohodu o budoucí ústavní reformě, nicméně dosud nebyl zaznamenán žádný pokrok v této oblasti. V březnu následujícího roku pak odcházející EUSR/HR Miroslav Lajčák varoval před zhoršováním situace v zemi. K napětí mezi jednotlivými entitami přispívá rovněž neustálá snaha RS o odtržení od BaH. Poté co **Mezinárodní soudní dvůr OSN** (International Court of Justice, ICJ) v Haagu rozhodl, že vyhlášení nezávislosti Kosova není v rozporu s mezinárodním právem, označil premiér RS Dodik toto rozhodnutí za vodítko pro získání budoucího právního statusu RS.[77,83]

Od té doby se situace v zemi výrazně nezlepšila. Současná politická krize byla odstartována volbami, které se uskutečnily 3. října 2010. Šest měsíců od jejich konání nemá BaH doposud funkční vládu na celostátní úrovni. K problémům při sestavování vlády docházelo také na úrovni entit. V případě FBaH docházelo k politickým sporům mezi bosňáckými a chorvatskými představiteli, především v souvislosti s ustavením Sněmovny lidu FBaH. Ačkoliv tato byla koncem března ustavena a FBaH tak získala vládu a prezidenta, stalo se tak bez přítomností poslanců dvou chorvatských politických stran – HDZ a HDZ 1990⁶. Tyto označily tento krok za protiústavní a uvedly, že takto sestavenou vládu nebudou uznávat. Problémové bude rovněž sestavování vlády na celostátní úrovni, kdy se bude jednat nejen o tom, kdo bude v čele vlády, tj. Rady ministrů BaH, ale také o rozdělení jednotlivých ministerských pozic.[34]

2.5.2 Instituce Bosny a Hercegoviny

Co se týče institucionálního uspořádání politického systému, v BaH existují čtyři institucionální systémy, a to celostátní instituce BaH, instituce FBaH, RS a Distriktu Brčko. Tyto systémy budou dále blíže charakterizovány.

⁶ Podle volebního zákona může být Sněmovna lidu ustavena až poté, co budou vybráni delegáti ze všech deseti kantonů, přičemž tak dosud neučinily tři kantony (Posavski, Livanjski, Zapadohercegovski) s chorvatskou většinou.

Hlavu státu tvoří kolektivní **Předsednictvo BaH**, kde zasedají vždy tři členové zastupující jednotlivé konstitutivní národy, tzn. Bosňák, Chorvat a Srb. Mandát Předsednictva je čtyřletý a v čele je předsedající, jehož mandát je osmiměsíční a v této funkci se členové kolektivní hlavy státu střídají. Předsedajícím je v současné době Srb Nebojša Radmanović. K pravomocem Předsednictva patří zahraniční politika BaH, reprezentace země na mezinárodní scéně, jmenování velvyslanců a dalších zástupců země v zahraničí apod. Dalším orgánem je **vláda BaH**, tj. *Rada ministrů*. V čele stojí předseda vlády (předsedající), který je na tento post navržen Předsednictvem a ve funkci jej schvaluje Poslanecká sněmovna BaH. Ten po získání důvěry navrhuje jednotlivé ministry, kteří jsou opět schvalováni Poslaneckou sněmovnou.

Dvoukomorové **Parlamentní shromáždění** vykonává zákonodárnou moc v BaH. K nejdůležitějším pravomocem obou komor patří ratifikace mezinárodních smluv, schvalování rozpočtu celostátních institucí, dále pravomoc měnit Ústavu BaH, přičemž je nutné pro tuto změnu získat podporu 2/3 poslanců Poslanecké sněmovny. Horní komorou parlamentu je **Sněmovna lidu**, kde v jednotlivých klubech⁷ zasedají delegáti tří konstitutivních národů BaH (5 Bosňáků, 5 Chorvatů a 5 Srbů). Mandát delegátů je čtyřletý. Sněmovnou lidu Federace BaH je voleno 10 delegátů, přičemž 5 delegátů je voleno chorvatským klubem a 5 bosňáckým. Zbývajících 5 srbských delegátů je voleno **Národním shromážděním RS**. Nejdůležitější pravomoci horní komory je možnost tzv. menšinového veta, k němuž dochází v případě, že většina delegátů v klubu jednoho z konstitutivních národů označí schvalovaný zákon za „ohrožující životní zájmy“ jejich národa. Dojde-li k takové situaci, má pak konečné slovo Ústavní soud, jenž rozhodne o osudu navrhovaného zákona. Dolní komorou parlamentu je **Poslanecká sněmovna BaH**, ve které zasedá 42 poslanců s čtyřletým mandátem. Z Federace BaH je voleno 28 poslanců a RS zbývajících 14 poslanců. Soudní moc je reprezentována na celostátní úrovni **Soudem BaH** a **Ústavním soudem BaH**, kde nezasedají pouze občané BaH. Ústavních soudců je celkem devět, čtyři jsou voleni Poslaneckou sněmovnou Federace BaH, dva Národním shromážděním RS a zbývajících tři jmenuje předseda **Evropského soudu pro lidská práva** po konzultaci s Předsednictvem BaH. Ústavní soud řeší kompetenční spory mezi institucemi entit a celostátními institucemi, rozhodování o ústavnosti zákonů apod. Dále má každá entita vlastní soudní systémy včetně ústavních a nejvyšších soudů, přičemž Distrikt Brčko má také své vlastní soudy.[28]

⁷ Kluby, jak v horní komoře celostátního parlamentu, tak i v jednotlivých horních komorách entit, jsou vytvářeny na základě národnostního principu.

Instituce Federace Bosny a Hercegoviny

V čele FBaH je **Předsednictvo Federace**, jenž se skládá z prezidenta a dvou viceprezidentů, kteří zastupují jednotlivé konstitutivní národy ve Federaci. Prezidentem je v současné době Živko Budimir. Předsednictvo navrhuje předsedu vlády, kterého poté schvaluje Poslanecká sněmovna Federace. **Vláda** je tvořena předsedou a 16 ministry, kde 8 ministerstev je obsazeno Bosňáky, 5 Chorvaty a 3 ministerstva obsazují Srbové. Z řad ministrů jsou vybráni dva vicepremiéři tak, aby v čele vlády byly zastoupeny všechny tři bosensko-hercegovské národy. Zákonodárná moc je ve Federaci vykonávána **dvoukomorovým parlamentem**. Dolní komorou parlamentu je **Poslanecká sněmovna FBaH**, kde zasedá 98 poslanců s čtyřletým mandátem. **Sněmovna lidu** je horní komorou parlamentu FBaH. Je zde celkem 58 delegátů, kteří jsou rozděleni do čtyř klubů: klub bosňáckého národa (17 delegátů), srbského národa (17 delegátů), klub chorvatského národa (17 delegátů) a ostatní (7 delegátů).[28,96]

Instituce v Republice srbské

V čele RS stojí **Předsednictvo**, jež je voleno přímo, přičemž do něj má každý volič právo volit pouze jednoho kandidáta. Ten, který získá největší počet hlasů od voličů, se stává prezidentem RS. Tím je v současné době Milorad Dodik. Viceprezidenty se stávají kandidáti jiných konstitutivních národů RS, kteří mezi kandidáty jejich národností získali nejvíce hlasů. Předsednictvo má čtyřletý mandát. Prezident RS navrhuje předsedu vlády, který poté žádá o důvěru poslance dolní komory parlamentu. Při vytváření vlády RS platí, podobně jako ve Federaci, že 8 ministerstev obsazují Srbové, 5 Bosňáci a 3 zbývající ministerstva Chorvaté. Dva ministři z řad jiných národů, než je premiér, pak vykonávají funkci vicepremiérů, tedy celkem 16 ministerstev. Parlament RS je dvoukomorový, kde dolní komoru představuje **Národní shromáždění**, ve kterém zasedá 83 poslanců volených na čtyřleté období. Horní komorou parlamentu je **Rada národů RS**, v níž jsou členové s čtyřletým mandátem delegováni poslanci dolní komory a kterých je celkem 28 – 8 Srbů, 8 Bosňáků, 8 Chorvatů a čtyři ostatní.

Distrikt Brčko

Distrikt Brčko má také své vlastní zákonodárné těleso. **Shromáždění Distriktu Brčko** je zákonodárným orgánem, do jehož pravomocí spadá určování politiky Distriktu. Skládá se z 31 poslanců, přičemž dva z nich představují národnostní menšiny v Distriktu.

Jejich mandát je čtyřletý. **Vláda Distriktu Brčko** se skládá ze starosty, místostarosty, hlavního koordinátora vlády a vedoucích jednotlivých oddělení⁸, přičemž jejich mandát je rovněž čtyřletý. Voliči v něm mají stejná volební práva jako všichni občané BaH. Avšak, aby své volební právo mohli uplatnit, musí se rozhodnout, zda chtějí hlasovat jako občané RS nebo Federace BaH.[27,101]

2.6 Ekonomika Bosny a Hercegoviny

Bosna a Hercegovina patří mezi nejméně rozvinuté evropské země. Již před válkou byla jednou z nejchudších zemí v rámci bývalé Jugoslávie, přičemž jejímu hospodářství dominoval především těžký průmysl. Zhroucení celojugoslávského trhu a následný tři a půl roku trvající válečný konflikt, zanechal těžké následky na socioekonomické situaci země. Produkce se během války, tj. v letech 1992-1995, propadla až o 80 %. Byly poškozeny výrobní průmyslové závody, dopravní infrastruktura byla téměř zničena a hospodářský život země byl zcela ochromen. V zemi na konci války fungovalo přibližně 5 % jejich předválečných průmyslových podniků, zemědělství se propadlo na 30 % předválečné úrovně a nezaměstnanost se na přelomu roku 1995/1996 pohybovala kolem 80 %.[2,40,59]

Celkovou současnou politickou, hospodářskou a sociální situaci BaH charakterizuje především dlouhodobá postupná obnova země. Ekonomická situace se od konce roku 1995 výrazně zlepšila, a to především díky obrovským rozvojovým investicím mezinárodního společenství, nicméně dosažení předválečné životní úrovně zůstává i nadále otázkou budoucích let. V současné době dochází k obnově hospodářství, a to až od rekonstrukce dopravní a průmyslové infrastruktury, tak po nastartování standardních ekonomických vztahů. Z hlediska průmyslu je v současné době největší potenciál spatřován v energetickém sektoru (zejména v oblasti obnovitelných energií) a také oblasti zpracování základních kovů. Dále je tu zastoupený průmysl oděvní, obuvnický, dřevozpracující a papírenský, stavebnictví, strojírenství apod. Bankovní sektor je z 90 % privatizovaný se zejména zahraniční účastí. Velké množství investic rovněž plyne do sektoru dopravy, především na modernizaci železnic a výstavbu komunikačních sítí. **Velkými problémy** však zůstávají *vysoká zadluženost země, nezaměstnanost* a ke špatné ekonomické situaci ve velké míře přispívá i **korupce**. Dle indexu korupce, který zpracovává organizace *Transparency International*, obdržela BaH v roce 2008 3,2 bodů z 10 možných (nejméně

⁸ Například se jedná o Kancelář starosty, oddělení veřejné bezpečnosti, vzdělání, územního plánování a majetko-právních záležitostí, veřejný registr apod.

korupční – nejčistší prostředí; celkově 92. místo), přičemž v roce 2007 to bylo 3,3 bodů. Podle tohoto indexu se země v roce 2009 dostala na 99. místo, což rovněž představuje zhoršení oproti minulému roku. Přestože vláda oficiálně vyhlásila boj s korupcí, institucionální ani právní mechanismy ještě nejsou dostatečně účinné a musí být i nadále posilovány. Co se týče nezaměstnanosti, je velmi obtížně měřitelná, jelikož má na ni vliv existence šedé ekonomiky (k té přispívá již zmiňovaná korupce, vysoké daňové sazby apod.). Zatímco oficiální nezaměstnanost činí **24,1 %** (za rok 2009), její neoficiální hodnota se pohybuje mezi **40 – 45 %**, přičemž 18-22 % (neoficiální) nezaměstnanosti je způsobeno šedou ekonomikou. Jeden z nejzávažnějších hospodářských a sociálních problémů země představuje situace válečných uprchlíků a navrátilců. Více než dva miliony lidí zůstaly po skončení války bez domova. Hodně obyvatel muselo emigrovat do zahraničí a někteří z nich byli nuceni přesídlit se v rámci země. Pováleční navrátilci tvoří jednu z nejzranitelnějších sociálních vrstev v BaH, přičemž někteří z nich žijí na hranici chudoby. Z tohoto důvodu je nutné se postarat o jejich ochranu, rekonstrukci obydlí, vytváření pracovních příležitostí apod.[39,40,91]

Mezi hlavní problémové oblasti, které jsou klíčové pro další rozvoj země a musí být vyřešeny, patří zejména zajištění politické stability (především v případě BaH mají politické poměry v zemi významný vliv na její socioekonomickou situaci), podpora reformy veřejné správy, snaha o snížení korupce, podpora privatizace malých a středních podniků, zlepšení podnikatelského prostředí, větší přísun přímých zahraničních investic a modernizace průmyslového sektoru, přičemž jsou tyto kroky důležité pro hospodářský růst a vytváření nových pracovních míst. Dále se jedná o reformu zdravotního a sociálního zabezpečení, zlepšení úrovně zdravotní péče v zemi, a také o ochranu životního prostředí, rozvoj venkova a zemědělství apod. Velký impuls pro realizaci těchto hospodářských a sociálních reforem, které by přispěly ke zlepšení ekonomické situaci v zemi, představuje integrace BaH do EU a členství ve WTO.

2.7 Charakteristika vybraných makroekonomických ukazatelů

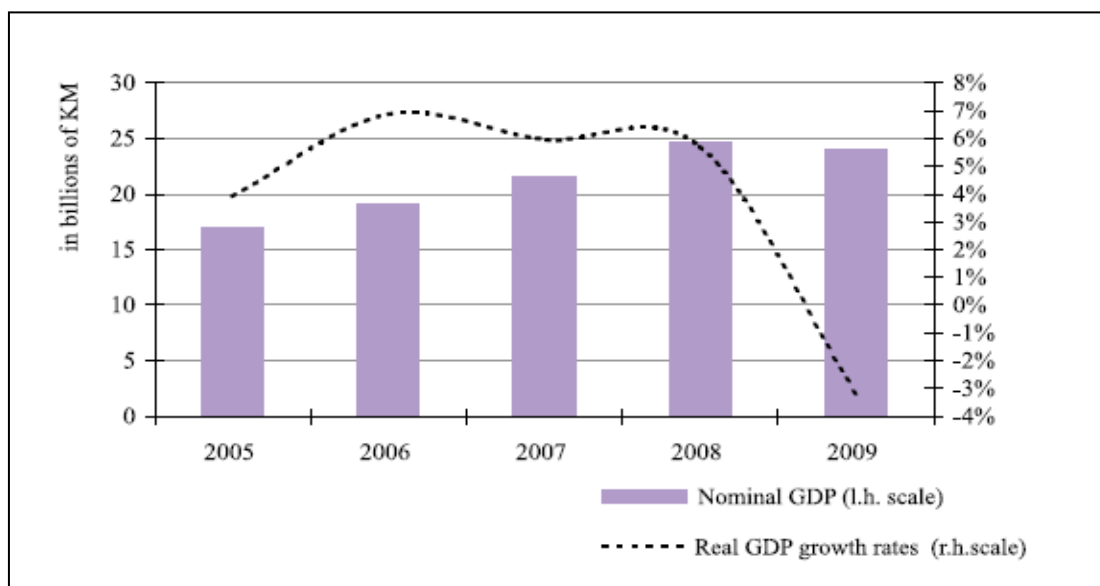
HDP

HDP BaH se po několik let postupně zvyšoval, přičemž reálný růst HDP činil každoročně 5 – 6 %. V roce 2009 činil celkový HDP země 23 994 mil. KM⁹

⁹ Pro lepší představu a srovnání byl tento údaj (a následující) přepočten rovněž na eura, a to dle aktuálního kurzu (1 EUR = 1,955830 KM).

(12,26 mld. eur), přičemž HDP /obyvatele byl ve výši 6 243 KM (3 192 eur). Úroveň ukazatele HDP/obyvatele v paritě kupního standardu, která ve vztahu k průměrné úrovni EU-27 dosahovala v roce 2008 31,5 %, se v roce 2009 snížila na 30,5 %. Negativní efekty světové finanční a hospodářské krize na ekonomiku BaH vyvrcholily v roce 2009, kdy pokles hospodářského růstu byl odhadován na cca -2,9 % HDP oproti roku 2008, kdy tento byl ve výši 5,7 %. Následující graf 2.1 zobrazuje vývoj a reálný růst HDP v jednotlivých letech.[8,39,50]

Graf 2.1 Vývoj a reálný růst (v %) HDP v jednotlivých letech

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

Inflace

Po několik let byla míra inflace v BaH extrémně nízká. Jelikož ceny v BaH jsou závislé na vývoji cen na světových trzích, enormní nárůst cen ropy ovlivnil také růst cen všech produktů a služeb v roce 2008. Zato se v roce 2009 růst cen v BaH zpomalil a byla zaznamenána deflace. Jak ukazuje tabulka 2.1, míra inflace v BaH v roce 2009 byla nižší než v Estonsku, Lotyšsku, ale také nižší než v EU27 a EMU. Naopak vysoká míra inflace byla zaznamenána u sousedních států BaH, konkrétně u Srbska, Chorvatska a Černé hory, s výjimkou Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, kde míra inflace byla nejnižší ve výši -0,8 %. Co se týče jednotlivých entit, došlo k poklesu spotřebitelských cen ve Federaci BaH o 0,3 % a v RS o 0,4 %.[39]

Tab. 2.1 Inflace ve vybraných evropských zemích (v %)

Země	2009
Bosna a Hercegovina	-0,4
Estonsko	-0,1
Bulharsko	2,5
Lotyšsko	4,5
FYR Makedonie	-0,8
Slovinsko	0,9
Chorvatsko	2,4
Černá Hora	3,4
Srbsko	8,4
EMU 16	0,3
EU 27	1,0

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní zpracování.

Zaměstnanost, nezaměstnanost a mzdy

V roce 2009 bylo v BaH kolem 2,6 mil. obyvatel v produktivním věku, přičemž ve srovnání s minulým rokem byl zaznamenán pokles o 55 000 osob, tj. o 2,1 %. Jak ukazuje tabulka 2.2, z tohoto celkového počtu bylo přibližně 1,5 mil. osob (56,4 %) ekonomicky neaktivních a kolem 1,1 mil. (43,6 %) tvořilo pracovní sílu, tj. ekonomicky aktivní obyvatelstvo.

Tab. 2.2 Skladba populace v produktivním věku v BaH

	2006		2007		2008		2009	
	v tis.	V %	v tis.	V %	v tis.	V %	v tis.	V %
Populace v produktivním věku, z toho:	2,733	100,0	2,725	100,0	2,649	100,0	2,594	100,0
• ekonomicky neaktivní	1,556	56,9	1,529	56,1	1,486	56,1	1,463	56,4
• ekonomicky aktivní	1,177	43,1	1,196	43,9	1,162	43,9	1,131	43,6

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní zpracování.

Celkově bylo v BaH v roce 2009 zaměstnáno kolem 859 tis. osob, zatímco v roce 2008 to bylo 890 tis. obyvatel. Míra zaměstnanosti na úrovni BaH činila 33,1 %, z toho

v RS byla míra zaměstnanosti 37,2 %, ve Federaci BaH 30,9 % a v Distriktu Brčko 27,0 %. Počet nezaměstnaných v roce 2009 v BaH činil 272 339 osob a míra nezaměstnanosti činila 24,1 %.

Jak uvádí tab. 2.3, byla největší míra nezaměstnanosti v Distriktu Brčko, a to 29,2 %, 25,7 % ve Federaci BaH a nejnižší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v RS, a to ve výši 24,4 %.

Tab. 2.3 Míra zaměstnanosti a nezaměstnanosti na úrovni BaH a jednotlivých entit (v %)

	2007				2008				2009			
	BH	FBH	RS	DB	BH	FBH	RS	DB	BH	FBH	RS	DB
Míra zaměstnanosti	31,2	29,2	35,1	23,4	33,6	31,8	37,3	25,1	33,1	30,9	37,2	27,0
Míra nezaměstnanosti	29,0	31,1	25,2	40,0	23,4	25,0	20,5	31,9	24,1	25,7	21,4	29,2

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní zpracování.

Co se týče mezd, průměrná mzda v BaH činila v roce 2009 790 KM (404 eur), což bylo o 38 KM (19 eur), tj. o 5,1 % více než v roce 2008. Ve Federaci činila průměrná mzda 792 KM (405 eur), v RS 788 KM (403 eur) a Distriktu Brčko 730 KM (373 eur). Průměrné mzdy přes 1000 KM bylo dosaženo pouze ve dvou sektorech: dodávky elektřiny, plynu a vody - 1109 KM (567 eur) a veřejná správa - 1113 KM (569 eur). Vysoké mzdy najdeme rovněž ve zdravotnictví a sociálních službách - 998 KM (510 eur), dopravě nebo komunikacích - 912 KM (466 eur). Naopak, nejnižší mzdy byly zaznamenány ve stavebnictví - 515 KM (263 eur), kde je průměrná mzda o 275 KM (140 eur), tj. o 34,8 % nižší než je na úrovni BaH. Další nízké mzdy jsou například v hotelnictví a restauracích - 512 KM (261 eur) a velkoobchodě a maloobchodě (537 KM, tj. 274 eur).[39]

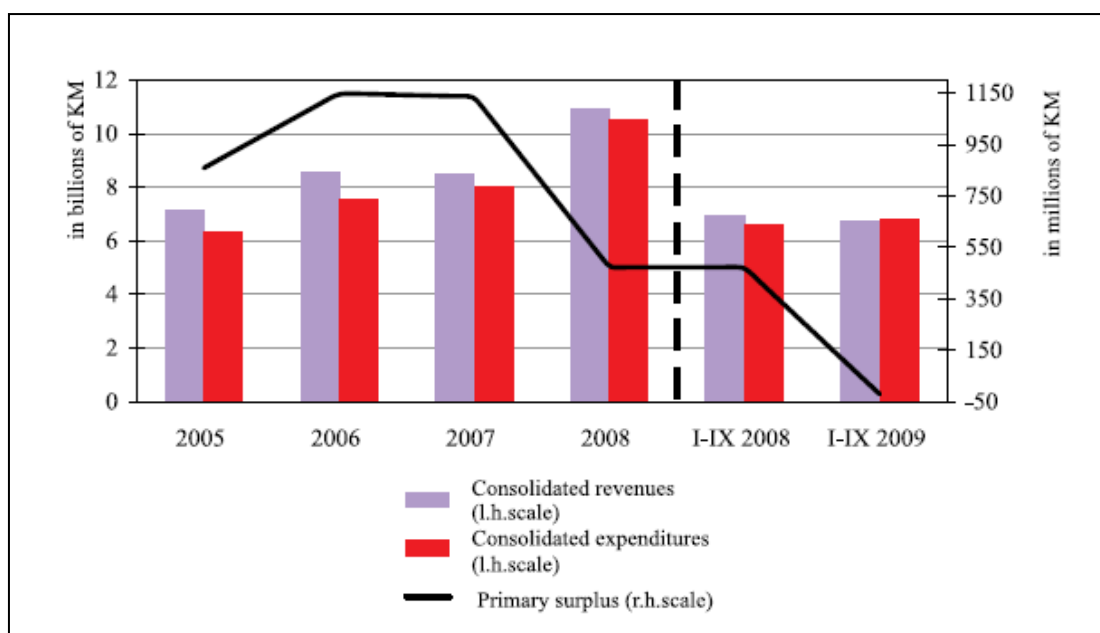
Veřejné finance a zadluženost

Od roku 2002 provádí Centrální banka BaH konsolidaci rozpočtů (zpracovává konsolidační zprávy) různých vládních úrovní. Konsolidovaný rozpočet zahrnuje rozpočty institucí BaH, ústředních vlád obou entit a Distriktu Brčko, včetně mimorozpočtových fondů v obou entitách a kantonech FBaH. Nezahrnuje ovšem rozpočty městských

samospráv, silničních správ a projektů s externím financováním na všech vládních úrovních.

V roce 2009 se fiskální situace v zemi zhoršila a byla vystavena značným tlakům. Hlavními důvody byly zejména rostoucí vládní výdaje na sociální transfery¹⁰ a růst mezd ve veřejné správě, zatímco vysoké příjmy z nepřímých daní nebyly realizovány. Přijetí nezbytné legislativy a začátek fungování **Národní fiskální rady** v roce 2009 by mělo zajistit lepší koordinaci fiskální politiky. Jak je znázorněno v grafu 2.2, činily celkové příjmy 6,74 mld. KM (3,45 mld. eur) a výdaje 6,84 mld. KM (3,5 mld. eur). Ve srovnání s obdobím předchozího roku, došlo k poklesu příjmů o 232,9 mil. KM (119,1 mil. eur), tj. o 3,3 % a nárůstu výdajů o 266,8 mil. KM (136,4 mil. eur), tj. o 4,1 %. Byl tak zaznamenán deficit ve výši 100 mil. KM (51 mil. eur), zatímco v roce 2008 to byl přebytek ve výši 399,7 mil. KM (204,4 mil. eur).

Graf 2.2 Konsolidované příjmy, výdaje a saldo na úrovni BaH

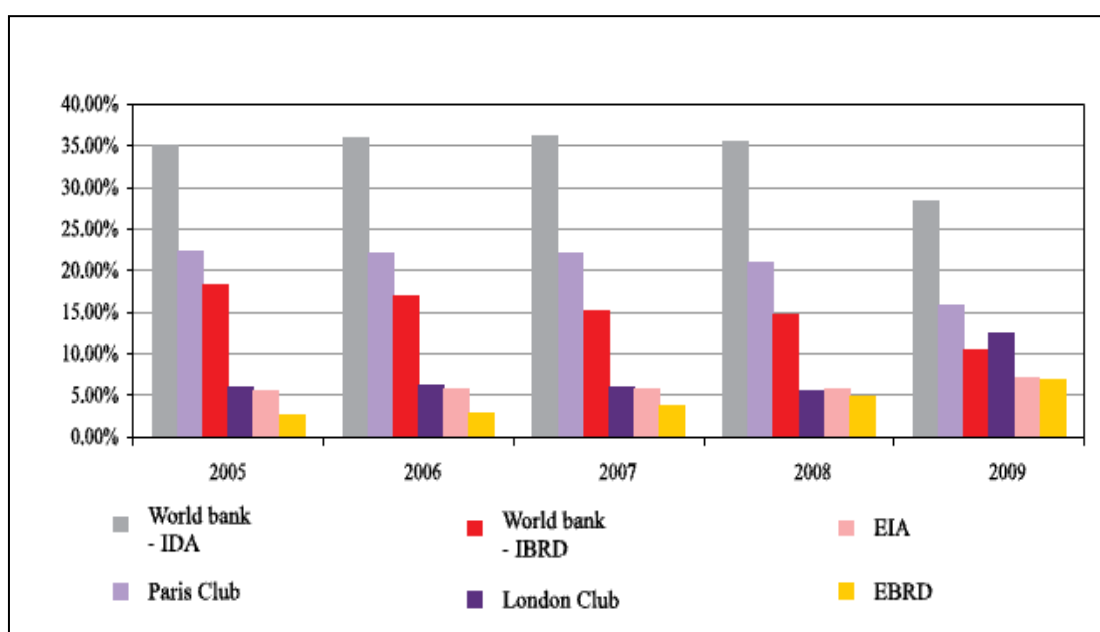
Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

Zahraniční dluh země za rok 2009 činil 5,2 mld. KM (2,6 mld. eur), což představovalo 21,7 % HDP. Oproti minulému roku, kdy zahraniční dluh činil 4,24 mld. KM (2,16 mld. eur), došlo k výraznému nárůstu.

¹⁰ Sociální transfery zahrnují důchody, podpory v nezaměstnanosti, dětský příspěvek, podpora uprchlíkům a další sociální výdaje určené jednotlivcům.

Jak je znázorněno v grafu 2.3, největší část zahraničního dluhu připadá na Světovou banku (WB) – IDA (28.4 %), dále následuje Pařížský klub (15,9 %), Londýnský klub (12,5 %) a na Světovou banku – IBRD (10,5 %). K dalším věřitelům patří IMF, EBRD, Evropská investiční banka a ostatní. Celková obsluha dluhu byla ve výši 245,8 mil. KM (125,7 mil. eur), přičemž 41,5 % z celkové obsluhy dluhu připadalo na dvě instituce, a to WB – IDA (58,7 mil. KM – 30 mil. eur) a EBRD (43,4 mil. KM – 22,2 mil. eur). Nejrychlejší tempo splácení zahraničního dluhu bylo v prosinci 2009 (19,9%), naopak nejpomalejší v lednu téhož roku (2,6 %).[39]

Graf 2.3 Zahraniční dluh – struktura z hlediska věřitelů

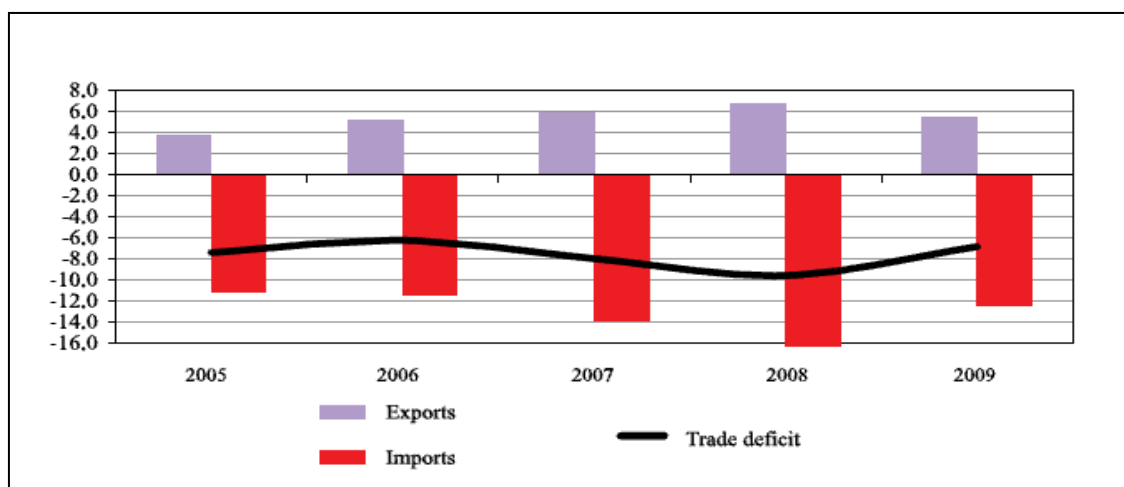
Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

Platební bilance a zahraniční obchod

Domácí ekonomika vykázala v roce 2009 vysoký stupeň otevřenosti (vztah mezi zahraničně-obchodní výměnou a velikostí ekonomiky činil 75,5 %) a zařadila tak BaH do skupiny malých otevřených ekonomik. Nicméně, běžný účet platební bilance vykazoval deficit ve výši 1,81 mld. KM (0,9 mld. eur), tedy 7,5 % HDP. Ve srovnání s minulým rokem byl zaznamenán pokles deficitu o 51,6 %, tj. 1,93 mld. KM (1 mld. eur).

Hlavní příčinou negativní hodnoty této bilance v posledních několika letech je negativní saldo především ve zbožíovém obchodě. Zahraniční obchod BaH skončil deficitem ve výši 6,66 mld. KM (3,4 mld. eur), přičemž oproti minulému roku došlo k poklesu deficitu o 2,77 mld. KM (1,42 mld. eur), tedy o 29,4 %. Celkem byly realizovány vývozy za 5,711 mld. KM (2,92 mld. eur) a dovozy za 12,373 mld. KM (6,33 mld. eur). Hodnotu dovozů a vývozů v jednotlivých letech v BaH znázorňuje následující graf.

Graf 2.4 Hodnota dovozů, vývozů a saldo zahraničního obchodu

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

Z hlediska geografického rozmístění, se zahraniční obchod BaH zaměřuje na sousední země a na členské státy EU27, přičemž celková hodnota vývozů a dovozů do členských zemí EU představovala 92,3 % a 75,9 % (viz tab. 2.4).

Co se týče skladby vývozů, největší podíl mají základní kovy (18,9 %), dále stroje, zařízení, strojní a elektrické vybavení (11,2 %), nábytek (9,5 %), dřevo a dřevařské produkty (7,1 %), ale také i produkty chemického průmyslu (6 %).[39]

Tab. 2.4 Vývozy a dovozy v BaH

Total	Exports					Imports				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
EU 27, of which	54.7%	59.7%	57.3%	55.2%	54.2%	53.9%	53.0%	47.8%	48.0%	49.1%
Italy	13.1%	13.8%	13.1%	12.6%	12.7%	9.0%	9.0%	9.0%	9.3%	10.1%
Germany	11.3%	12.9%	12.8%	13.6%	14.7%	14.4%	12.4%	12.5%	11.8%	11.3%
Slovenia	9.7%	12.2%	10.9%	9.2%	8.4%	7.0%	7.6%	6.4%	5.9%	6.1%
SEE* of which	37.2%	32.9%	35.8%	37.1%	38.1%	27.9%	28.0%	29.1%	28.9%	26.8%
Croatia	20.5%	18.7%	18.4%	17.2%	17.1%	16.9%	17.1%	17.6%	17.1%	15.0%
Serbia	15.5%	13.2%	11.7%	14.0%	13.4%	10.2%	9.8%	9.4%	10.6%	10.4%
Other countries	8.1%	7.4%	6.9%	7.7%	7.7%	18.2%	19.0%	23.1%	23.1%	24.1%
* Southeast Europe (Albania, Croatia, FYR Macedonia, Moldova, Serbia, Montenegro)										
** as of 2007 data refer only to trade with Serbia while in a prior years data refer to trade with Montenegro and Kosovo as well.										

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

2.8 Zahraniční investice v Bosně a Hercegovině

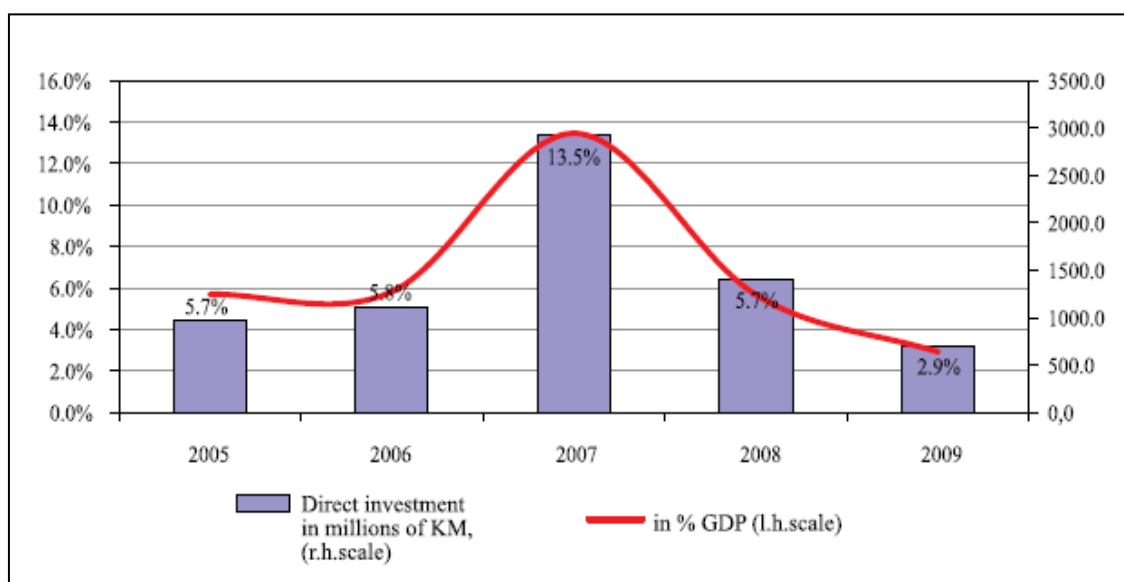
Bosna a Hercegovina představuje zemi, o kterou je ze strany mezinárodních institucí velký zájem. Snaha o stabilitu Balkánu a potažmo celé Evropy činí zemi oblastí mezinárodního zájmu. Do země přichází zahraniční pomoc jak ve formě investic, tak i půjček. Dlouhodobá rozvojová pomoc je poskytována jak ze strany EU, tak i řady dalších mezinárodních organizací.[59]

Finanční pomoc z EU je poskytována v rámci tzv. **Nástrojů předvstupní pomoci** (IPA), protože země patří mezi potenciální kandidáty na vstup. Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) patří mezi největší institucionální investory v BaH. Pomáhá s rozvojem dopravní infrastruktury, podporuje privatizaci a vstup zahraničních investorů a angažuje se v oblasti energetiky. Banka dále investicemi podporuje malé a střední podniky. EBRD některé projekty financuje společně s dalšími institucemi, jako je například **Evropská investiční banka** (EIB). Na nejruznější projekty v BaH přispívá rovněž **Mezinárodní rozvojová asociace** (IDA). Ta se snaží obnovit makroekonomickou stabilitu země, přispět k hospodářskému růstu a k vytvoření nových pracovních míst. Účastní se projektů, které vedou ke snižování chudoby, zajištění lepšího vzdělání a zdravotní péče. Pro zlepšování obchodního prostředí pomáhají BaH další instituce Světové banky, a to například Mezinárodní finanční korporace (IFC). Na financování projektů se také podílí

Mezinárodní měnový fond (IMF) a v rámci bilaterální pomoci se zapojují i vládní agentury vyspělých zemí.[39]

Přímé zahraniční investice¹¹ (FDI) v BaH byly v roce 2009 zhruba ve výši 699 mil. KM (357 mil. eur), což představovalo 2,9 % HDP (viz graf 2.5). Během prvních devíti měsíců bylo deseti zeměmi v BaH investováno přes 377,5 mil. KM (193,01 mil. eur), zatímco v případě jednoho státu byl zaznamenán i významný odliv FDI ve výši 122,7 mil. KM (62,7 mil. eur). Největší hodnotu FDI představuje kapitál ze Slovinska (33 %), dále z Ruska (28,2 %) a Německa (18,8 %), tzn., že 80 % celkových FDI za období leden – září 2009 plynulo z těchto zemí.[39]

Graf 2.5 Přímé zahraniční investice

Zdroj: Annual Report 2009, vlastní úprava.

V průběhu let 1994 – 2009, investovalo do BH svůj kapitál 91 zemí, přičemž přes 90 % celkových FDI tvořil kapitál z evropských zemí. Nejvíce investic bylo realizováno společnostmi z Rakouska (26,3 %), Srbska (14,7 %), Slovinska (11,6 %), Chorvatska (11,5 %), Švýcarska (6,5 %), Německa (5,9 %), Ruska (3,8 %), Nizozemí (2,3 %), Itálie (2,2 %), Turecka (1,9 %) a USA (1,7 %).[50]

Z hlediska podmínek pro vstup zahraničního kapitálu, jedním ze základních předpokladů bylo přijetí zákona o zahraničních investicích. Kvůli politickým neshodám se jej ve společných institucích dlouhou dobu nedařilo prosadit. Protože by navíc neexistence

¹¹ Údaje za leden – září 2009.

tohoto zákona vážně ohrozila další postup rekonstrukce země, rozhodl o jeho zavedení HR Carlos Westendorp v rámci tzv. Bonn powers 11. března 1998. V platnost tento zákon vstoupil ve Sbírce zákonů BaH (Službeni glasnik BiH) č. 4/98 dne 20. března 1998. Zaručuje zahraničním investorům v podstatě stejné podmínky jako domácím. Zahraniční investice jsou osvobozeny od cla, je umožněno zaměstnávání zahraničních pracovníků a daňové sazby jsou totožné jako pro domácí investory. Omezení se však týká podniků, které vyrábějí nebo obchodují se zbraněmi, municí, výbušninami pro vojenské využití, vojenským zařízením a dále společnosti zabývající se veřejným informováním, kde zahraniční podíl nesmí přesáhnout 49 %. Jednotlivé investice musí být registrovány jak u orgánů entit, tak rovněž u orgánů celostátních.[91]

Přesto však existují překážky a rizika pro rychlejší příliv zahraničního kapitálu do země. Mezi ně například patří pomalu probíhající privatizace, rozšířená korupce a šedá ekonomika, administrativní překážky pro podnikání, právní nejistota – neefektivní a pomalý soudní systém, politická nestabilita apod. Zahraniční investoři se pak v důsledku těchto překážek, selhávajících ekonomických reforem a celkové politické situaci, o své investice obávají.[59,91]

Avšak dle **Agentury pro podporu zahraničních investic Bosny a Hercegoviny** (Foreign Investment Promotion Agency, FIPA), jsou pro případné investice nejperspektivnější obory energetika, dopravní infrastruktura, dřevozpracující průmysl. Rovněž investory láká na další oblasti podnikání, např. turistiku, zemědělství a potravinářský průmysl, informační technologie apod.[50]

3 Vztahy Bosny a Hercegoviny s Evropskou unií

3.1 EU a země západního Balkánu

Po skončení studené války procházely vztahy EU s jednotlivými zeměmi tohoto regionu¹² složitým vývojem, přičemž byly poznamenány především konflikty, k nimž došlo po rozpadu bývalé Jugoslávie. Pro EU je region západního Balkánu důležitý zejména z bezpečnostního hlediska, kdy hlavním cílem je zabránit opakování situace z 90. let, a to především integrací zemí tohoto regionu do EU.

Poté co válka na Balkáně skončila, byla EU aktivně zapojena do procesu rekonstrukce a stabilizace regionu. Pro země západního Balkánu je EU nejvýznamnějším hospodářským partnerem a poskytovatelem hospodářské pomoci. Současně po vzniku **Evropské bezpečnostní a obranné politiky** (EBOP) je také vlivným činitelem, jenž může účinně zasahovat jak do vývoje v regionu, tak i do vývoje v jednotlivých státech. Oblast spolupráce EU a západního Balkánu je zajišťována prostřednictvím politiky rozšíření, která automaticky poskytuje zemím tohoto regionu vyhlídky na členství v EU a zároveň možnost významné finanční a technické pomoci.

Po uzavření Daytonské mírové dohody a ukončení konfliktu v Bosně a Hercegovině se EU začala orientovat na regionální přístup k Balkánu. Poprvé tak zformulovala regionální politický projekt vůči nástupnickým státům bývalé Jugoslávie. Projekt *Regionální přístup* byl vyhlášen na zasedání Rady pro všeobecné záležitosti v Lucemburku 29. dubna 1997. Cílem EU bylo podporovat politickou a hospodářskou spolupráci mezi státy regionu, vytvořit mezi nimi dobré sousedské vztahy a umožnit volný pohyb zboží, služeb a osob a vytváření společných projektů. Regionální přístup rovněž kladl důraz na dodržování lidských práv a práv menšin, dále vytvoření právního státu a na hospodářské reformy. Finančním nástrojem na podporu tohoto projektu se stal program OBNOVA, jenž byl vyhlášen v červenci 1996.

Po roce 1999 byla EU zahájena nová politika vůči západnímu Balkánu, a to prostřednictvím stabilizačního a asociačního procesu, který všem zemím v tomto regionu nabídl perspektivu členství v EU.[1,5]

¹² Patří sem Albánie, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Černá hora, Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Srbsko a Kosovo podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244. Zatímco Chorvatsko a Makedonie mají od roku 2005 status kandidátské země, ostatní země mají status potenciálního kandidáta. Na zasedání Evropské rady v Bruselu v prosinci 2010 bylo nejvyššími představiteli členských států rozhodnuto o udělení kandidátského statusu rovněž Černé Hoře.

Prvním krokem k realizaci nové politiky EU vůči tomuto regionu bylo vyhlášení Paktu stability pro jihovýchodní Evropu¹³, k němuž došlo v červenci 1999 v Sarajevu¹⁴. Byl vytvořen z iniciativy ES/EU, jenž v něm od počátku hrála významnou roli, a koncipován jako rámcový projekt, jehož hlavním cílem je podporovat a koordinovat činnosti na rekonstrukčních a reformních projektech. Navíc měl vytvořit fórum pro všechny účastníky Paktu (tj. státy západního Balkánu), dále donorské státy a další země podílející se na projektu, mezinárodní finanční instituce a organizace a regionální iniciativy jihovýchodní Evropy. Cílem Paktu bylo identifikovat opatření a projekty ve třech důležitých oblastech, a to demokracie a lidská práva, ekonomická rekonstrukce a rozvoj, vnitřní věci a bezpečnost a přispívat k jejich realizaci. Po roce 2000 byla činnost Paktu ovlivněna **Stabilizačním a asociačním procesem** (Stabilisation and Association Process, SAP), jenž se stal hlavním nástrojem politiky EU vůči tomuto regionu. Pakt se tak stal významným doplňujícím nástrojem SAP, kdy se soustředil především na rozvoj regionální spolupráce. Od roku 2004 je Pakt zaměřen na politický a ekonomický rozvoj v jihovýchodní Evropě, důraz je rovněž kladen na zlepšení investičního klimatu, spolupráci v oblasti výzkumu a školství apod.

V listopadu 2000 na summitu v Záhřebu byla zemím tohoto regionu přislíbena perspektiva členství v EU. Na základě tohoto pak EU zahájila s těmito zeměmi SAP, do nějž jsou zapojeny všechny státy regionu. Významným mezníkem v rámci vztahů EU a zemí západního Balkánu se stal summit v řecké Soluni, který se konal 19. - 21. června 2003. Zde byly vytýčeny konkrétní cesty pro budoucí připojení západobalkánských zemí k EU. Tzv. *Soluňská agenda* přinesla řadu nových nástrojů, které měly podpořit reformní proces v zemích západního Balkánu a jejich přiblížení se EU. Z těchto nástrojů mají největší dosah **Evropská partnerství** (European Partnership, EP), která jsou inspirována přístupovými partnerstvími. První z těchto partnerství byly schváleny v roce 2004, přičemž se jednalo o stanovení krátkodobých a střednědobých priorit, na které se země musí zaměřit.[36,80]

¹³ O potřebě Paktu stability poprvé mluvil německý ministr zahraničí Joschka Fischer na konferenci v Petersbergu nedaleko Bonnu. Záhy poté byl Pakt stability přijat na konferenci ministrů v Kolíně nad Rýnem v červnu 1999.

¹⁴ Vyhlášení Paktu předcházely dvě iniciativy z roku 1996, v nichž byl také identifikován regionální přístup vůči zemím západního Balkánu. Konkrétně se jednalo Royaumuntský proces iniciovaný Francií, dále Iniciativa pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (Southeast European Co-operative Initiative, SECI), která vycházela z iniciativy USA a byla zaměřena na podporu implementace Daytonské mírové dohody. V témže roce se v Bulharsku konalo první setkání ministrů zahraniční v rámci regionu a jeho výsledkem bylo ustanovení Sdružení pro spolupráci v jihovýchodní Evropě (South East European Co-operation Process, SEECP).

3.2 Vztahy Bosny a Hercegoviny s EU

Vztahy EU k BaH byly poznamenány válečným konfliktem, jenž provázal vyhlášení nezávislosti této země v roce 1992. Role EU při řešení krize v BaH byla pouze okrajová, přičemž se soustřeďovala převážně na humanitární pomoc a podporu mírového procesu. Válečný konflikt byl ukončen uzavřením Daytonské mírové smlouvy o tři roky později.

V roce 1997 rozhodla Rada EU o tzv. *regionálním přístupu* k Balkánu a stanovila politické a hospodářské podmínky pro rozvoj bilaterálních vztahů s jednotlivými zeměmi tohoto regionu, včetně BaH. V červnu 1998 pak vznikla **Konzultační pracovní skupina EU/BaH** (Consultative Task Force, CTF), jež měla BaH poskytnout odbornou pomoc v oblasti administrativy. V březnu 2000 byla EU vydána tzv. **Cestovní mapa EU** (EU Road Map) pro BaH. Ta obsahovala 18 klíčových oblastí, jež musely být BaH vyřešeny tak, aby bylo možné vypracovat *Studii proveditelnosti* (Feasibility Study, FS) pro zahájení jednání o **Stabilizační a asociační dohodě** (Stabilisation and Association Agreement, SAA).[1,46]

BaH měla podle této Cestovní mapy EU podniknout kroky v oblasti politické, ekonomické a v oblasti demokracie, lidských práv a právního státu. Politické kroky zahrnovaly například přijetí volebního zákona, nových pravidel a postupů pro parlamentní shromáždění, dále přijetí zákona o státní službě, implementace zákona o státní hraniční službě a zajištění financování atd. V ekonomické oblasti mělo dojít ke zřízení státní pokladny, odstranění obchodních překážek mezi entitami, přijetí zákona o hospodářské soutěži a ochraně spotřebitele, implementace legislativy týkající se přímých zahraničních investic apod. V oblasti demokracie, lidských práv a právního státu měla BaH implementovat rozhodnutí institucí zabývajících se lidskými právy, schválit a implementovat zákon o soudnictví a státním zastupitelství ve Federaci a zákon o soudech a soudní službě v Republice srbské, spolupracovat s OHR apod.

Během tří let se BaH podařilo nutné reformy požadované v Cestovní mapě z větší části uskutečnit a proto Evropská komise (EK) v březnu 2003 zaslala BaH dotazník obsahující 346 otázek, jež zahrnovaly oblasti ekonomického a politického uspořádání BaH a také dalších oblastí, které byly relevantní pro zahájení SAP. V listopadu 2003 zveřejnila EK **Studii proveditelnosti** pro BaH hodnotící schopnost země plnit závazky plynoucí ze SAA. Dále v ní byly uvedeny další problémové oblasti, které je nezbytné reformovat či přizpůsobit standardům EU. Ve studii je uvedeno, že BaH udělala důležitý

pokrok, přičemž mezi hlavní úspěchy patří ustanovení demokratických procesů, zlepšení právního státu, stabilizovaná makroekonomická situace a odvětvové reformy. Nicméně, BaH stále potřebuje provést mnoho zásadních reforem, jejichž uskutečnění by přivedly zemi blíže ke členství v EU. Během roku 2004 doporučila EK BaH zaměřit se na následující oblasti:

- BaH a obzvláště Republika srbská, by měly plně spolupracovat s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, zejména v případě stíhání válečných zločinců,
- podniknout kroky ke splnění kritérií Rady Evropy, zejména v oblasti demokracie a lidských práv,
- dokončit zbývající reformy stanovené v Cestovní mapě,
- plně implementovat zákon o Radě ministrů BaH a zákon o ministerstvech,
- vyvíjet další úsilí ve vytváření efektivní veřejné správy včetně přípravy akčního plánu na reformy týkající se veřejné správy apod.[73,95]

V červnu téhož roku rozhodla Rada EU o Evropském partnerství pro BaH a o dva roky poté schválila jeho revidovanou verzi. Evropské partnerství stanoví krátkodobé a střednědobé priority, na které by se BaH měla zaměřit při přípravě na členství v EU. Priority byly stanoveny s přihlédnutím k podmínkám a potřebám země, přičemž BaH zpracovává národní akční plán k realizaci EP.

Po vypracování Studie proveditelnosti se dalším cílem politických představitelů BaH stala snaha zahájit jednání o SAA s EU. Jako největší překážky se však ukázaly reformy armády a policie a spolupráce BaH s ICTY. Nicméně v roce 2005 se však začala spolupráce s tímto tribunálem zlepšovat, zejména v případě RS. V témže roce došlo rovněž ke sjednocení armád Bosňáků, Chorvatů a Srbů do společných **Ozbrojených sil BaH**. Zároveň byl zahájen i proces reformy policie.

V říjnu 2005 EK konstatovala, že BaH udělala významný pokrok v provádění reforem problematických oblastí, jež byly stanoveny ve Studii proveditelnosti a doporučila zahájit s ní jednání o *Stabilizační a asociační dohodě*. Počátkem listopadu schválila Rada EU směrnice pro jednání o SAA a ta byla pak oficiálně zahájena 25. listopadu 2005. O tři roky později, 16. června 2008 byla SAA mezi EK a BaH podepsána.[1,27]

Koncem roku 2008 byl vydán dokument **Politika EU v Bosně a Hercegovině: cesta vpřed** (*EU's Policy in Bosnia and Herzegovina: the way ahead*), jenž byl připraven ministry zahraničních věcí a obrany jednotlivých členských států EU. Tento dokument vyjadřuje cíl mezinárodního společenství a EU pokračovat v BaH v zajišťování stabilní,

klidné a mnohonárodnostní země, která je na nenávratné cestě ke členství v EU. Komplexní přístup Unie včetně prvků SZBP/EBOP bude klíčový pro zajištění stability v BaH a pokračujícího procesu důležitých reforem.[18]

Další významnou oblastí, kde probíhala jednání mezi EU a BaH, se týkala vízové liberalizace. Ta je součástí již zmiňované Soluňské agendy, jejímž cílem je přiblížit země západního Balkánu k EU. Prvním krokem bylo uzavření readmisní dohody a dohody o zjednodušení vízové povinnosti, které vstoupily v platnost v lednu 2008. Zároveň byl zahájen i dialog s EK. V červnu téhož roku představila EK dokument - **Cestovní mapu** (Visa Roadmap), v němž byly stanoveny podmínky pro zrušení vízové povinnosti pro občany BaH. Ty se týkaly správné implementace již zmiňovaných dohod o readmisi a zjednodušení vízové povinnosti, dále požadavků souvisejících se zabezpečením dokladů, ilegální migrací, veřejným pořádkem a bezpečností a vnějšími vztahy¹⁵. O rok později, v prosinci 2009, byla v první fázi vízová povinnost zrušena pro Černou Horu, Srbsko a Makedonii. Pro BaH (a Albánii) vízová povinnost stále platila z důvodu nesplnění potřebných požadavků. Země musela splnit ještě tři podmínky:

- posílení kapacit vymáhání práva, zefektivnění právního rámce pro boj s organizovaným zločinem a korupcí,
- implementace akčního plánu z března 2010 na vytvoření elektronické databáze pro výměnu dat mezi policií a soudními orgány,
- harmonizace trestního práva na úrovni jednotlivých entit a Distriktu Brčko s trestním právem na celostátní úrovni.[17,20]

Navíc zemi upozornila, že své občany musí řádně informovat o právech a povinnostech na území členských států EU a předejít tak masovému odchodu občanů, jenž hledají lepší životní podmínky v EU. BaH musela provést ještě řadu reforem týkající se např. posílení schopnosti bojovat s organizovanou trestnou činností a korupcí, zlepšení zabezpečení dokladů a hraniční kontroly.

Dne 27. května 2010 předložila EK návrh na zrušení vízové povinnosti pro občany BaH, který byl následně v říjnu přijat Evropským parlamentem. V listopadu 2010 pak na zasedání **Rady pro spravedlnost a vnitřní věci** přijali ministři změnu nařízení, jenž stanovovalo seznam třetích zemí, na které se vztahuje bezvízový režim, přičemž mezi nimi byla již i BaH. Nicméně aby se předešlo riziku případného zneužívání azylového

¹⁵ Například v části týkající se veřejného pořádku a bezpečnosti měla BaH podniknout opatření v oblasti soudní spolupráce v trestních věcech, spolupráce orgánů činných v trestním řízení, dále v prevenci a boji proti organizovanému zločinu, terorismu, korupci a zajištění ochrany dat.

řízení, bude EK i nadále sledovat, jak BaH spravuje své hranice, zajišťuje zabezpečení dokladů a řízení migračních toků mezi EU a svým územím. Rovněž bude monitorovat, jakým způsobem tyto země provádějí dohody s EU o zpětném přebírání osob.[82,99]

3.3 Přítomnost EU v Bosně a Hercegovině

Jedním z účastníků, jenž se podílí na zapojení EU v BaH, je **Zvláštní zástupce EU**¹⁶ v Bosně a Hercegovině (EUSR), který je zároveň Vysokým představitelem mezinárodního společenství v BaH s mandátem dohlížet na provádění Daytonské mírové smlouvy. Od 11. března 2009 je EUSR Valentin Inzko, jenž nahradil v úřadu Miroslava Lajčáka. Na základě rozhodnutí Rady ze dne 11. srpna 2010 bylo rozhodnuto o prodloužení jeho mandátu do konce srpna 2011. Mandát EUSR vychází z cílů politiky EU v BaH, které se především soustřeďují na trvalý pokrok procesu stabilizace a přidružení s cílem vytvořit životaschopnou, stabilní, mírovou a mnohonárodnostní Bosnu a Hercegovinu, jenž v míru spolupracuje se svými sousedy a nezvratně směřuje ke členství v EU. Aby těchto cílů mohlo být dosaženo, má EUSR udělen mandát:

- nabízet poradenství a podporu EU v politickém procesu,
- poskytovat politické poradenství a pomoc v procesu ústavní reformy,
- podporovat efektivnější trestní soudnictví,
- podporovat přípravu a provádění restrukturalizace policie a poskytování technických policejních odborných znalostí a pomoci ze strany policejní mise EU (EUPM),
- jednat s příslušnými orgány BaH s cílem zajistit jejich plnou spolupráci s ICTY,
- podporovat reformy, které budou mít za následek příliv zahraničních investic, vytváření nových pracovních míst a zvyšování životní úrovně obyvatel,
- poskytovat vedoucímu mise EUPM vedení v otázkách týkající se politické situace; zvláštní zástupce EU a civilní velitel operace se podle potřeby vzájemně konzultují,
- přispívat k rozvoji a upevňování dodržování lidských práv a základních svobod v BaH v souladu s politikou EU v oblasti lidských práv a obecnými zásadami EU pro lidská práva,

¹⁶ V současnosti působí v různých oblastech světa celkem jedenáct zvláštních zástupců EU. Ti prosazují politiky a zájmy EU v problémových regionech a zemích a hrají aktivní roli v úsilí o zajištění míru, stability a právního státu. Zvláštní zástupci podporují práci Vysoké představitelky pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v daných regionech. Hrají rovněž důležitou úlohu v rozvoji silnější a účinnější zahraniční a bezpečnostní politiky EU a v úsilí, aby se EU stala mnohem soudržnějším, aktivnějším a schopnějším hráčem na světové scéně.

- poskytovat dle potřeby poradenství Vysoké představitelce a Komisi a účastnit se místní koordinace, zejména pokud se jedná o aktivity v oblasti policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, včetně Europolu, a související činnosti EU,
- připravuje zázemí pro zajištění vedoucí mezinárodní pozice EU v BaH, a to po uzavření OHR (kdy o tomto rozhodne PIC).[11,47]

Zvláštní zástupce EU odpovídá za provádění mandátu, a to pod dohledem **Vysoké představitelky**. Spojení se Zvláštním zástupcem EU udržuje **Politický a bezpečnostní výbor** a je pro něj hlavním orgánem pro styk s Radou. Rovněž poskytuje EUSR strategické a politické vedení v rámci jeho mandátu. EUSR pravidelně podává písemné a ústní zprávy jak Vysoké představitelce, tak i Politickému a bezpečnostnímu výboru. Podle potřeby podává zprávy taktéž pracovním skupinám Rady. Pravidelné písemné zprávy jsou rozesílány prostřednictvím sítě COREU. Na doporučení Vysoké představitelky nebo Politického a bezpečnostního výboru může EUSR podávat zprávy Radě pro zahraniční věci.

Činnosti EUSR jsou koordinovány s aktivitami Komise a případně i s aktivitami dalších zvláštních zástupců EU působících v oblasti. EUSR pravidelně informuje mise členských zemí a delegace Unie.

Finanční částka určená na krytí výdajů, jenž souvisí s mandátem EUSR v období od 1. září 2010 do 31. srpna 2011 činí **3,7 mil. eur**. Správa výdajů je upravena smlouvou mezi EUSR a Komisí, přičemž je EUSR za veškeré výdaje odpovědný Komisi.[11,47]

Dalším účastníkem je **Delegace EU v BaH**¹⁷, která byla ustanovena 10. července 1996, původně jako Delegace EK v BaH. V té době bylo jejím primárním úkolem řízení fondů humanitární pomoci a rekonstrukčních projektů. Po podepsání SAA v roce 2008 přesměrovala Delegace své aktivity s cílem pomoci BaH zvládnout tento SAP. Poté, co vstoupila v platnost Lisabonská smlouva 1. prosince 2009, byl změněn její název na Delegaci EU v BaH. Mezi její hlavní činnosti patří:

- pomáhat BaH v provádění reforem,
- monitorovat a napomáhat implementaci SAA,
- podporovat udržitelný ekonomický rozvoj prostřednictvím programů finanční asistence,

¹⁷ Je jednou ze 130 delegací, které existují ve třetích zemích a jejich hlavní rolí je prezentovat, vysvětlovat a provádět politiky EU, dále analyzovat a podávat zprávy o politikách a vývojových trendech v jednotlivých zemích/institucích a vést jednání, a to v souladu se svěřeným mandátem.

- napomáhat BaH uplatňovat principy a standardy EU.

K dalším účastníkům se řadí zvláštní policejní mise EU (EUPM), která převzala úkoly Mezinárodních policejních sil OSN. Koncem roku 2004 převzala EU od NATO odpovědnost za mezinárodní mírovou operaci v BaH pod názvem EUFOR Althea, přičemž se jedná o nejvýznamnější operaci EU realizovanou v rámci EBOP.[62]

3.4 Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině (EUPM)

Evropská policejní mise v BaH byla zahájena 1. ledna 2003 jako první mise EBOP, kdy nahradila Mezinárodní policejní síly OSN. Na základě iniciativy orgánů BaH se EU rozhodla ustanovit pokračující policejní misi s pozměněným mandátem a rozsahem. EUPM II trvala dva roky (od 1. ledna 2006 do 31. prosince 2007). Hlavním úkolem bylo monitorovat a dohlížet na policejní síly BaH v rámci tří hlavních pilířů, mezi které patří **podpora procesu policejní reformy, posilování policejní odpovědnosti a podpora v boji proti organizovanému zločinu**. Koncem roku 2007 byla EUPM prodloužena o další 2 roky, a to do 31. prosince 2009. V tomto období se mise soustřeďovala především na podporu opatření v boji proti organizovanému zločinu a posílení spolupráce mezi policií a státními zástupci.

Dne 26. dubna 2010 uvítala Rada EU jak zaměření mandátu mise na podporu činnosti v boji proti organizovanému zločinu, tak i výsledky, kterých bylo dosud v této oblasti dosaženo. Na základě rozhodnutí Rady ze dne 6. prosince 2010 byl mandát mise prodloužen do 31. prosince 2011. Celková finanční částka určená na krytí výdajů mise EUPM na období od 1. ledna do 31. prosince 2011 činí **17,6 mil. eur**. [12,48]

EUPM primárně podporuje orgány činné v trestním řízení v boji proti korupci a organizovanému zločinu. Dále poskytuje operativní poradenství EUSR Valentinu Inzkovi. EUPM se zabývá posilováním policejních sil Bosny a Hercegoviny prostřednictvím monitorování, odborného vedení a provádění inspekcí. Mezi hlavní úkoly policejní mise EU v BaH patří:

- posilovat provozní kapacity a společnou schopnost orgánů činných v trestním řízení, jenž jsou zapojeny do boje proti korupci a organizovanému zločinu,
- napomáhat a podporovat plánování a provádění vyšetřování v boji proti organizovanému zločinu a korupci prostřednictvím systematického přístupu,
- zlepšit spolupráci policie v oblasti stíhání osob,
- posílit spolupráci policie v oblasti vězeňského systému.[48,98]

Hlavní ústředí mise EUPM je v Sarajevu, přičemž existují další čtyři regionální pobočky v Sarajevu, Banja Luce, Mostaru a Tuzle. Vedoucím mise je generál **Stefan Feller**. Do mise je zapojeno 92 mezinárodních policejních důstojníků, 30 mezinárodních civilních zaměstnanců a 157 zaměstnanců z BaH. EUPM dosáhlo do této doby mnoha úspěchů v rozvíjení udržitelných policejních opatření v rámci BaH. Mezi ně lze zařadit:

- transformaci *Státní agentury pro vyšetřování a ochranu* v operativní policejní agenturu s posílenými výkonnými pravomocemi bojovat proti korupci a organizovanému zločinu,
- rozvoj ostatních institucí na celostátní úrovni, především se jedná o ministerstvo bezpečnosti,
- podpora procesu reformy policie prostřednictvím ustanovení *Ředitelství pro policejní koordinaci* na celostátní úrovni.

Dále byla zřízena **Státní pohraniční služba** a byly zavedeny lepší informační systémy a databáze. Díky úsilí mise EUPM došlo také ke zlepšení spolupráce mezi 16 policejními orgány v zemi a mezi policií a státními zástupci. Na naléhání EU došlo rovněž ke zlepšení regionální spolupráce v boji proti organizované trestné činnosti.

EUPM by měla i nadále pokračovat v koordinaci policejních aspektů EBOP v boji proti organizované kriminalitě, dále pomáhat místním orgánům v plánování a provádění vyšetřování, přispívat k lepšímu fungování celého trestního soudnictví a zlepšovat spolupráci policie a státních zástupců. Společně s EK by měla pomoci orgánům v BaH identifikovat zbývající potřeby pro rozvoj policejní spolupráce, které by mohly být řešeny prostřednictvím pomoci EU.[48,84,98]

3.5 Operace EUFOR ALTHEA

Dne 2. prosince 2004 zahájila EU vojenskou misi v BaH, a to operaci EUFOR Althea, v rámci EBOP. Rada bezpečnosti OSN jmenovala misi EUFOR Althea jako pokračovatele mise SFOR, která byla do té doby pod vedením sil NATO. Cílem operace Althea je zachovat **mír a bezpečí**, ale rovněž má přispět k většímu pokroku Bosny a Hercegoviny na cestě k evropské integraci a k potírání korupce a organizovaného zločinu. Operace má prostřednictvím vojenské přítomnosti přispět ke stabilnímu a bezpečnému prostředí v BaH, zabránit opětovnému vypuknutí násilí a umožnit provádění civilních aspektů Daytonské mírové smlouvy. Tím je všem aktérům EU a mezinárodního společenství umožněno vykonávání úkolů s cílem dalšího mírného rozvoje státu. Navíc má

EUFOR i dodatečný úkol poskytovat podporu **Ozbrojeným silám BaH** v rámci budování jejich kapacit. Operace má navíc přístup i k vojenským kapacitám NATO dohodnutých v rámci **Berlin Plus**. [49,89]

V roce 2004 rozmístila EU své vojenské síly v počtu přibližně 7 000 vojáků s mandátem zabezpečit bezpečné a stabilní prostředí v BaH. Síly EUFOR byly rozmístěny do tří hlavních regionů v zemi:

- Mnohonárodní úkolové uskupení (sever) – cca 1 300 osob v Tuzle,
- Mnohonárodní úkolové uskupení (severozápad) – cca 1 000 osob v Banja Luce,
- Mnohonárodní úkolové uskupení (jihovýchod) – cca 1 400 osob v Mostaru.

Hlavní vedení EUFORu se nacházelo na základně **Butmir** v Sarajevu společně s **Integrovanou policejní jednotkou** (Integrated Police Unit, IPU), ve které působilo 500 příslušníků policie. Kromě této úrovně síly, bylo cca 2 000 vojáků umístěno v rámci *týmů pro spojení a pozorování* (Liaison and Observation Teams, LOTs) v různých lokalitách BaH.

V roce 2007 Rada EU provedla analýzu situace v zemi a zabývala se tím, jak by bylo možné provést reorganizaci sil EUFOR, jejichž stav by odpovídal snížené úrovni nebezpečí v zemi. Cílem transformace bylo redukování počtu manévrovacích jednotek v zónách operace. Počet sil byl snížen na 2 200 vojáků. V souladu s tímto EUFOR stáhl a uzavřel tři mnohonárodnostní úkolová uskupení. Zůstal jen jeden manévrovací prapor, jenž se nachází na základně Butmir společně s IPU. Týmy LOTs i nadále zůstávají integrovány v BaH a jejich činnost bude podporována čtyřmi regionálními koordinačními centry, jenž jsou rozmístěny v Sarajevu, Tuzle, Banja Luce a Zenici. [85]

Největší hrozbu dalšího pozitivního vývoje v BaH nepředstavují již ozbrojené síly znesvářených stran, ale především organizovaný zločin, kriminalita a korupce ve státních institucích. Organizovaný zločin ve všech jeho podobách vytváří podmínky pro podporu nacionalistických skupin a hledaných válečných zločinců, jenž se na území BaH stále pohybují. Převzetím odpovědnosti za plnění operačního úkolu mise EUFOR byla vytvořena koncepce operací, které se zaměřují na podporu boje s organizovaným zločinem. Cílem operace je podpora zodpovědných místních organizací, mezi které patří pohraniční policie, policie, celníci a daňová policie, a to při potlačování ilegálního obchodování s dřevem, palivy a pašování drog, cigaret, alkoholu a zbraní. Úzkou spoluprací s těmito složkami výkonné moci by měly být vytvořeny podmínky pro získání sebedůvěry při výkonu jejich povinností a dosažen další pokrok při přechodu

zodpovědnosti za správu země na místní orgány a organizace. Především převzetí zodpovědnosti za vlastní ekonomický, politický a sociální vývoj je předpokladem pro definitivní ukončení vojenské mírové mise v zemi a vytvoření podmínek pro demokratický a mírový rozvoj BaH.[31]

Mezi hlavní úkoly vojenských sil patří podpora ICTY ve stíhání a zatýkání osob obžalovaných z válečných zločinů, budování bezpečného prostředí, které by vytvořilo podmínky pro úspěšný boj místní policie proti síti organizované kriminality. EUFOR pomáhá vytváření podmínek pro splnění dlouholetého politického cíle, a to budování stabilní, bezpečné a mnohonárodnostní BaH, která spolupracuje se svými sousedy a je na nenávratné cestě ke členství v EU. EUFOR dále podporuje provádění řady úkolů, které byly přeneseny z této operace na místní orgány, například se jedná o činnosti týkající se vojenské a civilní kontroly pohybu zbraní a střeliva a správa úložišť zbraní a střeliva.

Rada EU rozhodla o zahájení vojenské operace poté, co byl schválen **Plán operace** (OPLAN). *Politický a bezpečnostní výbor* vykonává v rámci pravomocí Rady EU strategické řízení vojenské operace a politickou kontrolu. Vojenský výbor EU pak sleduje řádný výkon vojenské operace EU vedené pod odpovědností velitele operace EU.

Společné náklady vojenské operace EU jsou zajišťovány prostřednictvím mechanismu **ATHENA**, kdy na základě svého HDP poskytují členské země prostředky pro financování výdajů operací EU, které mají vojenský nebo obranný charakter. Celkem 27 zemí, včetně členských zemí EU a těch, jež členy nejsou, se účastní mise a zabezpečují nezbytné vojenské kapacity.

Velitelem operace je generál Sir **John McColl** z Velké Británie. V lednu 2010 Rada EU potvrdila, že operace Althea zůstává důležitou součástí snah EU podpořit politické procesy v BaH, přičemž vyzdvihla významný příspěvek operace Althea ke stabilitě a bezpečnosti v BaH. Na základě těchto pozitivních výsledků Rada rozhodla, že v rámci této operace bude zahájeno poskytování podpory bez výkonných pravomocí, která bude zaměřena na budování kapacit a odbornou přípravu a přispěje k posílení odpovědnosti a kapacit na místní úrovni.[16,85]

3.6 Finanční a technická pomoc EU Bosně a Hercegovině

Finanční pomoc EU

Od roku 1991 poskytla EU BaH více než 2,5 mld. eur. Během let 1991-2000 byla v rámci ECHO¹⁸ poskytnuta pomoc ve výši 1,032 mld. eur. V roce 1996 poskytla EU BaH autonomní obchodní preference a pomoc v rámci programů OBNOVA a PHARE, která činila 890,7 mil. eur. Ta se týkala řešení otázek spojených s návratem uprchlíků a rekonstrukcí ekonomiky postižené válkou. Finanční prostředky směřovaly především na rekonstrukci infrastruktury (opravy veřejných budov, domů, přívodu energie, telekomunikací apod.) a návrat uprchlíků a vnitřně přesídlených osob. Další částka ve výši 1,8 mld. eur byla poskytnuta ze stran jednotlivých členských zemí EU.[4]

V období 2000-2006 mohla země čerpat finanční podporu z programu CARDS, jenž byl určen pro všechny země západního Balkánu. V současné době může BaH čerpat finanční prostředky v rámci **Nástroje předvstupní pomoci (IPA)**, který je určen pro léta 2007-2013 pro potenciální kandidátské a kandidátské země.

Mimo EU poskytují finanční pomoc rovněž donorské státy. Podpora reformy veřejné správy je poskytována především Švédskem, Nizozemím, Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska (dále Velká Británie), dále Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, UNDP, Světovou bankou a Spojenými státy (USA). Fond pro reformu veřejné správy je speciální forma spolupráce, ke které přispívají Velká Británie, Švédsko a Nizozemí. Pomoc v policejní a bezpečnostní oblasti je poskytována Francií, Německem, Velkou Británií, Španělskem, policejní misí EU, OBSE a USA.

Oblast spravedlnosti je podporována ze stran zemí, jako je USA, Kanada, Norsko, Švédsko, Rakousko, Francie a další. K rozvoji občanské společnosti přispívají USA a Velká Británie, dále Maďarsko, Irsko, Slovinsko atd. Norsko, Švýcarsko a USA přispívají především k ochraně lidských práv a práv menšin. Ekonomický rozvoj země podporují státy, mezi které patří například Itálie, Německo a dále jsou to taktéž různé mezinárodní organizace, např. Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD), Evropská investiční banka (EIB), Světová banka a další.[6]

¹⁸ European Commission's Humanitarian Aid Office byla založena v roce 1992 a jejím hlavním úkolem je poskytovat pomoc obětem přírodních katastrof nebo ozbrojených konfliktů mimo EU. Úkolem ECHO je zajistit, aby se zboží a služby dostaly do krizových oblastí co možná nejrychleji prostřednictvím jejich partnerů. Mezi její další činnosti patří poskytování technické pomoci svým partnerům, podpora a koordinace opatření na prevenci katastrof, podpora povědomí veřejnosti o humanitární činnosti apod.

Technická pomoc EU

Tato pomoc je poskytována prostřednictvím dvou programů, a to **TAIEX** a **Twinning**. TAIEX (Technical Assistance Information Exchange Unit) je nástrojem EK, Generální ředitelství pro rozšíření (dále GR), a představuje nefinanční, krátkodobou pomoc, jenž je poskytována ve formě seminářů/workshopů, misí expertů, misí, poradenství, studijních cest, tréninkových programů na regionální úrovni a školení školitelů. Asistence je určována poptávkou a vyznačuje se individuálním přístupem k příjemcům, který umožňuje přesně cílenou pomoc, a to při přijímání, implementaci a vymáhání evropské legislativy. Mezi příjemce pomoci TAIEX patří kandidátské země, potenciální kandidátské státy a země vymezené směrnicí Evropského parlamentu a Rady 1638/2006 o sousedské politice a partnerství. V BaH je koordinátorem pomoci v rámci TAIEX **Ředitelství pro evropskou integraci**. Mnoho představitelů různých organizací občanské společnosti již měli možnost účastnit se studijních pobytů v institucích EU, dále v důležitých nevládních organizacích EU a jiných státních a mezinárodních organizacích s cílem seznámit se s politikami, programy a iniciativami EU.[88]

Program **Twinning** usiluje o pomoc zemím, které jsou příjemci asistence, a to v rozvoji moderní a efektivní správy, dále s lidskými zdroji a manažerskými dovednostmi, jenž jsou nutné pro implementaci *aquis communautaire*. Twinning poskytuje rámec pro správní orgány v přijímajících zemích, aby mohly pracovat se svými protějšky v členských státech. Společně pak rozvíjí a realizují projekt, který se zaměřuje na provádění určité části *aquis communautaire*. Každý projekt v rámci Twinningu má nejméně jednoho stálého **poradce Twinning programu** (Resident Twinning Adviser, RTA) a vedoucího projektu. Tito stálí poradci zůstávají po dobu jednoho roku na odpovídajícím ministerstvu a podílí se na realizaci projektu. Za celkovou koordinaci zodpovídá vedoucí projektu. V rámci těchto projektů je poskytována nejen technická a administrativní pomoc, ale také dochází k budování dlouhodobých vztahů mezi současnými a budoucími členskými zeměmi.[73,80]

3.7 Program CARDS 2000-2006 a jeho využití

Pomoc Společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci (CARDS) se týkal zemí západního Balkánu a zdůrazňoval cíle a mechanismy procesu stabilizace a přidružení. Prostřednictvím programu poskytla EU regionu finanční pomoc ve výši **6,4 mld. eur**

v období 2000 – 2006, přičemž ta se zaměřila na budování institucí, investice a další opatření, která měla vést k naplnění čtyř cílů:

- 1) rekonstrukce, demokratická stabilizace a návrat uprchlíků,
- 2) rozvoj institucí a legislativy, které jsou v souladu s evropskými normami a přístupy, podporují demokracii a právní stát, lidská práva, občanskou společnost a média,
- 3) udržitelný ekonomický a sociální rozvoj, včetně strukturálních reforem,
- 4) podpora užších vztahů a regionální spolupráce mezi zeměmi.

Níže budou charakterizovány vybrané projekty, jenž byly realizovány v rámci pomoci z programu CARDS, konkrétně byla vybrána **oblast soudnictví a migrační politiky**.

Reforma systému soudnictví a vězeňství

V rámci Evropského partnerství v oddílu *Soudní systém* je vyžadován nezávislý a odpovědný soudní systém se zvýšenou efektivností. Rovněž je důležité další odborné vzdělávání soudců a implementace *Strategie reformy soudnictví*. EP usiluje o záruku, že soudy mají zajištěné technické vybavení a dostatečné finanční prostředky, aby mohly vykonávat spravedlnost řádně a účinně.

Prostřednictvím programu CARDS investovala EU do oblasti soudnictví více než **34,36 mil. eur**. Po několik let poskytovala EU finanční a politickou podporu pro reformu soudnictví, nejprve **Nezávislé soudní radě** (Independent Judicial Commission, IJC) a poté **Vysoké radě pro soudnictví a žalobu** (High Judicial and Prosecutorial Council, HJPC), která Nezávislou soudní radu nahradila. Zřízení HJPC byla první prioritou Studie proveditelnosti, kterou BaH splnila.

Podpora Komise pro lidská práva při Ústavním soudu BaH byl projekt, jehož realizace proběhla v roce 2005 ve finanční výši 0,5 mil. eur. Hlavním cílem tohoto projektu bylo napomáhat činnosti Komise pro lidská práva při Ústavnímu soudu BaH.

Další projekt se týkal zřízení *Registru pro sekce válečných zločinů a organizovaného zločinu, ekonomické kriminality a korupce*. Tento registr byl spuštěn v lednu 2005 a týkal se především postoupení případů týkající se válečných zločinů od ICTY k soudům v BaH. Celková výše finančních prostředků činila 5,85 mil. eur.

Podpora Vysoké rady pro soudnictví a žalobu byl další projekt realizovaný v letech 2004 a 2005, jehož prostřednictvím EK podporovala HJPC v posilování nezávislého, nestranného a profesionálního soudnictví v BaH. EK poskytovala specifickou pomoc

s cílem umožnit HJPC implementovat strategické plány v oblasti informačních a komunikačních technologií, vzdělávání soudců a státních zástupců.

Projekt *Podpora reformy vězeňské správy* se uskutečnil v roce 2006 v celkové finanční výši 0,2 mil. eur. Cílem bylo zlepšit efektivnost výkonu trestů v BaH. K dalším cílům patřilo:

- zlepšit schopnosti vězeňského personálu a soudní policie zvládat napjaté situace s využitím příslušných technik pro řešení konfliktů, dále nenásilnou komunikaci, vzdělávání personálu v oblasti vyjednávání,
- napomáhat vedení věznice v navrhování víceletých investičních plánů a programu pro správu nemovitostí věznic.

Azyl a migrace

EU poskytla prostřednictvím tohoto programu **4,6 mil. eur** na podporu oblasti azylu, migrace a víz. V roce 2003 financovala EK dva projekty: *Podpora kapacit pro řízení migrace* a *Podpora kapacit pro řízení azylu*. Cílem těchto dvou projektů bylo zajistit, aby odbor pro imigraci a azyl, jenž byl zřízen v rámci ministerstva bezpečnosti, měl administrativní a procedurální kapacity, které by umožnily efektivní řízení migrace obyvatelstva a rozvíjet migrační a azylovou politiku BaH. Navíc dalším cílem bylo zřídit **Migrační informační systém**, který by umožnil Ministerstvu bezpečnosti shromažďovat a analyzovat informace o osobách, jenž nejsou občany BaH.

Ve výše zmíněných projektech pokračovala EK i v roce 2005. V prvním případě se jednalo o rozvoj institucionálních kapacit ministerstva bezpečnosti. V případě druhého projektu bylo hlavním cílem pokračovat ve vzdělávání úředníků, kteří se zabývají problematikou azylu na ministerstvu bezpečnosti a ministerstvu pro lidská práva a uprchlíky.

V roce 2006 byl uskutečněn projekt *Výstavba přijímacího střediska pro nelegální migranty v Bosně a Hercegovině*, jehož cílem bylo zprovoznit přijímací středisko pro nelegální migranty, které by umožnilo účinné a efektivní zpracování případů osob, které do BaH přicházejí ze třetích zemí.[72,80]

3.8 Nástroj předvstupní pomoci (IPA) a jeho využití

V období 2007-2013 jsou finanční prostředky EU poskytovány přes jednotný nástroj, jenž je určen pro účelově zaměřenou pomoc jak pro kandidátské státy, tak i pro

potenciální kandidátské země. Cílem pomoci je podporovat politické reformy, především budování institucí, posilování právního státu, prosazování lidských práv apod. Rovněž podporuje hospodářské reformy v těchto zemích, které vedou k ekonomickému růstu a zlepšení vytváření pracovních příležitostí. V případě přijímání *acquis communautaire*, kandidátské státy a potenciální kandidátské země přizpůsobují a postupně přijímají předpisy EU týkající se např. ochrany životního prostředí, boje proti zločinu atd.

Celkově bylo na toto období vyčleněno **11,5 mld. eur**. Nástroj předvstupní pomoci (IPA) se skládá z pět následujících složek:

- pomoc v přechodném období a budování institucí,
- přeshraniční spolupráce,
- regionální rozvoj (rozvoj hospodářství, životního prostředí apod.)
- rozvoj lidských zdrojů,
- rozvoj venkova.

Složka I zahrnuje budování institucí a s tím spojené finanční náklady a rovněž opatření pro přechodné období a stabilizaci západního Balkánu. K uskutečnění této složky slouží každoroční národní programy a programy společné pro několik přijímajících zemí. Spadá pod pravomoc *Generálního ředitelství pro rozšíření* (dále jen GŘ), jenž také odpovídá za celkovou koordinaci předvstupní pomoci.

Prostřednictvím **složky II** je podporována přeshraniční spolupráce mezi kandidátskými zeměmi a potenciálními kandidátskými státy navzájem a mezi nimi a členskými zeměmi EU. Rovněž z ní může být financována účast přijímajících zemí na programech strukturálních fondů pro mezistátní spolupráci či případně na programech spolupráce pobřežních oblastí v rámci **Evropského nástroje sousedství a partnerství** (ENPI). Za provádění této složky odpovídá *GŘ pro rozšíření*.

Poslední tři složky mají za úkol připravit řízení strukturálních fondů po vstupu těchto zemí do EU. Potenciální kandidátské země mohou využít podobná opatření v první složce. Za třetí složku odpovídá *GŘ pro regionální politiku*, jenž provádí investice a financuje související technickou pomoc v oblastech jako je životní prostředí, doprava, hospodářský rozvoj.

GŘ pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti odpovídá za složku IV, přičemž ta slouží k posilování lidského kapitálu a pomáhá bojovat proti jakýmkoliv formám sociálního vyloučení. Za poslední složku odpovídá *GŘ pro zemědělství a rozvoj venkova*. Zatímco první a druhá složka je určena pro všechny přijímající země, třetí, čtvrté a páté složky se mohou účastnit pouze kandidátské země.[80]

Poskytovaná pomoc v rámci IPA může mít následující formy:

- administrativní spolupráce zahrnující odborníky z členských zemí (např. partnerské programy),
- veřejné zakázky, dotace, investice,
- činnost Unie, která jedná v zájmu přijímající země,
- opatření na podporu realizace a řízení programů,
- rozpočtová podpora (výjimečně a pod přísným dohledem).

Pomoc v rámci IPA se řídí rychlostí plnění vstupních podmínek a její jednotlivé činnosti jsou výsledkem priorit, jenž jsou stanoveny v evropských a přístupových partnerstvích pro každou zemi, dále ve strategickém dokumentu o rozšíření a ve zprávách o pokroku, které jsou součástí balíčku pro rozšíření vydávaného vždy na podzim. Balíček pro rozšíření je doprovázen **Víceletým orientačním finančním rámcem** (*Multi-annual Indicative Financial Framework, MIFF*), který slouží k poskytování informací o záměrech Komise z hlediska orientačních finančních přidělů podle jednotlivých států a složek. Je rozpočítán vždy na tři roky a každoročně se reviduje. Nejnovější MIFF byl zpracován pro období 2009-2012.[80]

Následující tabulka ukazuje přehled podle jednotlivých zemí (částky jsou v mil. eur).

Tab. 3.1 Finanční pomoc IPA podle jednotlivých zemích v letech 2007- 2012

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Chorvatsko	141,2	146,0	151,2	154,2	157,2	160,4
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	58,5	70,2	81,8	92,3	98,7	105,8
Turecko	497,2	538,7	566,4	653,7	781,9	899,5
Albánie	61,0	70,7	81,2	93,2	95,0	96,9
Bosna a Hercegovina	62,1	74,8	89,1	106,0	108,1	110,2
Černá hora	31,4	32,6	33,3	34,0	34,7	35,4
Srbsko	189,7	190,9	194,8	198,7	202,7	206,8
Kosovo (UNSCR 1244)	68,3	124,7	66,1	67,3	68,7	70,0
Program pro několik přijímajících zemí najednou ¹⁹	109,0	140,7	160,0	157,7	160,8	164,2

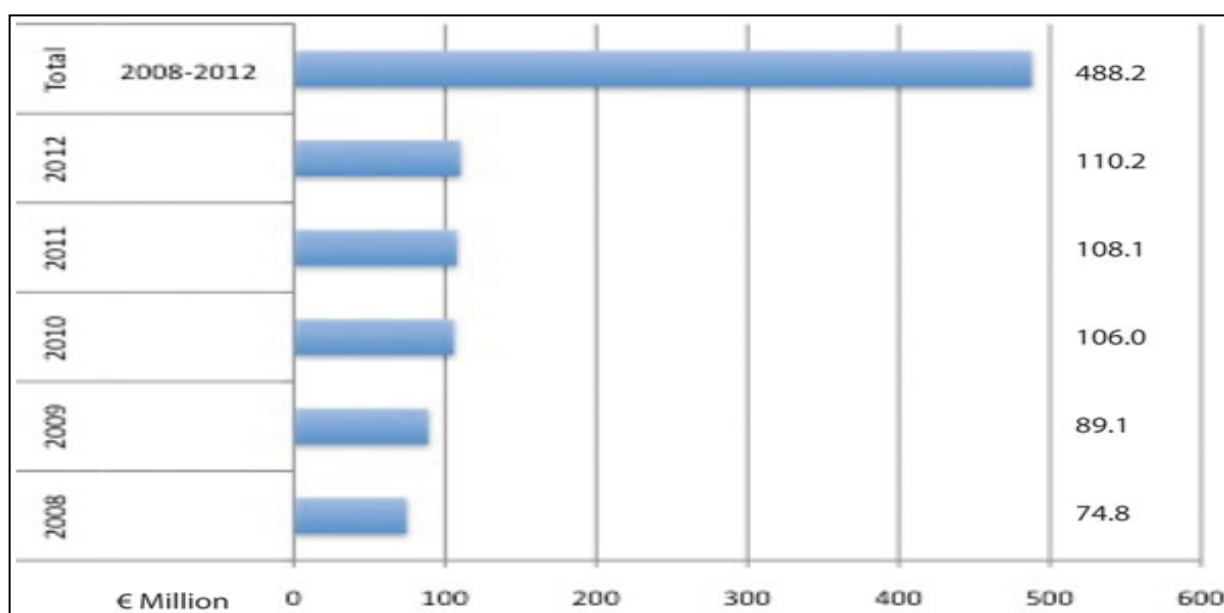
Zdroj: DG Enlargement, European Commission, vlastní zpracování.

¹⁹ Jedná se o programy v rámci IPA, prostřednictvím kterých se poskytuje finanční pomoc EU projektům, jenž vyžadují spolupráci mezi příjemci (v oblasti přeshraničních potřeb, regionálních struktur), v rámci spolupráce s mezinárodními finančními institucemi a činností, které příjemcům pomáhají plnit požadavky na členství v EU a přizpůsobovat jejich normy normám EU. Podporovány jsou regionální a horizontální projekty, přičemž témata, která pokrývají, se týkají politiky, hospodářství, plnění povinností vyplývajících ze členství v EU, informačních technologií apod.

Na základě politických priorit a přidělů ve MIFF jsou připravovány **Víceleté orientační plánovací dokumenty** (*Multi-annual Indicative Planning Document, MIPD*) pro každou zemi (navíc jeden pro všechny programy pro několik přijímajících států najednou), ve kterých EK představuje konkrétní cíle a výběr předvstupní pomoci. Tyto dokumenty jsou rovněž zpracovávány na tříleté období. Poslední MIPD byl zveřejněn na období 2009-2011.

Pro Bosnu a Hercegovinu bylo v rámci IPA vyčleněno celkem **488,2 mil. eur**. Následující graf zobrazuje rozložení finančních prostředků v jednotlivých letech.

Graf 3.1 Finanční pomoc EU v rámci IPA 2007-2012

Zdroj: Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina, vlastní úprava.

IPA je v BaH realizována prostřednictvím **Delegace Evropské unie** jakožto centralizovaného řídicího programu. V říjnu 2008 vláda ustanovila Národního koordinátora IPA (ministerstvo financí BaH). Ten je podporován **Ředitelstvím pro evropskou integraci** (Directorate for European Integration, DEI). EK a BaH rovněž zřídily *Výbor pro řízení programů* a *Programovací výbor*, přičemž oba jsou složeny ze zástupců DEI a Delegace a jejich hlavním cílem je zajistit, aby pomoc z EU byla vhodným způsobem koordinována.

Cílem programu IPA v BaH je napomáhat v politické oblasti posilování administrativní kapacity a přispívat domácímu úsilí o reformy ústavy, policie a soudního systému. Dále je rovněž kladen důraz na dialog s občanskou společností, na rozvoj nezávislých a profesionálních médií a na ochranu kulturního dědictví. IPA zároveň

napomáhá boji proti korupci a podporuje BaH v plnění závazků směrem k uprchlíkům, menšinám a ohroženým skupinám obyvatel.

V ekonomické oblasti se jedná o podporu stabilizace makroekonomického prostředí, reformy vzdělávacího systému a pracovního trhu, který by vedl ke zvyšování zaměstnanosti. V rámci tohoto programu jsou podporovány i další oblasti, ke kterým patří obchod, zdraví, malé a střední podniky a místní ekonomický rozvoj. Rovněž poskytuje pomoc s cílem zmírnit dopady globální krize na ekonomiku BaH a to zejména posilováním spolupráce s mezinárodními finančními institucemi a podpory rozvoje malých a středních podniků a budování regulatorních a dohlížejších institucí ve finančním sektoru.

Co se týče schopností BaH přebírat závazky vyplývající z členství v EU, IPA podporuje rozvoj a implementaci strategií a politik, které mají zajistit přiblížení se evropskému aquis v oblasti vnitřního trhu, sektorových politik a oblasti spravedlnosti, svobody a bezpečnosti. Rovněž je kladen důraz na zemědělství a rozvoj venkova, dopravu a energetiku.

Jakožto potenciální kandidátský stát může BaH čerpat výhody z prvních dvou složek IPA. MIPD pro léta 2009-2011 stanovil alokaci finančních prostředků ve výši 303,2 mil. eur, z toho je pro složku I stanoveno **287,3 mil. eur** a pro složku II **15,9 mil. eur**. V rámci první složky je 30-40 % prostředků alokováno do oblasti *plnění politických kritérií*, 25 – 35 % na *plnění ekonomických kritérií* a 30 – 40 % na *plnění požadavků* týkajících se *aquis*. [6]

Následující tabulka uvádí rozložení finančních prostředků pro období 2009 – 2011 v rámci jednotlivých složek.

Tab. 3.2 Alokace finančních prostředků pro jednotlivé složky (v mil. eur.)

	2009	2010	2011	Celkem
Pomoc v přechodném období a budování institucí	83,9	100,7	102,7	287,3
Přeshraniční spolupráce	5,2	5,3	5,4	15,9
Celkem	89,1	106,0	108,1	303,2

Zdroj: MIPD 2009-2011 for Bosnia and Herzegovina, vlastní zpracování.

Přeshraniční spolupráce v Bosně a Hercegovině

Jak již bylo uvedeno výše, druhou složkou, ze které BaH může čerpat finanční podporu, je **přeshraniční spolupráce**.

Cílem složky II v rámci IPA je posilovat dobré sousedské vztahy mezi jednotlivými státy, dále pak ekonomický a sociální rozvoj přeshraničních oblastí. Tyto programy zahrnují přeshraniční spolupráci mezi potenciálními kandidátskými zeměmi a kandidátskými státy, dále přeshraniční spolupráci mezi kandidátskými státy/potenciálními kandidáty a členskými zeměmi EU a účast kandidátských zemí a potenciálních kandidátů v nadnárodních programech.

BaH se účastní šesti programů, konkrétně se jedná o tři bilaterální programy přeshraniční spolupráce se sousedskými zeměmi (Chorvatsko, Srbsko, Černá Hora), dále dva nadnárodní programy, a to *Program pro jihovýchodní Evropu* (South-East Europe, SEE) a *Program nadnárodní spolupráce MED* (Mediterranean trans-national programme, MED) a posledním je *Program přeshraniční spolupráce IPA Adriatic*.

Hlavním cílem programů přeshraniční spolupráce je podporovat ekonomiky v jednotlivých zemích, posilovat udržitelný rozvoj a omezovat izolaci příhraničních regionů. Veškeré činnosti související s přeshraniční/nadnárodní spoluprací v BaH je v kompetenci již zmiňovaného **Ředitelství pro evropskou integraci**, konkrétně úseku pro přeshraniční spolupráci, mezinárodní a speciální programy pomoci EU v rámci *Odboru pro koordinaci pomoci EU*. V následující tabulce je uvedeno rozdělení finančních prostředků v rámci přeshraniční a nadnárodní spolupráce.[72,73]

Tab. 3.3 Alokace finančních prostředků pro období 2009 – 2011

	2009	2010	2011	2009 - 2011
Přeshraniční spolupráce BaH-Chorvatsko	1 000 000	1 000 000	1 000 000	3 000 000
Přeshraniční spolupráce BaH-Černá Hora	500 000	500 000	500 000	1 500 000
Přeshraniční spolupráce BaH-Srbsko	700 000	700 000	700 000	2 100 000
Přeshraniční spolupráce IPA Adriatic	2 447 544	2 496 495	2 546 425	7 490 464
SEE	460 202	495 406	541 714	1 497 322
MED	100 000	120 000	130 000	350 000
Celkem	5 207 746	5 311 901	5 418 139	15 937 786

Zdroj: MIPD 2009-2011 for Bosnia and Herzegovina, vlastní zpracování.

BaH - Chorvatsko

Program přeshraniční spolupráce BaH – Chorvatsko, má za cíl podporovat tvorbu přeshraničních sítí a partnerství a rozvoj společných přeshraničních akcí za účelem

revitalizace ekonomiky, ochrany přírody a životního prostředí a zvyšování sociální koheze. Dalším cílem je vybudovat kapacitu místních, regionálních a národních institucí pro řízení programů EU a připravovat tyto instituce na budoucí řízení programů přeshraniční spolupráce v rámci cíle 3 – **Evropská územní spolupráce**. Program obsahuje tři priority, které jsou implementovány prostřednictvím opatření, konkrétně se jedná o:

- vytvoření společného ekonomického prostoru (společný rozvoj turistických nabídek, podpora podnikání),
- zvyšování kvality života a sociální koheze (sem patří ochrana přírody a životního prostředí, zlepšení dostupnosti),
- technická pomoc (podpora implementace programů a administrativy).[72,73]

BaH – Černá Hora

Přeshraniční spolupráce mezi BaH a Černou Horou má za cíl posilovat udržitelný rozvoj přeshraničních oblastí a jejich ekonomické, kulturní, přírodní a lidské zdroje a potenciál, zejména posilováním kapacit lidských zdrojů a společných institucionálních sítí mezi místními komunitami a místními soukromými a veřejnými aktéry. Mezi hlavní priority patří:

- podpora tvorby společného socioekonomického prostředí pro občany, komunity a ekonomiky způsobilých oblastí (iniciativy přeshraničního ekonomického rozvoje s důrazem na turismus a rozvoj venkova; iniciativy enviromentálního charakteru, sociální koheze a kulturní výměna prostřednictvím institucionálních opatření),
- technická pomoc s cílem zvýšit administrativní kapacity v řízení a implementaci programů přeshraniční spolupráce.[73]

BaH - Srbsko

Program přeshraniční spolupráce mezi BaH a Srbskem je zaměřen na podporu ekonomik a omezování způsobilých oblastí posilováním společných institucionálních sítí a kapacit lidských zdrojů. Hlavními prioritami programu jsou:

- sociální a ekonomická koheze prostřednictvím akcí s cílem zlepšit fyzické, podnikatelské, sociální a institucionální infrastruktury a kapacity,
- technická asistence s cílem zvýšit administrativní kapacity v řízení a implementaci programů přeshraniční spolupráce.[73]

Program přeshraniční spolupráce IPA Adriatic

Cílem tohoto programu je podporovat sociální a ekonomický rozvoj a spolupráci mezi zeměmi v oblasti Jadranu. Program pomáhá zvyšovat životní úroveň obyvatelstva a přibližovat se standardům EU. Mezi hlavní priority patří:

- ekonomická, sociální a institucionální spolupráce,
- přírodní a kulturní zdroje a předcházení rizik,
- dostupnost a síť.

Platí zde integrovaný přístup, kterým se rozumí sloučení finančních alokací všech zemí, jenž se tohoto programu účastní, do jediného fondu, ze kterého jsou poté financovány projekty společného zájmu.

Program nadnárodní spolupráce MED

Cílem tohoto programu je zlepšení konkurenceschopnosti regionů v oblasti Středomoří za účelem podpory růstu a pracovních příležitostí pro budoucí generace, teritoriální koheze a ochrany životního prostředí. K hlavním prioritám tohoto programu patří:

- posilování kapacit pro inovace,
- ochrana životního prostředí a podpora udržitelného teritoriálního rozvoje,
- zlepšení mobility a teritoriální dostupnosti,
- propagování integrovaného a polycentrického rozvoje prostoru Středomoří.

Do programu je zapojeno třináct zemí, přičemž zahrnuje devět členských států EU a dále země v oblasti Středomoří, které jsou kandidátskými státy či potenciálními kandidátskými zeměmi.

Program pro jihovýchodní Evropu

Tento program se zaměřuje na rozvoj nadnárodních partnerství v záležitostech strategického významu za účelem zlepšit územní, ekonomickou a sociální integrační procesy a přispět ke kohezi, stabilitě a konkurenceschopnosti regionu. Za tímto účelem se program snaží realizovat projekty strategického charakteru, jenž jsou vysoké kvality a výsledkově orientované. Rovněž napomáhá lepší integraci mezi členskými státy, kandidátskými a potenciálními kandidátskými zeměmi a sousedními státy. Do programu je zapojeno šestnáct zemí a jsou zde vymezeny následující priority

- vytváření podmínek pro inovace a podnikání,

- ochrana životního prostředí,
- zlepšení dostupnosti,
- udržitelný růst.[72,73]

4 Bosna a Hercegovina na cestě ke členství v EU

4.1 Bosna a Hercegovina a evropský integrační proces

„Pro Bosnu a Hercegovinu znamená integrace do EU zaujmout náležité místo v evropské rodině demokratických zemí. Bosna a Hercegovina byla vždy součástí politického, kulturního a ekonomického prostoru v Evropě a její občané jsou předurčení být nedílnou součástí moderních evropských politických, ekonomických a bezpečnostních struktur.“[42, str. 13]

Koncem devadesátých let existovala politická vůle na všech stranách a v rámci všech institucí v BaH co se evropského integračního procesu týče. V roce 1999 přijala Rada ministrů BaH a Parlament BaH *Rezoluci o urychlení vstupu BaH do EU*. Byla to první manifestace politické vůle k harmonizaci legislativy BaH se standardy EU. Ve své preambuli zdůrazňuje *„že potřeba urychleného evropského integračního procesu musí být chápána vážně, přičemž se jedná o nejkompexnější projekt, jenž bude zahrnovat všechny síly společnosti BaH.“*[54, str. 2]

Její ustanovení ukládaly závazky všem orgánům a institucím, jenž měly být dokončeny za účelem plnění kodaňských kritérií a přípravy země pro plné začlenění v EU. Zároveň tato rezoluce poukazovala i na možné problémy a důsledky integrace do EU, především v případě ekonomiky země, která musí být připravena vypořádat se s tržními silami na vnitřním trhu a snažit se o ochranu sociálně ohrožených skupin. V následujících několika letech byla takováto prohlášení opakována napříč všemi politickými stranami. Nicméně je nutno dodat, že politická rozhodnutí často obsahují „působivá prohlášení“, ale bez jasného pochopení a definování kroků, které mají být realizovány. Členové parlamentů sice podporují myšlenku evropské integrace, ale když mají čelit konkrétním požadavkům vztahujícím se k procesu, začnou vystupovat proti přijetí některých právních aktů nebo se snaží jejich přijímání ztěžovat. Navíc porovnáme-li status BaH s jejími sousedy, tak *„je na samém konci fronty vedoucí směrem ke vzdálenému členství v EU: za Chorvatskem, Tureckem, Makedonií, ale také za Albánií, Černou Horou a Srbskem“*. [38, str. 24]

Mezitím, nedostatek politické vůle způsobil odložení realizace osmnácti požadavků z Cestovní mapy EU z roku 2000 na téměř dva roky. Nová vláda, která byla vybrána v témže roce, splnila tento úkol s pomocí OHR, což následně vedlo ke zpracování **Studie proveditelnosti** (FS). Splnění požadavků uvedených ve FS bylo podmínkou pro zahájení jednání o SAA. V roce 2003 bylo po hodnocení plnění FS stanoveno dalších **šestnáct**

dodatečných prioritních oblastí k těm, které byly uvedeny v Cestovní mapě EU. Začalo tak dlouhé kolo reforem, které bylo další zkouškou politické připravenosti. Téměř celý mandát předsedy vlády *Adnana Terziće* proběhl v přijímání nových zákonů a vytváření nových institucí, a to podle požadavků EU. Bylo přijato **45** zákonů z balíčku EU a vytvořeno **25** institucí na státní úrovni. I toto se však neobešlo bez problémů. Vláda se dostávala z jedné krize do druhé a premiér podal demisi, když byl jeho návrh zákona o nepřímém zdanění, jenž byl sladěn se standardy EU, pozměněn. Když následně OHR potrestal politické lídry kvůli nespolupráci s ICTY, což byl také jeden z požadavků FS, vypukla další politická krize. Mezitím se premiérovi a jeho vládě i přes tyto krize podařilo zemi dovést do fáze vyjednávání o SAA. V souvislosti s tímto Předsednictvo BaH rovněž schválilo **Evropskou integrační strategii BaH** (*EU Integration Strategy of Bosnia and Herzegovina*), která pokrývá období, než se BaH stane členem EU (viz dále).

Integrační proces v BaH obecně ovlivňuje několik faktorů, mezi něž patří:

- míra zapojení mezinárodního společenství (obzvláště EU) v procesu normalizace podmínek v BaH a míra odhodlání vyžadovat určitá právní, vládní a administrativní řešení, jenž jsou nezbytná,
- pozice místních komunit (obyvatel BaH), jenž se nejvíce zajímají o členství v EU, ale kteří jsou citově zapojení do současného vnitřního konfliktu,
- vývoj politické situace v regionu západního Balkánu a pokrok dosažený ostatními zeměmi v regionu co se integračního procesu týče,
- zapojení do bosenské nebo regionální politiky ze strany států mimo EU, které mají zájem podporovat integrační procesy apod.

Další směřování země směrem k integraci do EU rovněž ovlivňuje **politická situace**. Od doby podepsání SAA v roce 2008, bylo obtížné zaznamenat jakýkoliv pokrok týkající se komplexních řešení (obnovení politického dialogu mezi hlavními silami v zemi, dohoda o systematických reformách), především z důvodu nedostatečné konstruktivní spolupráce mezi lídry BaH a pak v otázce ústavní reformy. Od začátku roku se pak stupňovala nacionalistická politická rétorika, přičemž místní volby, jež se konaly 5. října 2008, potvrdily hluboké etnické rozdělení země. Intenzita politického konfliktu, jenž se týká interpretace minulosti, otázky zatýkání a vydávání osob obžalovaných z válečných zločinů a obecné vize státu, dosáhla takových rozměrů, že se tento stal hlavním veřejným tématem. Navíc se politickým stranám, které se od tohoto politického konfliktu distancovaly a prohlásily, že se zaměří výhradně na integrační proces, nepodařilo získat značnou politickou podporu již v několika volbách. EU a NATO se sice podařilo zastavit

vojenský konflikt, nicméně nejsou zde metody, jež by zabránily politickému konfliktu. V dalších dvou letech se situace nijak výrazně nezlepšila. Opět docházelo ke sporům mezi jednotlivými politickými lidry, a to především kvůli rozdílným představám o budoucnosti země. Právě tyto spory, nevyřešené otázky a politické napětí v zemi ztěžují pokračování BaH směrem ke členství v EU. I nyní, šest měsíců od konání loňských voleb, nemá země funkční vládu na celostátní úrovni. [5,52,76]

EU, v souvislosti s tímto, koncem loňského roku potvrdila, že je odhodlána i nadále podporovat *Daytonskou mírovou smlouvu* (DPA) a zvážit návrhy na posílení schopnosti Unie účinně se v BaH angažovat. Dne 21. března 2011 se sešli ministři zahraničních věcí EU, přičemž se diskutovalo jak o aktuální politické situaci, tak zejména o posílení přítomnosti EU v BaH. Tato přítomnost by měla být zajištěna prostřednictvím jediného **Zástupce EU v BaH**, který by převzal některé pravomoci od EUSR a zároveň bude **šéfem Delegation EU v BaH**. Tento by i nadále poskytoval politickou podporu v případě otázek týkající se integrace BaH do EU, financování z IPA a monitorování dosaženého pokroku prostřednictvím orgánů zřízených SAA/IA. Rovněž by mohl přijímat podpůrná opatření za účelem dosažení dohody o důležitých reformách a reorganizaci státních struktur s cílem podpořit co nejrychlejší přistoupení země do EU. Jak však vyplývá z rozhodnutí Rady, mohl by použít i omezující opatření²⁰, a to vůči některým fyzickým či právnickým osobám, jejichž činnost narušuje **územní celistvost, svrchovanost, ústavní pořádek, mezinárodní subjektivitu BaH**, vážně **ohrožuje bezpečnostní situaci** v zemi nebo **porušuje DPA**. Jednalo by se konkrétně o zamezení vstupu na území členských států a zmrazení veškerých finančních prostředků a hospodářských zdrojů, které těmto osobám patří nebo jsou jimi vlastněny, ovládaný či drženy. V souvislosti s tímto EU také navrhla uzavření OHR ve dvou fázích. V první by mělo dojít k přemístění OHR mimo BaH (např. do Bruselu nebo Vídně), přičemž by si udržel tzv. *bonnské pravomoci*, ale nezasahoval by do každodenního politického dění v zemi, zatímco by v BaH začal působit nový Zvláštní zástupce EU. Ve druhé fázi by pak byly pozastaveny i výše zmíněné pravomoce. Jedná se přitom o kompromisní řešení pro ty, jenž požadovali, aby činnost OHR byla ukončena co nejdříve, a ty, kteří chtějí, aby OHR hrál i nadále aktivní úlohu v BaH.

EU již několikrát zdůraznila, že BaH si již nemůže dovolit ztrácet čas, pokud chce i nadále podnikat kroky vedoucí ke členství v EU. Její cesta k tomuto cíli je velice pomalá a političtí představitelé se musí naléhavě zabývat prioritními reformami, které jsou s tím

²⁰ Podobná opatření uplatňuje EU momentálně vůči Bělorusku.

spojené. Dále také vyzdvihla význam zlepšování a posilování efektivního fungování státních institucí včetně nezbytných ústavních změn, přičemž BaH musí být v pozici, kdy bude schopna přijímat, provádět a prosazovat předpisy a pravidla EU. [15,25,32]

4.2 Evropská integrační strategie Bosny a Hercegoviny

Pro BaH je vstup do EU strategickou prioritou. *Deklarace o zvláštních vztazích s EU* byla přijata v roce 1998 a o rok později následovalo Rozhodnutí Rady ministrů BaH²¹ a Parlamentního shromáždění²². Bylo rovněž vydáno i stanovisko jednotlivých představitelů politických stran²³. Parlamentní shromáždění dále přijalo Závěry, ve kterých je uvedeno, že existuje politický konsensus ohledně členství v EU, které představuje nejvyšší možnou prioritu pro BaH. Na 33. zasedání Rady ministrů BaH bylo přijato rozhodnutí, dávající za úkol DEI vytvořit a koordinovat činnost sedmi poradních pracovních skupin, a to za účelem vypracování **Evropské integrační strategie BaH** (dále jen „strategie“). Tyto pracovní skupiny byly složeny ze státních úředníků – expertů na různé oblasti, které jsou také ve strategii zahrnuty, přičemž se jednalo o odborníky z FBaH, RS a Distriktu Brčko. Rovněž byli pozváni zaměstnanci z entitních ministerstev, kteří byli jmenováni, aby reprezentovali jejich instituce v procesu přípravy strategie. Při jejím zpracování se rovněž braly v úvahu priority z ostatních strategických dokumentů BaH, např. ze *Střednědobé rozvojové strategie BaH* (BiH Mid-Term Development Strategy), *Strategie reformy veřejné správy v BaH* (Public Administration Reform Strategy), *Rozvojových cílů tisíciletí a Evropského partnerství*.

Evropská integrační strategie BaH je strategickým dokumentem, který pokrývá období, než se BaH stane plnohodnotným členem EU a zároveň odráží celkové politické cíle a zájmy země. Je základním dokumentem, na jehož základě se bude realizovat celý proces přistoupení k EU. Také poukazuje na základní cíle a činnosti a zahrnuje soubor všeobecných pokynů pro práci státních a entitních institucí a dalších účastníků, zapojených do integračního procesu. I když je strategie dokumentem, který stanoví cíle, jenž musí být splněny pro členství v EU, neobsahuje termín, do kterého by tyto měly být realizovány.

²¹ Rozhodnutí o iniciativě pro přistoupení BaH k EU.

²² Rezoluce o evropské integraci a Paktu stability pro jihovýchodní Evropu.

²³ Stanovisko ze dne 18. února 2004, kde hlavy jednotlivých politických stran zastoupených v Parlamentním shromáždění BaH „potvrzují připravenost pro politický konsensus a další demokratizaci Bosny a Hercegoviny v rámci ústavního pořádku se zaměřením na vstup do EU a Partnerství pro mír.“[42, str. 9]

Ve strategii jsou uvedeny prioritní zájmy země ve vztahu k EU, kdy se např. jedná o oblast dopravy, energetiky, zemědělství apod. Dále jsou zde nastíněny jak přínosy při vstupu BaH do EU, tak i naopak. Díky vstupu BaH do EU budou moci obyvatelé využívat volného pohybu osob, pobytu na území členských států, práva volit a účastnit se voleb do Evropského parlamentu, stejně jako místních voleb v zemi, v níž budou případně pobývat a práva ochrany diplomatickými a konzulárními orgány všech členských zemí. Co se týče přínosů vstupu BaH pro EU, strategie uvádí, že BaH může například nabídnout své přírodní zdroje, kulturní bohatství, komunikace a infrastrukturu a především svůj trh.

Součástí této strategie je také *Veřejný informační program o BaH a evropském integračním procesu*. Tato **komunikační strategie** definuje základní principy a cíle týkající se komunikace s veřejností, stanovení úkolů a funkcí institucí účastnících se tohoto procesu. Její realizace může zajistit rozšířenou podporu veřejnosti pro vstup a plnohodnotné členství v EU. Dále informuje o struktuře, institucích, politikách EU, o SAP, ale také o institucích BaH a jejich rozhodnutích, které se týkají EU. K cílům komunikační strategie patří:

- zvyšovat úroveň znalostí a pochopení evropského integračního procesu,
- získávat podporu veřejnosti a vytvářet pozitivní postoje směrem k evropskému integračnímu procesu,
- vyzdvihnout výhody a přínosy, které občané získají členstvím BaH v EU,
- vytvořit rámec pro spolupráci mezi správními a státními orgány,
- podporovat aktivní účast na veřejných debatách o přijímání evropských standardů a budoucím členství v EU.

Tyto cíle budou realizovány prostřednictvím následujících činností:

- pravidelně informovat veřejnost o stanoviscích institucí BaH s ohledem na evropský integrační proces,
- zlepšit vztahy s médii a zajistit jejich rozšířenou účast na informačních aktivitách,
- rozvíjet spolupráci s nevládními organizacemi, které se zabývají evropskou integrací apod. [42]

Kromě propagování evropského integračního procesu občanům BaH, je rovněž důležité reprezentovat a rozvíjet dobrou image země v zahraničí, a to především v EU a jejich jednotlivých členských státech. Mezi hlavními cíli propagace BaH v EU jsou:

- prezentace výsledků dosažených na cestě k evropské integraci,
- přeměna současné image BaH,

- informace o kultuře, ekonomickém potenciálu a historickém dědictví BaH.

Informace budou prezentovány ve všech institucích EU, obzvláště pak v Evropském parlamentu, EK, Radě EU, představitelům členských zemí, jejich vládám, médiím apod.

4.3 Stabilizační a asociační proces a Evropské partnerství

Stabilizační a asociační proces (SAP) je součástí procesu rozšíření, přičemž vymezuje principy a priority, na základě kterých se země v regionu pohybují směrem k integraci a případnému členství v EU. Tyto priority zahrnují budování demokracie na základě právního státu, rozvoj tržní ekonomiky a boj proti organizovanému zločinu. Cílem SAP je vybavit země západního Balkánu prostředky na udržení stabilních demokratických institucí a zajištění otevřených a prosperujících ekonomik, a to podle evropských norem a postupů. Rovněž se vytvářejí silné vazby mezi jednotlivými zeměmi a EU prostřednictvím tří pilířů, tj. obchodu, finanční pomoci a smluvních vztahů. Doporučuje se také užší spolupráce mezi jednotlivými zeměmi, např. prostřednictvím dohod o volném obchodu, lepší spolupráce v oblasti cel a návratu uprchlíků. SAP byl zahájen v květnu 1999 a v současnosti jsou do něj zapojeny všechny země v regionu. Důležitým nástrojem SAP jsou **Stabilizační a asociační dohody (SAA)**, v nichž jsou obsaženy společné hodnoty a zásady, jimiž se řídí vztahy mezi EU a každou zemí v regionu. K hlavním prvkům dohody patří např. podpora volného pohybu zboží, budování efektivních institucí, rozvoj tržního hospodářství, boj proti trestné činnosti a korupci, rozvoj demokracie, lidských práv apod.[72,73]

4.3.1 Vyjednávání o Stabilizační a asociační dohodě (SAA)

Vyjednávání o SAA²⁴ s Bosnou a Hercegovinou byla oficiálně zahájena 25. listopadu 2006. Nicméně předtím, než tato jednání mohla být zahájena, bylo zapotřebí provést řadu reformních kroků. Byly přijaty různé zákony a implementována byla i řada reforem. Byl to velmi zdoluhavý proces, který se neobešel bez překážek, politických krizí a složitých diskuzí. Jednání o SAA mohly být zahájeny i dříve, kdyby BaH splnila včas priority, jenž byly dodatečně stanoveny k prioritám vyplývajících z *Cestovní mapy EU* z roku 2000. Již v únoru 2004 uvedl tehdejší šéf Delegace EK v BaH Michael Humphreys,

²⁴ Tato probíhala prostřednictvím oficiálních a technických kol jednání. Oficiální kola vyjednávání byla více politicky orientována a byly zde představovány názory a zájmy jednotlivých členských zemí EU. Technická kola jednání se vztahovaly k určitým otázkám a byla méně politická. Mimo tato dvě kola vyjednávání, EU také dohlížela na provádění reforem v BaH, a to skrze Monitoring procesu reforem (RPM).

že pokud BaH splní závazky do července roku 2004, což by bylo velmi optimistické, Evropská komise mezi červencem a zářím prověří, jestli by jí Rada ministrů EU udělila mandát pro zahájení vyjednávání.

Nicméně se tak nestalo kvůli nedostatku politické vůle splnit požadavky vyplývajících z těchto dodatečných prioritních oblastí. Kromě toho, BaH neměla vhodné lidské a institucionální kapacity. Podle *Zprávy o pokroku BaH* z roku 2005, se konsolidace ministerstev a agentur na státní úrovni vyvíjela pomalým tempem. Problémy se týkaly zejména slabé meziinstitucionální spolupráce, špatného přístupu k pramenům *aquis communautaire* a nedostatku veřejné a akademické debaty. Druhá příležitost se ukázala v květnu 2005, kdy všichni očekávali pozitivní zprávu z Bruselu. Avšak zbývající překážkou byla politická dohoda o reformě policie, která nebyla do té doby přijata. Země tak přišla o několik příležitostí v přiblížení se evropské integraci. Poté, co bylo dosaženo politické dohody o reformě policie a byl přijat rámec a akční plán v této oblasti, a to ve státním parlamentu a v parlamentech jednotlivých entit v říjnu 2005, dala EK doporučení Radě EU pro zahájení vyjednávání o SAA s BaH. V té době ale BaH již zaostávala za Chorvatskem, Makedonií, Albánií, dokonce i za Srbskem a Černou Horou. Je zde však několik důvodů, proč BaH postupovala pomalým tempem ve srovnání s ostatními zeměmi v regionu.

BaH měla horší výchozí postavení po skončení tříleté války a nestability oproti ostatním zemím. Navíc Daytonská mírová dohoda vytvořila **obrovský, složitý, drahý a velmi nepřehledný** státní aparát. Ten schválil existenci několika neslučitelných právních systémů, roztržštěný domácí trh apod. Takto nastavený systém pak nepodporuje rychlá rozhodnutí a brzdí provádění reforem.

Poté, co EK nabídla BaH vyjednávání o SAA, začala BaH 17. listopadu 2005 s přípravami pro vyjednávání. Byla vybrána *Státní delegace*²⁵, aby byl zajištěn rychlý a efektivní proces vyjednávání a současně byla připravena i struktura a směrnice pro vyjednávací tým a pracovní skupiny. I zde se však objevily jisté obtíže. V době, kdy byla zahájena oficiální jednání, BaH měla státní delegaci a hlavního vyjednavče, ale neměla vyjednávací tým a ani vyjednávací strukturu. Kromě toho, ani místní orgány nepřijaly směrnice pro vyjednávání. Rada ministrů BaH přijala *Rozhodnutí o organizaci a struktuře Státního vyjednávacího týmu* teprve 29. prosince 2005, přičemž Předsednictvo BaH toto

²⁵ Tu tvořili předsedající Rady ministrů BaH Adnan Terzić, ministr zahraničních věcí Mladen Ivanić, ministr bezpečnosti Baria Čolak, ministr zahraničního obchodu a ekonomických vztahů Dragan Djoko, ministr pro civilní otázky Safet Halilović, ministr spravedlnosti Slobodan Kovač, ředitel DEI Osman Topčagić, šéf BH mise pro EU Lidija Topić a hlavní vyjednavče Igor Davidović.

rozhodnutí potvrdilo 19. ledna 2006, tj. šest dní před začátkem oficiálního kola vyjednávání. Vyjednávací tým tak měl jen pár dní na přípravu. Ještě méně času bylo vynaloženo na informování veřejnosti a zahrnutí klíčových aktérů do procesu – odborové organizace, obchodní komory, opoziční strany atd. Ze strany BaH byla vyjádřena naděje, že by se vyjednávání o SAA mohla ukončit, resp. SAA podepsat, do roka. EU sdílela sice stejné vize, neposkytla však žádné záruky. Pouze uvedla, že rychlost vyjednávání se bude odvíjet od dynamiky realizace domácích reforem. Konkrétně jednalo o:

- reformu policejního systému, obzvláště systému organizace,
- zlepšení spolupráce s ICTY,
- reformu veřejnoprávního vysílání v BaH,
- provádění strategie reformy veřejné správy z roku 2006,
- usmírovací proces, tj. zintenzivnění úsilí za účelem obnovení důvěry a usmíření mezi obyvateli BaH po skončení občanské války,
- řešení záležitostí, týkající se stavu a rozdělení nemovitostí mezi administrativní jednotky a entity.

Protože se ale tyto uskutečňovaly velmi pomalu, vyjednávání se tak prodloužila až do prosince 2006, kdy byla technicky dokončena. Navíc kvůli zdržení v procesu reformy policie bylo podepsání dohody odloženo. SAA tak byla parafována až v prosinci 2007 v Sarajevu a 16. června 2008 byla následně v Lucemburku, při slavnostním ceremoniálu, podepsána. Právě tímto byl odstartován skutečný integrační proces, během kterého bude nezbytné schválit řadu nových legislativních norem s cílem přizpůsobit bosenskou legislativu evropské. [27,52,54]

4.3.2 Stabilizační a asociační dohoda s EU

SAA s BaH se skládá z deseti hlav²⁶, přičemž byla podepsána na dobu neurčitou s cílem přispět k ekonomické a politické stabilitě v BaH. K hlavním cílům patří:

- podporovat snahy BaH v posilování demokracie a právního státu,
- přispívat k ekonomické, politické a institucionální stabilitě v BaH a také stabilitě v regionu,
- poskytnout vhodný rámec pro politický dialog, jenž umožňuje rozvoj užších politických vztahů mezi stranami,

²⁶ I – Obecné principy, II – Politický dialog, III – Regionální spolupráce, IV – Volný pohyb zboží, V – Pohyb pracovníků, poskytování služeb a pohyb kapitálu, VI – Sbližování právních předpisů, vymáhání práva a pravidla hospodářské soutěže, VII – Spravedlnost, svoboda a bezpečnost, VIII – Politiky spolupráce, IX – Finanční spolupráce, X – Institucionální, obecná a závěrečná ustanovení.

- podporovat úsilí BaH v rozvoji hospodářské a mezinárodní spolupráce a také prostřednictvím sbližování jejích právních předpisů s právem Společenství,
- podporovat úsilí BaH v případě dokončení přechodu k fungující tržní ekonomice,
- podporovat harmonické hospodářské vztahy a postupně rozvíjet zónu volného obchodu mezi BaH a EU a
- podporovat regionální spolupráci ve všech oblastech, jenž jsou obsaženy v této dohodě. [19]

Z hlediska významu jednotlivých ustanovení dohody, které se zabývají obchodními otázkami, je možné SAA považovat i za obchodní dohodu, a to především z toho důvodu, že během technických kol jednání bylo nejvíce času a úsilí věnováno právě těmto obchodním ustanovením. Dále byl vyjednáán i seznam produktů, za které bude BaH postupně v období pěti let poskytovat celní ústupky až do úplné liberalizace obchodu s EU. Podepsáním SAA začíná země otevírat svůj trh, respektive snižovat a odstraňovat cla v rámci dohodnuté skupiny výrobků.

Rovněž bylo důležité i vytvoření orgánů zabývajících se prováděním SAA. Konkrétně se jedná o:

- Radu pro stabilizaci a přidružení na ministerské úrovni,
- Výbor pro stabilizaci a přidružení na úrovni vysokých představitelů,
- Podvýbor pro stabilizaci a přidružení na technické úrovni a
- Parlamentní výbor pro stabilizaci a přidružení na úrovni meziparlamentní spolupráce.

Rada pro stabilizaci a přidružení (dále „Rada“) se skládá ze členů Rady EU, EK a členů delegovaných BaH. Je oprávněna vydávat rozhodnutí, jež mají pro strany dohody závazný charakter, a ty jsou povinné podniknout vhodná opatření, která jsou nezbytná pro provádění těchto rozhodnutí. V případě jakýchkoliv sporů či nedorozumění mezi stranami dohody, z hlediska výkladu a/či aplikace SAA, má Rada pravomoc řešit tyto spory, přičemž vydává závazné rozhodnutí. *Výbor pro stabilizaci a přidružení* je orgánem, který má za úkol napomáhat Radě v její činnosti. Složení výboru je stejné jako v Radě, přičemž tato definuje jeho pravomoci, případně může na něj také přenést některé ze svých pravomocí. *Parlamentní výbor pro stabilizaci a přidružení* představuje specifický mechanismus pravidelných konzultací týkajících se způsobu plnění závazků stanovených v SAA. Je také fórem, ve kterém bude probíhat diskuze mezi představiteli **Parlamentního shromáždění BaH a Evropského parlamentu**. [44]

Aby SAA mohla vstoupit v platnost, musí být ratifikována v parlamentech jednotlivých členských zemí EU²⁷, v Evropském parlamentu a v Parlamentním shromáždění BaH, které tak učinilo již 6. listopadu 2008. Do doby jejího vstupu v platnost, platí **Prozatímní dohoda** (Interim Agreement, IA), která je součástí SAA a vstoupila v platnost 1. července 2008. Ta z velké části reguluje obchodní otázky mezi BaH a EU, přičemž účinně vytváří zónu volného, kdy dochází k postupnému otevírání trhu BaH a usnadnění ekonomického a sociálního rozvoje. V současné době ale BaH tuto dohodu porušuje, neboť její ústava je v rozporu s **Evropskou úmluvou pro lidská práva** (European Convention on Human Rights, ECHR).[54,79]

4.3.3 Evropské partnerství

Evropská partnerství (EP) byla zavedena Evropskou radou jakožto prostředek k uskutečnění evropské perspektivy zemí západního Balkánu. Jedná se o nástroj SAPu, který každé zemi stanovuje rámec pro reformy v klíčových oblastech, stanovuje principy pro fungování partnerství a určuje pravidla pro přidělení finanční pomoci na realizaci těchto reforem. [78]

O prvním Evropském partnerství pro BaH rozhodla EU v březnu 2004, druhé pak bylo s BaH uzavřeno v roce 2005. Poslední, třetí, EP bylo zveřejněno počátkem listopadu 2007, přičemž vycházelo ze zjištění obsažených ve zprávě EK z roku 2007 o pokroku v BaH. Následně bylo toto partnerství přijato Radou ministrů EU 18. února 2008. V pořadí čtvrté EP s BaH by mělo být Radou EU zveřejněno v tomto roce.

Třetí EP pro další činnost přebralo priority, kterými je třeba se i nadále zabývat a stanovilo rovněž priority nové. Ty jsou přizpůsobeny zvláštním potřebám a stupni připravenosti země a budou v případě potřeby aktualizovány. Byly však vybrány na základě realistického očekávání, že je BaH může splnit nebo může v jejich plnění v několika následujících letech výrazně pokročit. Rozlišují se přitom **krátkodobé priority**, u nichž se očekává, že budou splněny během jednoho roku až dvou let, a **střednědobé priority**, u kterých se očekává, že budou splněny v průběhu tří až čtyř let²⁸. Priority se týkají jak politických a hospodářských kritérií, tak i evropských norem.

V rámci tohoto partnerství byly stanoveny klíčové priority, mezi které například patří:

²⁷ Ratifikace SAA byla koncem loňského roku v jednotlivých členských zemích EU ukončena, v současné době se očekává, že Rada EU zveřejní rozhodnutí o SAA a jejím vstupu v platnost.

²⁸ Zatím poslední Evropské partnerství s Bosnou a Hercegovinou obsahuje celkem 177 priorit, z toho devět je klíčových, 115 krátkodobých a 53 střednědobých.

- plně spolupracovat s ICTY a hrát aktivní roli při zatýkání všech osob, které byly tímto tribunálem obžalovány a pohybují se na svobodě,
- posílit právní kapacitu v rámci příprav na provádění SAA a závazků, které vyplývají z Prozatímní dohody,
- dosáhnout výrazného pokroku při vytváření jednotného hospodářského prostoru v BaH a podporovat volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu,
- přijmout opatření za účelem vytvoření udržitelnějších a funkčnějších institucionálních struktur a lepšího dodržování lidských práv a základních svobod, což si rovněž může vyžádat schválení a přijetí změn Ústavy BaH apod.

Na základě tohoto partnerství připravilo DEI ve spolupráci s ostatními institucemi na státní úrovni a úrovni entit **Akční plán pro realizaci priorit z dokumentu Evropské partnerství**, jenž byl přijat Radou ministrů BiH počátkem října 2008. Tento plán obsahuje všechna potřebná opatření a aktivity pro realizaci těchto priorit pro období 2008 – 2012. Nicméně se předpokládá, že v pořadí čtvrtém EP s BaH, se objeví nejen nové priority, ale i nesplněné priority z předcházejícího partnerství. [14,30]

4.4 Hlavní překážky integrace Bosny a Hercegoviny do EU

V současné době je BaH zemí s nejsložitější ústavní strukturou a politickou situací na západním Balkáně. Poválečné základy fungování státu položila v roce 1995 DPA, která ukončila válečný konflikt, ale zároveň vytvořila překážky bránící dalšímu pokroku země směrem ke vstupu do EU. Složitě institucionální uspořádání, politické obstrukce a nacionalistická rétorika brzdí realizaci reforem nutných pro lepší fungování a rozvoj země.[35,54]

Hlavní a nejviditelnější překážku integrace představuje v současné době již zmiňované ústavní uspořádání země. Jak již bylo uvedeno, BaH se skládá ze dvou entit (RS, FBaH) a Distriktu Brčko. RS přijala centralizovaný ústavní model, kdežto FBaH decentralizovaný ústavní systém založeném na švýcarském modelu, kdy zavedla deset kantonů, kde každý má vlastního prezidenta, vládu a parlament. BaH tak má celkem 14 ústav, parlamentů, vlád a řadu správních orgánů na různých úrovních, mj. má země celkem 110 ministerstev. Udržování takovéto složité státní struktury absorbuje ročně více než 60 % HDP. Situace ve FBaH je ještě komplikovanější, jelikož se skládá z deseti kantonů. Náklady veřejných institucí ve FBaH dosahují více než 70 % HDP.[60,86]

Model ústavního uspořádání země, mj. spočívá i na realizaci tří základních principů, a to na *principu rovnoprávnosti dvou entit, rovnoprávnosti tří konstitutivních národů a rotace* (v případě Předsednictva a Rady ministrů BaH). Prvně zmiňovaný princip je chráněn tzv. **entitním hlasováním** v Poslanecké sněmovně BaH. V Ústavě BaH je definováno, že v jeho rámci se vybírá 28 poslanců z FBaH (2/3) a 14 z RS (1/3), přičemž se poslanci z každé entity vybírají z řad všech tří konstitutivních národů. Tím pádem se třetinou hlasů každé entity chrání jeden ze základních ústavních principů BaH – **princip rovnoprávnosti entit**. Kdyby tato ochrana neexistovala, poslanci z FBaH by mohli přijímat zákony bez poslanců z RS. Nicméně, právě entitní hlasování způsobuje problémy, jelikož v jeho rámci dochází k blokování a zamítnutí řady rozhodnutí, zákonů a legislativních norem, zejména ze strany poslanců z RS, kdy jimi bylo v rámci tohoto hlasování zamítnuto více než 200 zákonů. Co se týče **principu rovnoprávnosti tří konstitutivních národů**, ten chrání jejich zájmy v rámci rozhodování ve *Sněmovně lidu BaH*. Každý ze tří klubů konstitutivních národů může jednat a zastavit přijetí rozhodnutí v případě, že většina delegátů odpovídajícího klubu považuje, že tato poškozuje důležité zájmy jejich národa. Rozhodnutí by mohlo být přijato pouze v případě, kdyby pro něj hlasovala většina delegátů ze všech tří klubů.[24,29]

Další problém se týká Ústavy BaH a její harmonizace s již zmiňovanou ECHR. Nejvíce je to patrné v závazném rozsudku *Evropského soudu pro lidská práva* (European Court for Human Rights, ECtHR) ve věci **Sejdić-Finci**²⁹ z prosince 2009. Ten uvádí, že ústava BaH je v rozporu ECHR z toho důvodu, že zde dochází k porušování práva na rovné zacházení bez diskriminace. Jedná se o to, že ústava ve své *Preambuli* dělá rozdíl mezi dvěma kategoriemi obyvatel, a to mezi „konstitutivními národy“ (Bosňáky, Srby a Chorvaty) a „ostatními“ (národnostní menšiny³⁰ a ti, kteří se nehlásí k žádné etnické skupině). Navíc Předsednictvo BaH a horní komora Parlamentního shromáždění, Sněmovna lidu, je otevřena pouze pro tyto konstitutivní národy, ale ne pro národnostní menšiny.[70]

²⁹ Dervo Sejdić a Jakob Finci jsou občany BaH. Oba jsou veřejně známé osobnosti, přičemž prvně jmenovaný je romského a druhý židovského původu. Oba informovali Centrální volební komisi BaH o svém úmyslu kandidovat do Předsednictva a Sněmovny lidu BaH. Dne 3. ledna 2007 ale obdrželi písemné potvrzení od Centrální volební komise, že byli nezpůsobilí pro kandidaturu ve volbách, a to kvůli svému původu.

³⁰ Podle Zákona o ochraně prav osob patřících k národnostním menšinám, je v BaH 17 národnostních menšin, mezi nimi Albánci, Černohorci, Češi, Italové, Židé, Maďaři, Makedonci, Němci, Poláci, Romové, Rumuni, Rusové, Slováci, Slovinci, Turkové a Ukrajinci.

Komplikovaný systém ústavního uspořádání země tak vede k neefektivnímu rozhodování a ke zpomalování přijímání potřebné legislativy. **Benátská komise**³¹ při několika příležitostech doporučila změny v případě ústavy BaH za účelem lepšího fungování a schopnosti plnit budoucí závazky. Ve svém stanovisku uvádí: „*V současnosti státní úroveň není schopna efektivně zajistit soulad se závazky země s ohledem na Radu Evropy a mezinárodní společenství obecně. S ohledem na EU, je nemyslitelné, že by BaH mohla učinit skutečný pokrok se současným ústavním uspořádáním. EU nebude tolerovat prostoje, nerozhodnost a nejistotu, které sebou velký počet vlád přináší.*“[54, str. 5]

EU již také několikrát vyjádřila vůli k revizi Daytonu, a tak se ústavní reforma v BaH stala jednou z jejích klíčových priorit. Již v roce 2005 prohlásil Oli Rehn, že ústavní struktura země je velmi složitá, přičemž povzbuzoval tamější orgány, aby pracovaly společně za účelem zefektivnění této drahé a vícevrstvé byrokracie. Také Valentin Inzko v souvislosti se současným politickým děním uvedl, že BaH naléhavě potřebuje ústavní reformu, která by umožnila, aby země mohla normálně fungovat.[25,60]

Ale několik pokusů o její provedení skončilo neúspěchem. Bylo realizováno několik iniciativ³², které se zabývaly problematikou reformy ústavy, přičemž tou poslední byl tzv. **Butmirský proces** (*Butmir Process*) z konce roku 2009. Jednalo se o summit konaný 9. října 2009 na vojenské základně Butmir nedaleko Sarajeva během švédského předsednictví a jehož se zúčastnili evropský komisař pro rozšíření **Olli Rehn**, švédský ministr pro zahraniční věci **Carl Bildt** a náměstek americké ministryně pro zahraniční věci, **James Steinberg**. Avšak i tato iniciativa EU a USA, která měla dopomoci ke změnám ústavy BaH, selhala, přičemž hlavními důvody byly spory mezi srbskými, chorvatskými a bosňáckými politickými lídry. Zároveň se tehdejší premiér RS, Milorad Dodik, snažil prosadit referendum, které by zpochybnilo budoucnost BaH jako mnohonárodnostní země.[35,76]

³¹ Evropská komise pro demokracii prostřednictvím práva (European Commission for Democracy through Law), lépe známá jako Benátská komise (Venice Commission) je poradním orgánem Rady Evropy v ústavních záležitostech. Byla založena v roce 1990 a hraje vedoucí úlohu při přijímání ústav, které odpovídají standardům evropského ústavního dědictví.

³² První pokus reformovat Dayton se uskutečnil v roce 2005 pod vedením Donalda Heyse. Hlavním cílem této iniciativy bylo vytvořit funkční stát, přičemž vyjednávání se uskutečnila ve třech fázích. Tato byla ukončena v březnu 2006 poté, co politické strany odsouhlasily balíček ústavních dodatků k daytonské Ústavě BaH. Tyto zahrnovaly nový formát pro volby do Předsednictva společně s omezením jeho pravomocí, dále nové pravomoci na státní úrovni, vytvoření dvou ministerstev a posílení Rady ministrů BaH. Nicméně se ale těmto stranám podporujícím novou ústavu nepodařilo získat 2/3 ústavní většinu. K dalšímu pokusu došlo v období po volbách do Parlamentu a Předsednictva BaH v říjnu 2006, kdy dva političtí lídři s evidentně rozdílnými koncepty pro budoucnost země, Haris Silajdžić z Strany BiH a Milorad Dodik ze SNSD, tyto volby vyhráli. Avšak ani tento neuspěl právě z důvodu neschopnosti dosáhnout dohody mezi jednotlivými politickými stranami.

Ovšem dalším důvodem, jenž brání dalším jednáním v této oblasti je i fakt, že bosensko-hercegovští politici mají odlišné názory ohledně samotné budoucnosti země. Zatímco drtivá většina bosenských politiků je pro *unitární koncept* včetně plného sjednocení BaH, srbští politici spíše vítají federální vizi země, kdy by byla zajištěna co nejvyšší možná autonomie RS. Politické strany v RS podporují členství v EU, ale do té míry, která neohrožuje existenci RS. Současný prezident RS, Milorad Dodik, uvedl, že cílem RS je vstup do EU, ale pouze v případě zachování RS a pokud EU nebude upravovat politický systém způsobem, který by vedl k centralizaci a unitarizaci BaH.[5,33]

Další, velmi problematickou oblastí je již zmiňovaná **korupce**, kdy je tato v BaH velmi rozšířeným fenoménem. Korupce v zemi představuje závažný problém, kdy sahá do mnoha oblastí, obzvláště uvnitř vlád a dalších státních a entitních institucí (negativně ovlivňuje např. soudnictví, celní a daňové správy), je spojená se zadáváním veřejných zakázek, privatizací, získáváním povolení pro výkon povolání v sektorech zdravotnictví, energie, dopravní infrastruktury a vzdělávání, přičemž je přítomna i v soukromém sektoru. Na základě **indexu korupce**, zaujímala v roce 2009 BaH **99. místo**, a to z celkových 180 zemí, což představuje propad o sedm míst oproti roku 2008. Tuto pozici BaH sdílela společně např. se Zambií, Senegalem či Madagaskarem. Takovéto umístění země získává obzvlášť dramatické rozměry, srovnáme-li ho s ostatními státy v regionu, kdy Chorvatsko se nacházelo na 66. místě, Černá Hora na 69. a Srbsko na 83. místě. Podle tohoto indexu se BaH v roce 2010 nachází na **91. místě** s indexem 3,2 a je i nadále na dně žebříčku s ohledem na ostatní země v regionu. BaH podepsala řadu evropských a mezinárodních úmluv v oblasti boje proti korupci, konkrétně *Trestněprávní úmluvu Rady Evropy o korupci*, *Občanskoprávní úmluvu Rady Evropy o korupci*, *Úmluvu Rady Evropy o praní špinavých peněz, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů z trestné činnosti* a *Úmluvu Spojených národů proti korupci*. Tyto úmluvy stanovují standardy v oblasti boje proti korupci, zahrnují preventivní opatření a vytváření specializovaných orgánů pro potírání korupce, ochranu svědků a osob spolupracujících s justicí, náhradu škod a mezinárodní spolupráci. BaH má rovněž vlastní protikorupční politiku, kdy přijala protikorupční strategii. Hlavním cílem **Strategie pro boj s korupcí 2009-2014** je snížení úrovně korupce a vytvoření společných standardů, které se budou v zemi využívat a posilování důvěry v instituce na všech úrovních. Zákon o *Agentuře pro prevenci korupce a koordinaci v boji proti korupci* ukládá jednotlivým entitám a Distriktu Brčko, aby přijaly a rozvíjely strategie pro boj proti korupci a akční plány v souladu s všeobecnými principy, jež jsou stanoveny ve státní strategii. Nicméně provádění protikorupčních politik a opatření je

nedostatečné, přičemž vyšetřování a stíhání korupce zůstává i nadále slabé. Podle průzkumu prováděného *Global Integrity* v roce 2009, byl v BaH zaznamenán největší rozdíl mezi přijatým zákonodárným rámcem v oblasti potírání korupce a jeho prováděním v praxi (tzv. *implementační mezer*a). Takovýto stav je spojován s faktem, že je země závislá od donorské pomoci a mezinárodních projektů, což vede k přijímání zákonů „na papíře“ (a tím pádem ke splnění podmínky stanovené ze strany mezinárodních aktérů), ale také i nedostatek vůle provádět tyto zákony v praxi. Proto samotní obyvatelé BaH (kromě kriminálních skupin, které i nadále ve větší míře zůstávají nedotčené) mají jen velmi malý užitek z těchto reformních zákonů. [8,63]

Dalším diskutovaným problémem je **reforma policie**, ve které se počítá se zrušením policie v jednotlivých entitách a její nahrazení celostátní policií. Tomuto se však brání především politici v RS. V roce 2005 byl sice přijat rámec pro policejní reformu a akční plán k jeho provádění, nicméně o rok později v předvolebním období, Milorad Dodik, předseda strany Svazu nezávislých sociálních demokratů (SNSD), reformu, která by měla mít za následek zrušení policie v RS, odmítl. Zdržení v procesu reformy policie mělo za následek i odložení podepsání SAA. Z tohoto důvodu pak byl politiky podepsán **Protokol o splnění podmínek pro reformu policie**, ve kterém byly stanoveny aktivity spojené s prováděním této reformy. Následně byly v roce 2008 přijaty dva zákony v této oblasti, konkrétně *Zákon o nezávislých a dohlížejících orgánech policejní struktury BaH* a *Zákon o ředitelství pro koordinaci policejních orgánů a o agenturách podpory policejní struktury BaH*³³, kterými se zřizují orgány na celostátní úrovni, přičemž se jednalo o kompromis ze strany HR/EUSR Miroslava Lajčáka, na kterém se politické strany dohodly. Dále se politici shodli, že zbývající detaily týkající se policejní struktury BaH, budou upraveny až po reformě Ústavy BaH, a to prostřednictvím dvou základních zákonů – *zákona o policejní službě* a *zákona o policejních úřednících BaH*. Zákony budou založeny na relevantních ústavních předpisech a budou přijaty nejpozději do roka, a to poté, co bude schválena nová Ústava BaH. Struktura jednotných policejních sil BaH tak bude odpovídat ústavní struktuře země. Tímto byla splněna podmínka, aby mohla být SAA podepsána. Od té doby se ale výrazně nepokročilo, přičemž policejní síly v BaH zůstávají i nadále roztržštěné.[27,100]

³³ Prvně zmiňovaným zákonem se zřizuje Nezávislá komise, Komise pro stížnosti policejních úředníků a Komise pro stížnosti občanů, které představují nezávislé orgány v rámci policejní struktury BaH. Druhý zákon vytváří například Agenturu pro policejní podporu, Ředitelství pro koordinaci policejních orgánů či Agenturu pro vzdělávání a odbornou přípravu zaměstnanců.

V boji proti korupci a další trestné činnosti je také důležitý kvalitní **soudní systém**. V tomto případě je problémem existence čtyř oddělených soudních systémů (celostátní úroveň, RS, FBaH, Distrikt Brčko). **Neexistuje jednotný orgán srovnatelný s nejvyšším soudem, jenž by garantoval jednotnou aplikaci práva.** Byla přijata **Strategie pro reformu soudnictví**, nicméně je ale její dosavadní provádění velmi omezené vzhledem k nedostatku politické vůle. Navíc orgány na entitní a kantonální úrovni selhaly při integraci strategie do svých pracovních plánů. Soudní instituce, jako je Soud BaH a Prokuratura BaH, jsou velmi často vystaveny politickému tlaku.

Důležitou a zároveň problematickou oblast představuje rovněž **veřejná správa** v BaH. Právě ta hraje klíčovou roli při řízení reforem a je předpokladem pro efektivní vládnutí. Avšak ta je v BaH velmi roztržštěná, drahá, neefektivní a s nejasným rozdělením pravomocí napříč různými úrovněmi vládnutí. Reforma veřejné správy byla zahájena již v roce 2003, a to přijetím *Strategie pro reformu veřejné správy*, přičemž o tři roky později byla tato přepracována. Jejím cílem je zlepšit fungování veřejné správy v BaH, přičemž zdůrazňuje, že tato reforma je podmínkou pro budoucí integraci země do EU a její provádění bude úzce monitorováno odpovědnými orgány. Obsahuje pět pilířů, konkrétně se jedná o veřejné finance, řízení lidských zdrojů, správní procedury, institucionální komunikace, informační technologie a koordinační kapacity. Nicméně reformní kroky v této oblasti dosud probíhají velmi pomalu a složitá institucionální struktura i nadále ztěžuje provádění potřebných reforem.[51]

Kromě výše zmiňovaných hlavních překážek, patří mezi další problematické oblasti např. i nadále *nedostatečně rozvinutá ekonomika, nezaměstnanost a sociální otázky*. Jako prioritní oblastí EU dále uvedla i rychle přijetí **zákona o státní podpoře, sčítání lidu**³⁴ a především **harmonizaci ústavy s EHCR**, resp. provádění jejího rozsudku v případě Sejdi-Finci. V zemi se politická krize od roku 2009 zhoršila a v souvislosti s problémy při sestavování vlády po loňských volbách, se ještě více prohloubila. Politika etnicko-nacionalistických konfliktů následovaná špatnou činností státních institucí způsobila nejen zpomalení integrace země do EU, ale i zastavení procesu reforem. Především oblast ústavní reformy i nadále zůstává důležitým faktorem pro další rozvoj země, ale rovněž hlavní překážkou, jelikož je předmětem politických sporů. Pokrok směrem k integraci do EU bude záviset jak na dohodě mezi jednotlivými politickými lidry o řešení výše

³⁴ V tomto roce se sčítání lidu v BaH neuskuteční, jelikož dosud nebyl přijat návrh zákona o sčítání lidu, domácností a bytů.

zmíněných problémů, tak i na rychlosti provádění reforem, které jsou klíčové nejen pro vstup do EU, ale také i pro lepší fungování samotné země.[27,37]

4.5 Pokrok Bosny a Hercegoviny směrem k EU v roce 2010

Každoročně, od března 2002, Evropská komise pravidelně informuje Radu EU a Evropský parlament o pokroku, kterého země západního Balkánu dosahují v provádění priorit Evropského partnerství. Zároveň také identifikuje hlavní výzvy, které musí kandidátské a potenciální kandidátské země v následujícím roce řešit. Tato zpráva zahrnuje období od poloviny září 2009 až do konce září 2010. Pokrok je měřený na základě přijatých rozhodnutí, zákonů a provedených opatření. Níže bude blíže rozebráno plnění politických a hospodářských kritérií a kritérium týkající se přijímání evropských norem.[68]

4.5.1 Politická kritéria

BaH dosáhla jen **malého pokroku** při plnění politických kritérií. Určitého pokroku bylo dosaženo pokud jde o právní stát, především v oblastech jako je správa hranic a migrační politika, úspěšné byly i reformy zaměřené na plnění požadavků, jež souvisely s liberalizací vízového režimu. Pro BaH byl tento rok důležitý z hlediska konání všeobecných voleb, které se uskutečnily 3. října 2010 a dle OSCE/ODIHR³⁵ byly obecně v souladu s mezinárodními standardy pro demokratické volby. Avšak celkové provádění reforem bylo nedostatečné a politické klima v zemi během předvolební kampaně bylo ovlivněno nacionalistickou rétorikou. Nedostatek společné vize politických lídrů o dalším směřování země blokuje klíčové reformy a brání dalšímu pokroku směrem ke členství v EU. Během předvolebního období politici z RS často napadali územní celistvost země, zatímco politici z FBaH spojovali vznik RS s dobou válečných zločinů. Političtí lídři z RS často kritizovali státní instituce, kompetence a zákony, přičemž zůstávali proti posilování pravomocí na státní úrovni. Rovněž politici z jednotlivých kantonů FBaH pokračovali ve zpožďování reforem potřebných ke stanovení státních kompetencí v případě provádění IA. Pokud jde o mezinárodní závazky, i nadále zůstává rozhodujícím splnění podmínek, které

³⁵ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (Organisation for Security and Co-operation in Europe, OSCE), jejíž součástí je Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (The OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights, ODIHR). Ten sídlí ve Varšavě v Polsku a je aktivní v celé řadě oblastí OSCE, například pokud se jedná o sledování voleb, demokratický rozvoj, lidská práva, toleranci, právní stát apod.

byly stanoveny pro uzavření **Úřadu vysokého představitele (OHR)**³⁶. Země v této oblasti dosáhla velmi malého pokroku, přičemž se zejména jedná o vyřešení otázky nemovitostí v majetku státu (rozdělení mezi státní a nižší úrovně), vyřešení otázky vojenských nemovitostí a zavedení konečného arbitrážního rozhodnutí o Distriktu Brčko. V případě rozdělení nemovitostí ve vlastnictví státu nebylo dosaženo dohody z důvodu existence neshod mezi politickými lidry o způsobu registrace státních a vojenských nemovitostí. Kvůli politickým problémům a výzvám vztahujícím se k Daytonské mírové smlouvě, se HR rozhodl využít tzv. *bonnských pravomocí* při několika příležitostech. Zároveň prodloužil mandáty mezinárodních soudců a žalobců, kteří pracují na případech válečných zločinů.

V oblasti **demokracie** a **právního státu** bylo taktéž dosaženo velmi malého pokroku, především pokud se jedná o *ústavní reformu* a vytváření funkčních a účinných institucionálních struktur. Rada ministrů BaH sice přijala Akční plán na provádění rozhodnutí ECtHR, ale bez dalších výsledků. Entitní způsob hlasování několikrát zabránil přijetí opatření týkajících se řešení priorit EP, přičemž se konkrétně jednalo o *zákon o podpoře malých a středních podniků, smluvní závazky, ochranu svědků a zadávání veřejných zakázek*. Co se týče zákona o sčítání lidu, ten byl zablokovan ve Sněmovně lidu FBaH v lednu 2010 a později bojkotován ze strany Domu národů RS v červenci. Fungování *vládních institucí* je i nadále negativně ovlivňováno roztržitostí a nekoordinací politik na různých úrovních. V případě *veřejné správy* se realizuje reformní strategie, ale pomalým tempem. Další pozornost také vyžaduje pokrok směrem k vytvoření profesionální, transparentní a efektivní státní služby na základě zásluh a schopností. V oblasti *soudnictví* byla přijata nová legislativa týkající se zákona o trestním řízení, ale jen nepatrně se snížil počet nevyřízených případů. Provádění **Strategie o reformě soudnictví** a **Strategie týkající se válečných zločinů** zůstává minimální. Složitost právního rámce, fragmentace soudního systému a absence jednotného rozpočtu i nadále zpožďují pokrok směrem k nezávislému soudnímu systému.

Velmi vážným problémem v zemi zůstává i již zmiňovaná korupce, která převládá v mnoha oblastech. Začalo však provádění *protikorupční strategie* a *akčního plánu*. Byla rovněž zřízena agentura odpovědná za sledování realizace této strategie a zároveň byl

³⁶ Tyto zahrnují tzv. 5 cílů a 2 podmínky. K pěti cílům patří: vyřešení otázky nemovitostí v majetku státu (rozdělení mezi státní a nižší úrovně), vyřešení otázky vojenských nemovitostí, dosažení fiskální udržitelnosti (ustavení fiskální rady a dohoda o stálém koeficientu rozdělení prostředků z nepřímého zdanění), zavedení konečného arbitrážního rozhodnutí o Distriktu Brčko a zajištění vlády zákona (přijetí strategie pro válečné zločiny, zákona o cizincích a azylu a strategie pro reformu resortu spravedlnosti). K výše zmíněným dvěma podmínkám patří podepsání SAA a stabilní politická situace.

jmenován výkonný ředitel. Určitého pokroku bylo dosaženo ve splnění 4 z 16 doporučení formulovaných skupinou GRECO³⁷. Nicméně soudní vyšetřování případů korupce zůstává pomalé a jen omezený počet případů na vyšší úrovni vedl k trestnímu stíhání. K obavám rovněž přispívá nedostatečné provádění právních předpisů a problémy koordinace mezi entitami.

Pokud se jedná o pokrok dosažený v oblasti **lidských práv a ochrany národnostních menšin**, ten byl velmi omezený. BaH ratifikovala velkou část mezinárodních úmluv o lidských právech, ale je nezbytné zajistit jejich lepší provádění. V případě **regionálních otázek a mezinárodních závazků**, se i nadále pokračovalo v provádění DPA. Uspokojující byla rovněž spolupráce s ICTY. Nicméně, během předvolebního období RS často napadala územní celistvost země. Kromě toho pokračovaly i výroky politického vedení RS popírající závažnost válečných zločinů.[9]

4.5.2 Ekonomická kritéria

V případě plnění ekonomických kritérií, učinila BaH velmi **malý pokrok** směrem k fungující tržní ekonomice. Je zapotřebí dalšího reformního úsilí, které by umožnilo zemi vyrovnat se v dlouhém období s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie. V roce 2009 se země ocitla v recesi, jenž způsobila propad HDP o 2,9 %. Ten byl způsoben hlavně poklesem soukromé domácí spotřeby, investic a zahraniční poptávky.

Současně došlo k poklesu průmyslové produkce, aktivit ve stavebnictví a také ke zvýšení nezaměstnanosti. Ta byla podle *Labour Force Survey* na úrovni 24,1 % v roce 2009, a v následujícím roce výrazně vzrostla na 27,2 % (dle národního registru dokonce na 43,2 %), přičemž byla vysoká zejména u mladé populace. Nezaměstnaností byl nejvíce zasažen zpracovatelský průmysl, ale na druhé straně byl největší růst zaměstnanosti zaznamenán v dopravě a v případě finančních zprostředkovatelů. Další problémy představují vysoké míry sociálních příspěvků a nízká pracovní mobilita, které omezují tvorbu pracovních míst a účast na trhu práce. Výrazně se zhoršila i fiskální situace v BaH, především v roce 2009, kdy byl zaznamenán rozpočtový deficit ve výši - 4,4 % HDP. Provádění strukturálních reforem bylo v zemi nerovnoměrné. Kvalita veřejných financí se také zhoršila, zejména kvůli vysokým výdajům.

³⁷ Group of States against Corruption (GRECO) – Státy proti korupci. Jedná se o mezinárodní organizaci, kde v současné době působí 40 zemí světa a její hlavní činností je monitorování a implementace jednotlivých protikorupčních instrumentů Rady Evropy.

Problémem zůstává i konkurenceschopnost ekonomiky BaH. Jak uvádí tab. 4.1, BaH se dle *indexu globální konkurenceschopnosti* (Global Competitiveness Index, GCI), umístila v roce 2010 na **102. místě** z celkových 139 zemí s hodnotou 3,7, přičemž se jedná o zlepšení oproti roku 2009 (109. místo).

Tab. 4.1 BaH - umístění a hodnota GCI v jednotlivých letech

Rok	Umístění/Celkový počet zemí	Hodnota indexu
2008	107/134	3,6
2009	109/133	3,5
2010	102/139	3,7

Zdroj: WEF Global Competitiveness Report 2010-2011, vlastní zpracování.

Nicméně ve vztahu k ostatním zemím v regionu (viz tab. 4.2), se země nachází na dně žebříčku, kdy nejlépe je na tom Černá Hora (49. místo) následovaná Chorvatskem (77. místo). Podle **Zprávy o globální konkurenceschopnosti** (*Global Competitiveness Report*), představují hlavní překážky hospodářského rozvoje a konkurenceschopnosti v BaH vládní a politická nestabilita, korupce, složité administrativní struktury a slabé prosazování potřebných reforem.[41]

Tab. 4.2 Srovnání BaH s dalšími zeměmi v regionu – rok 2010

Země	Umístění	Hodnota indexu
Albánie	88.	3,9
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	79.	4,0
Bosna a Hercegovina	102.	3,7
Chorvatsko	77.	4,0
Černá Hora	49.	4,4
Srbsko	96.	3,8

Zdroj: WEF Global Competitiveness Report 2010-2011, vlastní zpracování.

V průběhu roku 2009 byla zkrácena doba pro společnosti, které musí absolvovat soudní registrační proces při zahájení podnikání v BaH, a to z 5 – 45 dní na 5 – 20 dní. Přesto se společnosti musí i nadále registrovat v obou entitách, chtějí-li podnikat v celé zemi a i jednotlivé procedury se liší. Zákon o politice zahraničních investic byl pozměněn tak, aby došlo ke zkrácení zdlouhavého postupu pro zahájení podnikání (v průměru to bylo 83 dní v roce 2009). Problémem zůstává i složité a náročné právní prostředí země. Zatímco v některých oblastech je úroveň právních předpisů velmi vysoká, jejich provádění a

uplatňování je často velmi špatné z důvodu slabé donucovací kapacity klíčových orgánů. Soudní systém nefunguje velmi efektivně, přičemž podléhá obstrukcím ze strany účastníků řízení. Celkově lze říci, že slabý právní stát, převládající korupce a nespolehlivé vymáhání smluvních závazků i nadále negativně ovlivňují podnikatelské prostředí. Co se týče *finančního a bankovního sektoru*, ten byl dobře hodnocen. Výrazný problém v zemi představuje i *rozsáhlý veřejný sektor*. Pokrok směrem k vytvoření jednotného hospodářského prostoru v rámci země, což je taky jedna z klíčových priorit EP, byl omezený. Koordinace v oblasti hospodářské a fiskální politiky byla nedostatečná. V důsledku hospodářské krize došlo rovněž k malému posunu v odvětvové struktuře ekonomiky. V roce 2009 představovaly služby 65 % HDP (oproti roku 2008, kdy tento podíl činil 63,7 %), dále průmysl a stavebnictví 26,2 % (oproti 27,5 % z roku 2008) a zemědělství 8,8 % HDP. Problémem však zůstává šedá ekonomika, která je posilována nedostatky v daňové a výdajové politice, stejně tak z důvodu slabého prosazování práva, včetně boje proti korupci a organizovaného zločinu. Dosud však BaH nemá stanovený Orgán státní podpory, jak požaduje článek 36 IA. Úroveň ekonomické integrace s EU zůstává na vysoké úrovni. BaH zůstává otevřenou ekonomikou, i když se celkový objem obchodu v roce 2009 výrazně snížil, a to z 94 % HDP (rok 2008) na přibližně 76 % HDP, především kvůli prudkému poklesu dovozů. EU zůstává i nadále největším obchodním partnerem BaH, k dalším pak patří země regionu CEFTA. [8,9,65]

4.5.3 Evropské standardy

Co se týče sladování legislativy a politik BaH s evropskými standardy, zde byl také zaznamenán velmi **omezený pokrok**. Určitý úspěch byl zaznamenán v oblasti volného pohybu kapitálu, duševního vlastnictví, vzdělání a výzkumu, dopravy, finanční kontroly a v řadě záležitostí týkající se spravedlnosti, svobody a bezpečnosti. Oblasti, ve kterých bude nutné vynaložit další úsilí v jejich provádění, se týkají volného pohybu zboží, osob a služeb, cel a daní, hospodářské soutěže a státních podpor, zemědělství a rybolovu atd.

Nedostatečné bylo i provádění IA, kdy BaH porušuje tuto dohodu, a to z důvodu nesouladu ústavy země s ECHR v případě rovného zacházení bez diskriminace. Pokrok byl zaznamenán v oblasti **vnitřního trhu**, kdy byl zaznamenán úspěch v případě ochrany spotřebitele. V oblasti volného pohybu osob a služeb bude třeba dalšího zjednodušování, zejména v případě soudních procedur a registrace podniků. Také se výrazně nepokročilo směrem k vytvoření jednotného ekonomického prostoru. V případě cel a daní a volného pohybu kapitálu byl zaznamenán malý pokrok, přičemž v posledním zmíněném je třeba i

nadále sladovat právní předpisy země s *aquis*, aby bylo zajištěno řádné fungování kapitálového trhu v BaH. K malému pokroku došlo rovněž v případě prosazování pravidel hospodářské soutěže, zato problémy zůstávají v oblasti státních subvencí, jelikož nebyl dosud zřízen Orgán pro státní podporu. K jistému pokroku došlo v případě přijímání zákonů týkající se práv duševního vlastnictví, dále v případě výzkumu. Vyjednávání o vstupu země do WTO pokračovala, nicméně dosud nebyla ukončena.

Slabé bylo i plnění evropských standardů, pokud se jedná o **odvětvové politiky**. Komplexní průmyslová strategie musí být ještě rozpracována a musí se realizovat *Strategie pro malé a střední podniky* na celostátní úrovni. Podobná situace je i v případě zemědělství a rozvoje venkova, bezpečnosti potravin a rybolovu. Legislativa sice již byla přijata, ale stále se nepodařilo vytvořit ministerstvo zemědělství na celostátní úrovni. Podobný trend byl zaznamenán v dopravě, energetice, ale i na poli životního prostředí a změny klimatu, kdy je zapotřebí harmonizovat rámec pro environmentální ochranu a vytvořit *Státní agenturu pro ochranu životního prostředí*.

Pokrok byl zaznamenán v oblasti **spravedlnosti, svobody a bezpečnosti**, i když byl nerovnoměrný. V rámci dialogu týkající se vízové liberalizace byly plněny požadavky vyplývající z Cestovní mapy, zejména co se týče řízení hranic, azylu a migrace. Co se týče další oblasti, prevenci praní špinavých peněz, došlo k velmi malému pokroku. Závažným problémem zůstává také obchod s drogami. Reforma policie postupuje pomalým tempem, přičemž roztržičnost policejních sil v BaH brzdí účinnost, výsledky, spolupráci a výměnu informací a také ztěžuje boj proti organizovanému zločinu. Ten zůstává vážným problémem, jenž negativně ovlivňuje právní stát a podnikatelské prostředí.[9]

4.5.4 Hlavní priority pro Bosnu a Hercegovinu v roce 2011

Zpráva o pokroku BaH v roce 2010 celkově uvádí, že země dosáhla ve sledovaném období malého pokroku, přičemž se zhoršilo politické klima, což ohrožuje fungování institucí. Pomalé je rovněž i provádění reform, především kvůli nedostatku konsensu a politické vůle, ale také z důvodu složitého institucionálního uspořádání země. Navíc BaH v tomto období přijala i omezený počet zákonů týkajících se evropské integrace. Celkové provádění reform bylo nedostatečné a politické klima v zemi během předvolební kampaně bylo ovlivněno nacionalistickou rétorikou. Nedostatek společné vize politických lídrů o dalším směřování země blokuje, klíčové reformy a brání dalšímu pokroku směrem ke členství v EU.

Na základě závěrů *Strategie pro rozšíření 2010 - 2011* a *Zprávy o pokroku* byl stanoven plán úkolů, kterými se orgány BaH musí zabývat, aby země mohla pokračovat na cestě ke členství v EU. K dalším klíčovým výzvám patří:

- zajištění fungování institucí, které jsou důležité pro řešení otázek klíčového významu pro integraci v EU, přičemž za obzvlášť důležité se považuje dosažení dohody, která by umožnila, aby **Ústava BaH** byla v souladu s *Evropskou úmluvou o lidských právech*,
- přijetí **zákona o sčítání lidu** na státní úrovni – sčítání lidu bude mít zásadní význam pro podporu socioekonomického rozvoje a pokroku v BaH,
- zajištění plného využití prostředků z fondu IPA – zpoždění při sestavování vlády na celostátní úrovni, má negativní vliv na efektivní využívání fondů EU, navíc pomoc ve výši 14,3 mil. eur pro klíčové reformní projekty (sčítání lidu, právní stát, decentralizovaná správa) je blokována kvůli nedostatku politické vůle a politických sporů,
- zavedení mechanismů k zajištění řádné spolupráce mezi parlamentem na státní úrovni a parlamenty na úrovni entit v zákonodárném procesu – *Parlamentní shromáždění BaH* by mělo úzce spolupracovat s *Radou ministrů BaH*, především při vytváření legislativního základu pro reformy, jež se týkají vstupu do EU (např. podpora malých a středních podniků, zadávání veřejných zakázek, sčítání lidu, státní podpora apod.).[8,68]

4.6 Postoj veřejnosti v Bosně a Hercegovině ke členství v EU

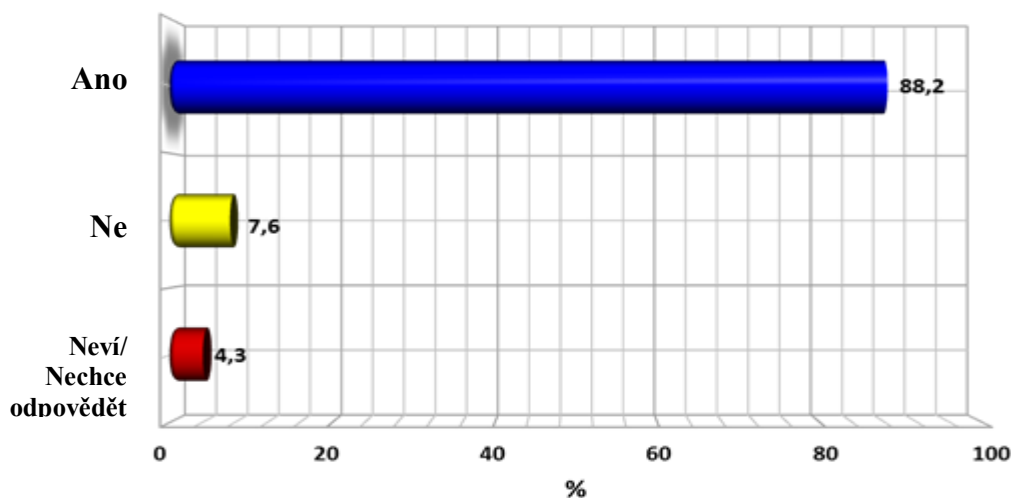
Ve veřejném mínění obecně převládají pozitivní stanoviska a názory v případě integrace země do EU. Obyvatelé vidí v přistoupení BaH k EU řešení ekonomických, sociálních a bezpečnostních problémů. Doufají, že jim EU poskytne stabilitu, lepší sociální a ekonomické vyhlídky a bezpečí než současná BaH. Odpůrce integrace lze najít hlavně mezi skupinami, které jsou motivovány náboženským fundamentalismem a těmi, jejichž účast v politických debatách je spíše omezená.[5,27]

Na podzim roku 2007 byla provedena komplexní analýza týkající se postojů občanů k integraci do EU, která víceméně potvrdila stanovisko tehdejšího HR o dvoutřetinové většinové podpoře obyvatelstva. Nicméně v případě jednotlivých kritérií (postoj k EU, hodnocení výhod vyplývajících ze členství v EU), bylo procento kladných odpovědí vyšší ve FBaH než RS. S ohledem na průzkum postojů na základě jednotlivých

etnik, byly tyto v případě bosňáckých respondentů nejpozitivnější, přičemž procento pozitivních odpovědí bylo dvakrát vyšší než u srbských respondentů. S tímto souvisí dvě zákonitosti, které je třeba zmínit. Za prvé, podpora plné a intenzivní integrace do EU funguje pouze na úrovni neformálních prohlášení. Žádná z politických stran populárních mezi voliči, se dosud nepokusila učinit ústupky týkající se základního střetu, který brání integračnímu procesu a který by zároveň nevedl ke kritické reakci voličů. Co víc, v případě voleb v BaH, jakákoliv strana, která se pokusila distancovat od tohoto politického konfliktu a představit nadnárodní program, jenž by odrážel etnické složení vlastního vedení a zaměřoval se na integrační proces s EU, nezískala podporu přesahující 10 %. Za druhé, zapojení do politického konfliktu a postavení bosenských občanů ke každé otázce, jež k tomuto konfliktu přispívá, se promítá do postoje k integraci. Jinými slovy, proces integrace s EU se zdá být druhořadého významu ve srovnání s obranou národních pozic v rámci vnitřního konfliktu. V souvislosti s tímto z průzkumu rovněž vyplynulo, že většina bosenských Srbů by byla proti integračnímu procesu v případě, že by to vedlo k ubývání již udělených výsad a omezování autonomie RS, přičemž dle 64 % dotázaných bosenských Srbů je pro jejich budoucnost nejdůležitější zachování autonomie policejních sil RS (v těch spatřují záruku autonomie RS).[5]

Poslední průzkum veřejného mínění týkající postojů občanů BaH ke členství v EU a procesu evropské integrace, provedlo DEI koncem roku 2010. Jak uvádí graf 4.1, bylo pro členství BaH v EU 88,2 % občanů, konkrétně podle národností podporuje vstup země do EU 97,1 % Bosňáků, 85,3 % Chorvatů a 77,7 % Srbů. Pozitivní myšlení o EU má 85,7 % dotázaných.

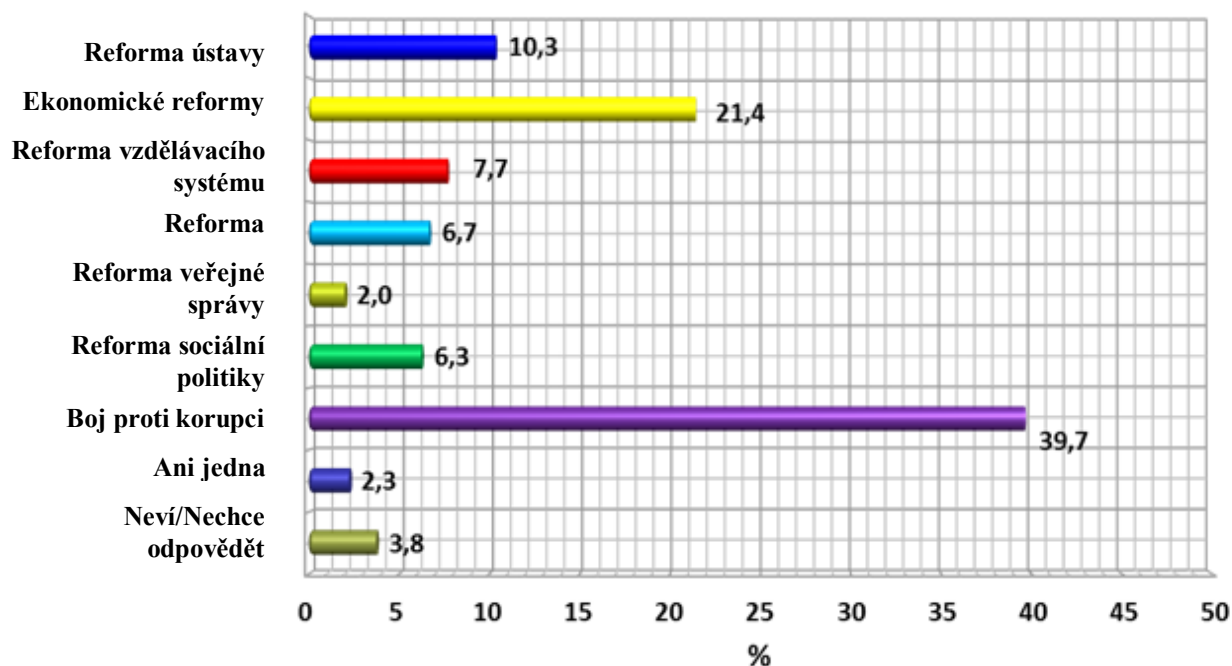
Graf 4.1 Podpora vstupu do EU občany BaH

Zdroj: Ispitivanje javnog mnjenja 2010, vlastní úprava.

Co se týče rychlostí plnění podmínek, které EU stanovila pro vstup země, 69,8 % dotázaných není spokojeno s rychlostí plnění těchto podmínek. Jak je znázorněno v grafu 4.2, za nejdůležitější reformy pro evropskou cestu BaH, označili obyvatelé boj proti korupci (39,7 %), dále ekonomické reformy (21,4 %), ústavní reformu (10,3 %), reformu soudnictví (6,7 %) a sociální politiky (6,3 %).

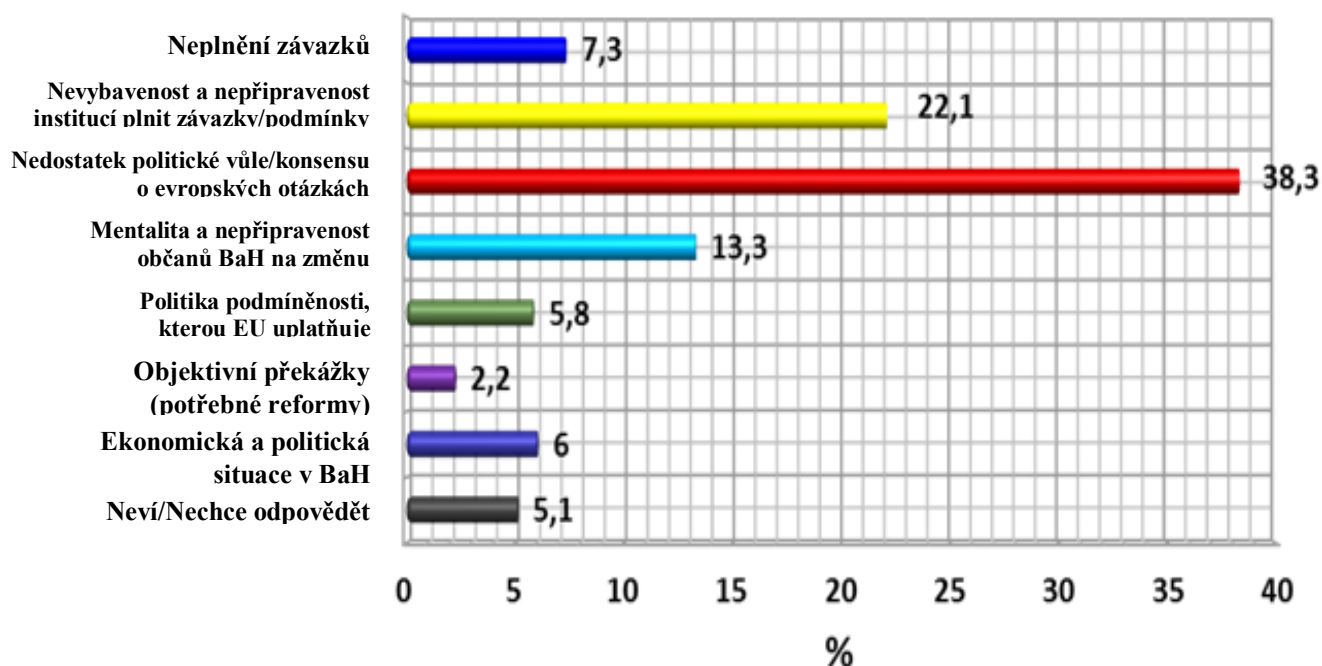
Graf 4.2 Nejdůležitější reformy pro vstup do EU

Zdroj: Ispitivanje javnog mnjenja 2010, vlastní úprava.

Pokud se jedná o problémy, jež ztěžují integraci BaH do EU, 38,3 % dotázaných si myslí, že se jedná především o nedostatek politické vůle a konsensu o evropských otázkách. Jak vyplývá z grafu 4.3, následuje dále nepřipravenost a nevybavenost institucí pro plnění podmínek/závazků (22,1 %) a mentalita a nepřipravenost občanů BaH pro změnu (13,3 %). Přibližně 37 % občanů si myslí, že nejednotné provádění a porušování IA, který platí do vstupu SAA v platnost a upravuje vztahy mezi BaH a EU, znamená nepřipravenost institucí a nedostatek politické vůle pro plnění převzatých závazků, přičemž 20,5 % dotázaných věří, že to bude znamenat zaostávání BaH za ostatními zeměmi v regionu a pro zbývajících 10,4 % možné ekonomické a finanční důsledky.

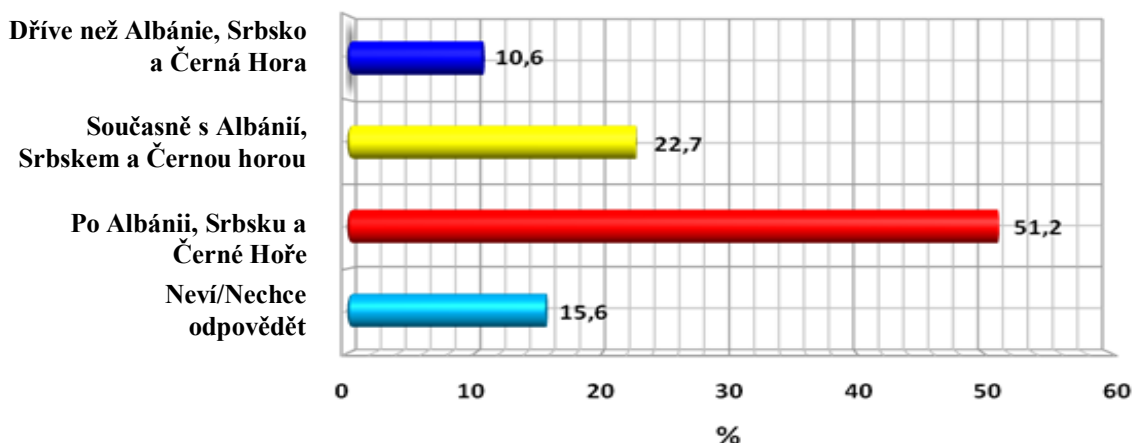
Graf 4.3 Překážky bránící integraci země do EU

Zdroj: Ispitivanje javnog mnjenja 2010, vlastní úprava.

V případě rychlosti přistoupení země k EU, jak ukazuje graf 4.4, si 51,2 % dotázaných myslí, že se BaH stane členem EU až po ostatních zemích v regionu, tj. Srbska, Albánie a Černé Hory, zatímco 22,7 % z nich, že země vstoupí do EU s těmito zeměmi současně.[43]

Graf 4.4 Rychlost přistoupení země k EU

Zdroj: Ispitivanje javnog mnjenja 2010, vlastní úprava.

Z průzkumů prováděných v posledních několika letech jasně vyplývá, že obyvatelé BaH podporují vstup země do EU. Záleží však na tom, do jaké míry budou jejich postoje ovlivňovány vnitřním politickým konfliktem v zemi.

4.7 Perspektiva členství Bosny a Hercegoviny v EU

EU při mnoha příležitostech potvrdila, že BaH má jasnou perspektivu v EU jakožto jednotná, demokratická, a stabilní země. Toto stanovisko potvrdil i předseda EK, **José Manuel Barroso**, a to při setkání s **Předsednictvem BaH** v Sarajevu 8. dubna tohoto roku³⁸. Uvedl přitom, že EU je připravena podpořit BaH prostřednictvím její posílené přítomnosti a politik a značné pomoci, nicméně je také na zemi, aby odvedla svou část práce. Zároveň zdůraznil, že BaH musí vyřešit i další problematické oblasti (viz dále) a především provádět závazky vyplývající z SAA/IA, kdy tyto jsou klíčové pro podání kandidátské přihlášky, jenž bude ze strany EU posuzována.[21,22]

BaH dosud nepodala přihlášku na členství v EU³⁹, a jak vyplývá ze *Zprávy o pokroku BaH pro rok 2010*, země prozatím není na vstup do EU připravena. V určitých oblastech byl zaznamenán pokrok, ale i nadále zůstává řada otázek, jež potřebuje být vyřešena. Ačkoliv jednotliví političtí představitelé jednoznačně prohlašovali, že po říjnových volbách budou společně, bez ohledu na politické rozdíly, pracovat na jednom cíli – vstupu BaH do EU, současná situace tomu zdaleka neodpovídá. Ani po šesti měsících od konání voleb **nemá BaH funkční vládu na všech úrovních** a k sestavení vlády na celostátní úrovni rovněž v nejbližší době zřejmě nedojde. V reakci na aktuální politickou situaci, uvedl EUSR Valentin Inzko při zasedání *Politického a bezpečnostního výboru EU* v dubnu tohoto roku, že se proces evropské integrace v zemi téměř zastavil a EU společně s mezinárodním společenstvím musí zajistit, aby se BaH nedostala do mnohem hlubší politické krize. Poté, co bude sestavená vláda na celostátní úrovni, se budou muset politici zabývat především ústavní reformou, která se ukázala nezbytná, jelikož její současný systém ztěžuje rozhodování na všech úrovních a vede k politickým obstrukcím. Navíc je nutné zajistit její harmonizaci s ECHR.

³⁸ Ve dnech 7. – 9. dubna 2011 se předseda EK setkal s představiteli Chorvatska, Černé Hory, Bosny a Hercegoviny a Bývalé jugoslávské republiky Makedonie, přičemž hlavním cílem této cesty bylo podpořit jednotlivé lídry regionu za účelem zrychlení reforem a řešení výzev a podmínek, kterým tyto státy čelí.

³⁹ Při zahájení vyjednávání o SAA s EU, uvedl tehdejší hlavní vyjednavatel Igor Davidović, že by BaH mohla podat přihlášku pro členství v EU v roce 2013 nebo 2014 po splnění závazků vyplývajících z této dohody.

K dalším oblastem, ve kterých je třeba dosáhnout dohody, je přijetí *zákona o státní podpoře*, dále *zákona o sčítání lidu* a je třeba zrychlit i další reformy, které jsou důležité z hlediska integrace země do EU. Velmi problematické je i plnění podmínek pro uzavření OHR, přičemž EU požaduje, aby se země co nejdříve zbavila statutu poloprotektorátu. Domnívám se však, že neshody politických lídrů a nedostatek společné vize o tom, kam by měla země směřovat, budou i nadále ztěžovat jakýkoliv pokrok směrem k EU. Přitom, aby země mohla podat kandidátskou přihlášku na členství v EU, musí tyto bezpodmínečně splnit. Každé zpoždění v realizaci klíčových reforem a plnění podmínek vede nejen k oddalování udělení kandidátského statusu, ale také ke vzdalování se od případného členství v EU. Je nutné také podotknout, že kromě plnění podmínek pro vstup do EU, by političtí představitelé měli usilovat především o modernizaci samotné země a zlepšení života jejích obyvatel, kdy by měli řešit i ekonomické a sociální problémy, korupci a organizovaný zločin, přičemž tyto kvůli těmto politickým konfliktům zůstávají v pozadí. Budoucnost BaH je v EU, integrací země dojde nejen ke zlepšení životních podmínek jejích obyvatel, ale také k další stabilizaci bezpečnostní situace jak v BaH, tak i v regionu západního Balkánu. [27]

Nicméně BaH čeká ještě dlouhá cesta, než stanoveného cíle dosáhne. Pokud se zemi nakonec podaří splnit závazky vyplývající ze SAA, bude třeba splnit řadu dalších požadavků předtím, než budou zahájena přístupová jednání⁴⁰. Podle mého názoru, hlavními faktory, které budou ovlivňovat další pokrok směrem k integraci do EU, budou zejména rychlost provádění reforem a plnění závazků, které byly stanoveny ze strany EU, přičemž vše bude záležet především na politické vůli a konsensu jednotlivých politických představitelů země hlavní překážky integrace vyřešit. Ale vzhledem k aktuální politické krizi, ekonomické situaci v zemi a množství různých podmínek, jež bude nutné splnit, se nedomnívám, že by se BaH v nejbližších několika letech stala členem EU.

⁴⁰ Ve Strategii pro rozšíření EU z loňského roku je uvedeno, že dochází ke změnám v procesu přistupování, zejména po technické stránce. Přístupová jednání se už nebudou vést pouze na základě 35 kapitol, do kterých je evropská legislativa pro kandidátské země rozčleněna. V současnosti EK nejdříve navrhne podmínky (tzv. benchmarks), jež musí jednotlivé státy splnit, aby vůbec byla jednání o otevření a poté uzavření všech kapitol uskutečněna.

5 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přiblížit problematiku vstupu Bosny a Hercegoviny do EU a nastínit hlavní překážky, které zemi v současné době brání v dalším směřování k integraci do EU. Zároveň jsem se zabývala otázkou, zda by Bosna a Hercegovina mohla v příštích několika letech do EU vstoupit s ohledem na aktuální politickou a ekonomickou situaci.

Koncem 90. let se hlavním cílem Bosny a Hercegoviny stal vstup do EU, přičemž v té době byl i EU zahájen nový přístup vůči zemím západního Balkánu, tzv. regionální přístup. V roce 1999 pak byla těmto zemím nabídnuta perspektiva členství v Unii, a to prostřednictvím Stabilizačního a asociačního procesu (viz kapitola 3.1). Z důvodu zajištění stability a bezpečnosti v zemi EU také zahájila v zemi dvě mise, a to vojenskou mírovou operaci EUFOR Althea a policejní misi (EUPM). S procesem integrace do EU pomáhá rovněž Delegace EU v Bosně a Hercegovině a Zvláštní zástupce EU (EUSR), který v zemi působí od roku 2002. Velice významná je i finanční pomoc EU, která do země směřuje. Především se jedná o program CARDS a Nástroj předvstupní pomoci (IPA), v jejichž rámci země realizovala a i nadále realizuje řadu projektů, jež mají klíčový význam pro její další rozvoj (viz kapitoly 3.7 a 3.8). Avšak i přes úspěchy v podobě podepsání Stabilizační a asociační dohody s EU v roce 2008 a zrušení vízové liberalizace pro občany této země, je však cesta Bosny a Hercegoviny velmi pomalá a v důsledku mnoha krizí, včetně té současné, se proces reforem téměř zastavil a situace v zemi se i nadále zhoršuje.

V rámci diplomové práce byly stanoveny dvě hypotézy. První hypotézou této diplomové práce bylo, že hlavním problémem, který i nadále bude brzdit další pokrok směrem ke členství v EU, je především rozdílná představa bosensko-hercegovských politiků o samotné budoucnosti země. Tuto hypotézu lze potvrdit. Zatímco především bosňáčtí politici preferují centralizovanou Bosnu a Hercegovinu, Republika srbská naopak usiluje o co největší autonomii svého území. Již několikrát zpochybnila územní celistvost země a existenci Bosny a Hercegoviny jako mnohonárodnostní země. Podle současného prezidenta Republiky srbské, Milorada Dodika, je cílem této entity vstup do EU, ale pouze za předpokladu, že nedojde ke ztrátě její subjektivity a již udělených pravomocí, přičemž odmítá jakoukoliv centralizaci na úrovni Bosny a Hercegoviny (viz kapitola 4.4).

Další hypotéza byla založena na tvrzení, že uspořádání země a současná politická krize, jež je výsledkem dlouhodobých sporů a rivality mezi srbskými, bosňáckými a chorvatskými politiky, ztěžují a pravděpodobně výrazně oddálí proces realizace reforem. I

tuto hypotézu, dle mého názoru, lze považovat za potvrzenou. Daytonská mírová dohoda, která ukončila válečný konflikt, zároveň stanovila poválečné uspořádání země (viz kapitola 2.4). Byl použit tzv. konsociační model, který má za cíl udržet funkční vládnutí ve státě, který je etnicky hluboce rozdělen. S tímto úzce souvisí názorový konsensus, který je základem většiny přijímaných legislativních norem. Tento je však v BaH, kde mezi sebou neustále soupeří tři hlavní národnostní komunity, stále obtížně dosažitelný (viz kapitola 2.5). V současné době neexistuje stát, jenž by se skládal z federace, republiky a distriktu, přičemž každá z nich má vlastní institucionální uspořádání. Země tak má celkem 14 ústav, parlamentů, vlád a řadu správních orgánů na různých úrovních. Takto složitý státní aparát je nejen neudržitelný z finančního hlediska, ale také ztěžuje přijímání potřebné legislativy. K politickým obstrukcím při rozhodování dochází především v rámci tzv. entitního hlasování, které zastřešuje tzv. princip rovnoprávnosti dvou entit. Ten společně s principem rovnoprávnosti konstitutivních národů a rotace je součástí modelu ústavního uspořádání země. S cílem reformovat tento ústavní systém se pokusila řada iniciativ, jak ze strany USA, tak i EU. Nicméně všechny skončily neúspěchem (viz kapitola 4.4). Dá se předpokládat, že otázka ústavní reformy země bude i nadále velice diskutovaným tématem a předmětem politických sporů. S tímto souvisí i její diskriminační prvek, kdy pouze Srbům, Bosňákům a Chorvatům umožňuje kandidovat do celostátních institucí, narozdíl od občanů, kteří se hlásí k jiné národnostní skupině. Ačkoliv byl rozsudek Evropského soudu pro lidská práva v této oblasti vynesena již v prosinci 2009, a který také upozornil na nesoulad ústavy s Evropskou úmluvou o lidských právech, nedošlo dosud k žádnému pokroku. Přitom se jedná o jeden z hlavních prvků Prozatímní dohody, kterou země v současné době porušuje.

Zdaleka se však nejedná o jedinou překážku, se kterou se země musí vypořádat. Vážným problémem zůstává korupce a organizovaný zločin a s tím související policejní reforma. V důsledku hospodářské a finanční krize došlo i ke zhoršení ekonomické situace v zemi. Vysoká nezaměstnanost, šedá ekonomika, již zmiňovaný rozsáhlý veřejný sektor, chudoba a další ekonomické a sociální otázky představují závažné problémy a brání tak pokroku země směrem k fungující tržní ekonomice (viz kapitoly 2.6 a 4.5). Navíc v důsledku politických krizí zůstávají tyto problémy v pozadí. Za těmito stojí především politický konflikt, který se týká odlišného výkladu minulosti a obecné vize dalšího směřování země (viz kapitola 4.1). I současná politická krize je výsledkem sporů mezi jednotlivými politickými představiteli. Šest měsíců od konání loňských voleb, nemá země funkční vládu na všech úrovních. Důvodem tohoto byly především problémy v jedné

z entit, konkrétně Federaci Bosny a Hercegoviny, kde sestavování vlády na úrovni této entity bylo blokováno spory mezi bosňáckými a chorvatskými politiky. O tom kdy bude mít země funkční vládu také na celostátní úrovni, není zatím jasné (viz kapitola 2.5). V reakci na tuto situaci se EU rozhodla přijmout řadu opatření a zajistit tak posílenou přítomnost a politik v zemi. Měl by zde působit jediný Zástupce EU, který by měl na starosti záležitosti týkající se integrace státu do EU. Zároveň byla přijata i restriktivní opatření, a to v případě, že by docházelo k porušování Daytonské mírové dohody a narušování územní celistvosti země (viz kapitola 4.1).

Bosna a Hercegovina není prozatím na vstup do EU připravena. V případě plnění kodaňských kritérií země udělala jen velmi malý pokrok (viz kapitola 4.5). Země musí především vyřešit výše zmíněné oblasti, přičemž bude zapotřebí především politické vůle a konsensu. Politické strany sice vždy deklarovaly, že budou podporovat společný cíl, a to vstup země do EU, nicméně konkrétní kroky mnohdy ani nebyly podniknuty. Nebudou tedy stačit jen jejich prohlášení, ale zapotřebí budou i konkrétní opatření k dosažení stanoveného cíle. Vzhledem k řadě nutných politických a ekonomických reforem a řadě podmínek, jenž je ještě třeba splnit, se dle mého názoru nedá očekávat, že by se země v příštích několika letech stala členem EU (viz kapitola 4.7).

Dle mého názoru je budoucnost Bosny a Hercegoviny v EU, ale především bosensko-hercegovští představitelé se musí smířit s tím, že jejich společná budoucnost je v jednotné a mnohonárodnostní Bosně a Hercegovině. Zároveň s úsilím o vstup do EU by také měli zlepšovat životní podmínky svých občanů. Domnívám se, že pokud bude i nadále docházet k politickým konfliktům, bude používána nacionalistická rétorika a bude chybět politická vůle závažné překážky integrace řešit, nebude země schopna udělat pokrok ani za dalších dvacet let. Za nedůležitější však považuji to, aby politici především usilovali o usmíření obyvatel a udělali vše proto, aby se už nikdy neopakovaly události z 90. let, které zemi tolik poznamenaly. EU potvrdila jasnou evropskou perspektivu země a nabídla pomocnou ruku při realizaci procesu reforem formou posílené přítomností a finanční pomoci, ale je na zemi samotné, aby tyto začala provádět. Jak uvedl bývalý EUSR, Miroslav Lajčák, integrace Bosny a Hercegoviny do EU se občas zdá neuskutečnitelná, nicméně je to poslání, jehož může být dosaženo a především, je to jediné řešení – pro Bosnu a Hercegovinu a Evropu.

Seznam použité literatury

Knihy, příspěvky ve sborníku:

1. DIENSTBIER, J. a kol. *Stabilita Balkánu a Evropská unie, příspěvek ČR*. 1. vyd. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006. 184 s. ISBN 80-239-8060-2
2. HLADKÝ, L. *Bosenská otázka v 19. a 20. století*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 388 s. ISBN 80-210-3674-5
3. MINIĆ, M. *Ratovi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, 1991-1995: kako je uništena SFR Jugoslavija*. Sarajevo: Kult-B, 2002. 608 s. ISBN 978-9958953811
4. PRTINA, S., STÝSKALÍKOVÁ, V. Vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině. In STÝSKALÍKOVÁ, V., SMEKAL, H. (eds.). *Zahraniční a bezpečnostní politika Slovinska, Chorvatska, Rumunska a vývoj bezpečnostní situace v Bosně a Hercegovině*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 105-152. ISBN 80-210-3873-X
5. SADOWSKI, R. (ed.) et al. *The Western Balkans and European integration : prospects and implications*. Warsaw : Office of the Committee for European Integration, 2008. 118 s. ISBN 978-83-7567-029-5

Dokumenty EU:

6. *Commission Decision - C(2009)5114 of 01/07/2009 on a Multi-annual Indicative Planning Document (MIPD) 2009-2011 For Bosnia and Herzegovina* [online]. 1. 7. 2009 [cit. 2010-12-17]. Dostupný z WWW:<
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/mipd_bosnia_herzegovina_2009_2011_en.pdf>.
7. Council of the European Union. *Council conclusions on Bosnia and Herzegovina* [online]. 21 March 2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW:<
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/120066.pdf>.
8. European Commission. *Bosnia and Herzegovina 2010 Progress Report* [online]. 09 November 2010 [cit. 2011-03-22]. Dostupný z WWW:<
http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm>.

9. European Commission. *Conclusions on Bosnia and Herzegovina* [online]. 09 November 2010 [cit. 2011-03-22]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm>.
10. *Rozhodnutí Rady 2004/803/SZBP ze dne 25. listopadu 2004 o zahájení vojenské operace Evropské unie v Bosně a Hercegovině* [online]. 27. 11. 2004 [cit. 2010-12-17]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:353:0021:0022:CS:PDF>>.
11. *Rozhodnutí Rady 2010/442/SZBP ze dne 11. srpna 2010 o prodloužení mandátu zvláštního zástupce Evropské unie v Bosně a Hercegovině* [online]. 12. 8. 2010 [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:211:0026:0028:CS:PDF>>.
12. *Rozhodnutí Rady 2010/755/SZBP ze dne 6. prosince 2010, kterým se mění rozhodnutí 2009/906/SZBP o policejní misi Evropské unie (EUPM) v Bosně a Hercegovině* [online]. 7. 12. 2010 [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:320:0010:0010:CS:PDF>>.
13. *Rozhodnutí Politického a bezpečnostního výboru EUPM/1/2010 ze dne 30. listopadu 2010 o prodloužení mandátu vedoucího policejní mise Evropské unie v Bosně a Hercegovině* [online]. 7. 12. 2010 [cit. 2010-12-19]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:320:0009:0009:CS:PDF>>.
14. *Rozhodnutí Rady ze dne 18. února 2008 o zásadách, prioritách a podmínkách evropského partnerství s Bosnou a Hercegovinou - 2008/211/ES* [online]. 19. 3. 2008 [cit. 2011-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:080:0018:0031:CS:PDF>>.
15. *Rozhodnutí Rady ze dne 21. března 2011 o omezujících opatřeních s ohledem na situaci v Bosně a Hercegovině* [online]. 22. 3. 2011 [cit. 2011-04-02]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:076:0068:0071:CS:PDF>>.

16. Rada Evropské unie. *Tisková zpráva ze 2922. zasedání Rady – zahraniční věci* [online]. 25. ledna 2010 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/CS/foraff/112879.pdf>.

17. *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council of the European Union amending Regulation (EC) No 539/2001 listing the third countries - COM(2010)256 final* [online]. 27. 5. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupný z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0256:FIN:EN:PDF>>.

18. *Summary note on the joint report by Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, and Olli Rehn, EU Commissioner for Enlargement, on „EU's policy in Bosnia and Herzegovina: the way ahead“* [online]. 10 November 2008 [cit. 2010-12-22]. Dostupný z WWW: <http://www.eu2008.fr/webdav/site/PFUE/shared/import/1110_cagre_defense/EU_policy_in_bosnia_and_Herzegovina_joint_report_solana_rehn_en.pdf>.

19. *Stabilisation and Association Agreement Between Bosnia and Herzegovina, of the one part, and the European Communities and their Member States, of the other part* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-16]. Dostupný z WWW:<http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/Default.aspx?id=1172>.

20. *Visa liberalization with Bosnia and Herzegovina – Roadmap* [online]. 2008 [cit. 2010-12-25]. Dostupný z WWW:<<http://www.delbih.ec.europa.eu/docs/map.pdf>>.

21. *The President's statement following his meeting with the President of Bosnia and Herzegovina* [online]. Sarajevo, 8 April 2011 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW:<http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/2011/04/20110406_speeches_1_en.htm>.

22. *The President's speech: „Parliament for Europe“* [online]. Sarajevo, 8 April 2011 [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW:<http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/speeches-statements/2011/04/20110406_speeches_1_en.htm>.

Články:

23. CALIC, M. Der erste "neue Krieg"? Staatszerfall und Radikalisierung der Gewalt im ehemaligen Jugoslawien. *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History*

- [online]. 2005 [cit. 2010-07-08]. Dostupný z WWW: < <http://www.zeithistorische-forschungen.de/site/40208303/default.aspx#pgfId-1033262> >.
24. DOKIĆ, B. Entitetsko glasanje. *Nezavisne novine* [online]. 10. 7. 2009 [cit. 2011-03-20]. Dostupný z WWW:< <http://www.nezavisne.com/komentari/kolumne/Entitetsko-glasanje-43533.html>>.
25. FETAHOVIĆ, J. Okončana sjednica odbora Vijeća za provedbu míra: Potrebna hitna ustavna reforma BiH. *Oslobodjenje* [online]. 30. 3. 2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW:< <http://www.oslobodjenje.ba/index.php?id=14623>>.
26. HLADKÝ, L. Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života. *Středoevropské politické studie* [online]. 2006, VIII, č. 2-3, [cit. 2010-06-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/dwnld/hlad9.pdf>>. ISSN 1212-7817.
27. KASUM, D. Vztahy Bosny a Hercegoviny a Evropské unie. *Mezinárodní politika* [online]. 2006, roč. 30, č. 11 [cit. 2010-12-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.iir.cz/upload/MP/MPArchive/2006/MP112006.pdf>>. ISSN 0543-7962
28. KASUM, D. Vývoj politického systému Bosny a Hercegoviny po Daytonu a jeho současná podoba. *Středoevropské politické studie* [online]. 2006, VIII, č. 2-3, [cit. 2010-06-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=276>>. ISSN 1212-7817.
29. LAMIGORA, S. *The Butmir Summit: Seeking to Move out of the Impasse* [online]. 2009 [cit. 2011-03-20]. Dostupný z WWW: < http://www.inter-security-forum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=90:the-butmir-summit-seeking-to-move-out-of-the-impasse&catid=37:general&Itemid=147 >.
30. POPOVIĆ, A. Novim Evropskim partnerstvom BiH ulazi u napredniju fazu približavanja Evropskoj uniji. *Europuls* [online]. Broj 11, Maj 2010 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW:< <http://www.dei.gov.ba/press/bilten/?id=4949>>. ISSN 1840-4200
31. PROCHÁZKA, J. Současné přístupy k operačnímu plánování. *Obrana a strategie* [online]. 2005, roč. 2005, č. 2/2005 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW:

<<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2005/2-2005/soucasne-pristupy-k-operacnimu-planovani.html>>. ISSN 1802-7199

32. EU predlaže gašenje OHR. *Nezavisne novine* [online]. 29. 3. 2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW:<<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/EU-planira-jace-prisustvo-u-Bosni-83413.html>>.

33. Dodik: Cilj EU, ali uz očuvanje RS. *Nezavisne novine* [online]. 1. 4. 2011 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW:<<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Dodik-Cilj-EU-ali-uz-ocuvanje-RS-84700.html>>.

34. RENER, M. Živko Budimir predsjednik FBiH. *Nezavisne novine* [online]. 17. 3. 2011 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW:< <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Zivko-Budimir-predsjednik-FBiH-83087.html>>.

Elektronické publikace:

35. ABASPAHIĆ, H., BAJROVIĆ, R. *Perspective of EU policy towards Bosnia and Herzegovina* [online]. February 2010 [cit. 2011-03-18]. Dostupný na WWW: <http://www.boell.eu/downloads/Abaspahic_Bajrovic_EUROAD_Policynote.pdf>.

36. BAAR, V. *Zahraniční vztahy Evropské unie* [online]. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005 [cit. 2010-12-17]. 24 s. Dostupný z WWW: <http://www1.osu.cz/home/Rumpel/JEAN%20MONET/Texty/Vnejsi_vztahy_EU_text_Baar.pdf>.

37. BASSUENER, K. a kol. *Bosna i Hercegovina: izmedju paketa mjera za EU-integraciju i izlazne strategije medjunarodne zajednice* [online]. Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll, Ured za Bosnu i Hercegovinu, 2010 [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW:<http://www.boell.ba/downloads/BiH_izmedju_paketa_mjera_za_EU_integraciju_i_izlazne_strategije_MZ.pdf>.

38. BENDER, K., KNAUS, G. The Worst in Class: How the International Protectorate Hurts the European Future of Bosnia and Herzegovina [online]. *Journal of Intervention and State Building* [online]. 1 December 2007, Volume 1 [cit. 2011-03-10]. Dostupný z WWW: <

http://www.davidchandler.org/pdf/journal_statebuilding/JISB%20BOS%205%20Bender%20Knaus.pdf>.

39. Central bank of Bosnia and Herzegovina. *Annual report 2009* [online]. March 2010 [cit. 2010-07-04]. Dostupný z WWW: <http://www.cbbh.ba/files/godisnji_izvjestaji/2009/GI_2009_en.pdf>.

40. CIA. *The World Factbook – Bosnia and Herzegovina* [online]. June 2010 (cit. 2010-07-09). Dostupný z WWW: <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>>. ISSN 1553-8133

41. ČAUŠEVIĆ, F. *Trade policy and competitiveness of Bosnia and Herzegovina*. Není uvedeno [cit. 2011-04-09]. Dostupný z WWW: <[http://www.ifc.org/ifcext/fias.nsf/AttachmentsByTitle/RegionalConferenceinSouthEastEuropeNov09FikretCausevic/\\$FILE/FikretCausevic.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/fias.nsf/AttachmentsByTitle/RegionalConferenceinSouthEastEuropeNov09FikretCausevic/$FILE/FikretCausevic.pdf)>.

42. Directorate for European Integration. *EU Integration Strategy of Bosnia and Herzegovina* [online]. není uvedeno [cit. 2011-03-11]. Dostupný z WWW: <www.parco.gov.ba/?id=1361>.

43. Direkcija za evropske integracije. *Ispitivanje javnog mnjenja: Stavovi gradjana o članstvu u Evropskoj uniji i procesu evropskih integracija BiH* [online]. Decembar 2010 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW: <http://www.dei.gov.ba/press/istr_jav/?id=1905>.

44. Direkcija za evropske integracije. *Priručnik za uskladjivanje propisa Bosne i Hercegovine s propisima Evropske unije* [online]. Sarajevo: Direkcija za evropske integracije, 2005 (cit. 2010-03-16). 106 s. ISBN 9958-786-00-1

45. *Eight years of the Stability Pact for South Eastern Europe – From Stabilisation to Integration* [online]. 2007 [cit. 2010-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.stabilitypact.org/about/spisanie.pdf>>.

46. European Stability Initiative. *EU Road Map – Steps to be taken by Bosnia and Herzegovina to Prepare for a launch of a Feasibility Study* [online]. 2010 [cit. 2010-12-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.esiweb.org/pdf/bridges/bosnia/EURoadMap.pdf>>.

47. *European Union Special Representative in Bosnia and Herzegovina - Factsheet* [online]. April 2010 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.eusrbih.org/media/publications/pdf/2010_apr-EUSR-Factsheet-eng.pdf>.
48. *European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina* (online). December 2010 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/101207%20FACTSHEET%20EUPM%20-%20version%2010_EN.pdf>.
49. *EU military operation in Bosnia and Herzegovina - Operation EUFOR Althea* [online]. November 2010 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/missionPress/files/101123%20Factsheet%20EUFOR%20Althea%20-%20version%2022_EN.pdf>.
50. FIPA. *Investment opportunities in Bosnia and Herzegovina*. March 2010 [cit. 2010-07-05]. Dostupný z WWW: <http://www.fipa.gov.ba/FipaFiles/File/Publications/io_march_2010.pdf>.
51. Foreign Policy Initiative BH. *Governance Structures in BiH. Capacity, ownership, EU integration, functioning state* [online]. 2007-2011 [cit. 2011-03-20]. Dostupný z WWW: <http://www.vpi.ba/eng/content/documents/Governance_Structures_in_B&H.pdf>.
52. HADŽIKUNDIĆ, E. *BiH na putu ka Evropskoj uniji. Pregovori o sporazumu a stabilizaciji i pridruživanju – korak naprijed, nazad dva* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.fes.ba/publikacije/BiH-na-putu-ka-EU-BOS.pdf>>.
53. HEESKENS, J. *Der Krieg in Bosnien und das Scheitern der internationalen Politik* [online]. München: Grin – Verlag für akademische Texte, 2000 [cit. 2010-07-08]. 28 s. Dostupný z WWW: <<http://www.grin.com/e-book/100895/der-krieg-in-bosnien-und-das-scheitern-der-internationalen-politik>>. ISBN 978-3-638-99317-3
54. HODŽIĆ, DŽ. *Challenges for Bosnia and Herzegovina in the EU integration process* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-09]. Dostupný z WWW: <http://www.boell.eu/downloads/Challenges_for_BiH_in_the_EU.pdf>.

55. KASUM, D. *Politický systém v multietnickém státě - Příklad Bosny a Hercegoviny* [online]. Brno, 2007 [cit. 2010-07-08]. 52 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie. Dostupný z WWW: <http://is.muni.cz/th/143839/fss_b>.
56. KALYVAS, S. N., SAMBANIS, N. *Bosnia's Civil War: Origins and Violence Dynamics* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-07-03]. Dostupný z WWW: <http://stathis.research.yale.edu/documents/Bosnia_000.pdf>.
57. MARŠIĆ, T. *The constitutional reform process in Bosnia and Herzegovina* [online]. December 2007 [cit. 2011-03-23]. Dostupný z WWW: <http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/fachpublikationen/Briefing_Paper_KS.pdf>.
58. Ministerstvo zahraničních věcí. *Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou na období 2006 – 2010* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-07-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.mzv.cz/jnp/>>.
59. NOVÁKOVÁ, M. *Bosna a Hercegovina – prioritní země české rozvojové spolupráce* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-07-11]. Dostupný z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_267.pdf>.
60. SEBASTIAN, S. *Leaving Dayton Behind: Constitution Reform in Bosnia and Herzegovina* [online]. November 2007 [cit. 2011-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.fride.org/publication/291/leaving-dayton-behind:-constitutional-reform-in-bosnia-and-herzegovina>>.
61. SEIZOVIĆ, Z. *Civil State and Concept of Constituent People* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.pecob.eu/flex/cm/pages/ServeBLOB.php/L/EN/IDPagina/2031>>.
62. *The European Union in Bosnia and Herzegovina* [online]. April 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupný z WWW: <http://www.eusrbih.org/media/publications/pdf/2010_apr-EU-BiH-eng.pdf>.

63. Transparency International BiH. *Monitoring provodjenja antikorupcionih reformi u BiH* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW:<<http://www.ti-bih.org/documents/22-11-2010/PUBLIKACIJA-MONITORING-revised.pdf>>.
64. Transparency International. *Global Corruption Report 2009* [online]. New York: Cambridge University Press, 2009 [cit. 2010-07-11]. 493 s. Dostupný z WWW: <http://www.transparency.org/publications/gcr/gcr_2009>. ISBN 978-0-521-13240-4
65. World Economic Forum. *Global Competitiveness Report 2010-2011* [online]. Geneva, Switzerland: WEF, 2010 [cit. 2011-04-20]. Dostupný z WWW:<http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf>.
- Webové stránky:**
66. Auswärtiges Amt. *Bosnien and Herzegowina* [online]. April 2010 [cit. 2010-07-11]. Dostupný z WWW:< <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Laenderinformationen/BosnienUndHerzegowina/Wirtschaft.html>>.
67. Biznis.ba. *BiH i Somalija jedine bez popisa stanovništva* [online]. není uvedeno [cit. 2011-04-01]. Dostupný z WWW:<<http://www.vijesti.ba/politika/35982-Dodik-Srpska-spremna-podrzati-zakon-popisu-stanovnistva-nivou-BiH.html>>.
68. Ceppei. *Ocjena napretka BiH na putu ka EU* [online]. 2009 [cit. 2011-03-22]. Dostupný z WWW:<http://ceppei.ba/bos/index.php?option=com_content&view=article&id=5585:ocjena-napretka-bih-na-putu-ka-eu&catid=38:aktuelnosti&Itemid=72>.
69. Council of the European Union. *EU Special Representatives* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW:<<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=263&lang=en>>.
70. Council of Europe Office in Belgrade. *Sejdic and Finci vs. Bosnia and Herzegovina* [online]. 2007 [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW: <http://www.coe.org.rs/eng/news_sr_eng/?conid=1545>.
71. *Council of Europe – Venice Commission* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-03-20]. Dostupný z WWW: <http://www.venice.coe.int/site/main/Presentation_E.asp>.

72. *Delegation of the European Union to Bosnia and Herzegovina* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.delbih.ec.europa.eu/>>.
73. *Direkcija za evropske integracije, Vijeće ministra BiH* [online]. 2009 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/programi_pomoci/Archive.aspx?pageIndex=1>.
74. EurActiv. *Černá Hora získala status kandidáta pro vstup do EU* [online]. 2004 – 2010 [cit. 2010-12-23]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/cerna-hora-ziskala-status-kandidata-na-vstup-do-eu-008245>>.
75. EurActiv. Komisař Füle: *Přijmeme pouze stoprocentně připravené země* [online]. 2004-2011 (cit. 2011-04-01). Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/komisar-fle-prijmeme-pouze-stoprocentne-pripravene-zeme-008116>>.
76. EurActiv. *Bosna a Hercegovina na ceste do EÚ* [online]. 2003-2011 [cit. 2011-03-13]. Dostupný z WWW: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/bosna-a-hercegovina-na-cesta-do-eu-000261>.
77. EurActiv. *EU-Bosnia and Herzegovina relations* [online]. 04 June 2010 [cit. 2010-07-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-bosnia-and-herzegovina-relations-links-dossier-494638>>.
78. EurActiv. *EU a západní Balkán* [online]. 2004-2011 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan>>.
79. EUBusiness. *EU-Bosnia and Herzegovina Stabilisation and Association Agreement and Interim Agreement – guide* [online]. 2011 [cit. 2011-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.eubusiness.com/europe/bosnia/bosnia-agreement-guide/>>.
80. *European Commission – DG for Enlargement* [online]. Last update: 3. 12. 2010 [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/index_en.htm>.
81. *European Commission for Humanitarian Aid and Civil Protection* [online]. Last update: 22 December 2010 [cit. 2010-12-18]. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/echo/index_en.htm>.

82. Euroskop. *Monitoring legislativy EU – Spravedlnost, svoboda a bezpecnost v květnu 2010* [online]. 2005 – 2010 [cit. 2010-12-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/8461/16565/clanek/spravedlnost-svoboda-a-bezpecnost-v-kvetnu-2010>>.
83. Euroskop. *Srbsko i Kosovo pripravuji kvůli nezávislosti diplomatické akce* [online]. 2005-2010 [cit. 2010-07-25]. Dostupný z WWW:<<http://www.euroskop.cz/38/17051/clanek/srbsko-i-kosovo-pripravuji-kvuli-nezavislosti-diplomaticke-akce/>>.
84. *European Union Police Mission in Bosnia and Hercegovina* [online]. 2008 [cit. 2010-12-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.eupm.org/>>.
85. European Union Force in Bosnia and Herzegovina. *EUFOR Factsheet* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-12-19]. Dostupný z WWW: <http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=134>.
86. iHNed.cz. *Bosnu a Hercegovinu čeká v pátek druhý Dayton* [online]. 1996-2011 [cit. 2011-03-18]. Dostupný z WWW: <<http://cestovani.ihned.cz/c1-38588960-bosnu-a-hercegovinu-ceka-v-patek-druhy-dayton>>.
87. Informační centrum OSN v Praze. *Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii* [online]. 2005 [cit. 2010-07-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/system-osn/mezinarodni-tribunaly/?i=135>>.
88. Ministerstvo financí České republiky. *TAIEX – rok 2008* [online]. 2005 [cit. 2010-12-20]. Dostupný z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/eu_taiex.html>.
89. Ministerstvo obrany České republiky. *Zahraniční mise – Althea* [online]. 2004 – 2010 [cit. 2010-12-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=6391>>.
90. Ministerstvo vnitra České republiky. *Státy proti korupci – GRECO* [online]. 2010 [cit. 2011-03-21]. Dostupný z WWW:<<http://www.mvcr.cz/clanek/staty-proti-korupci-greco.aspx>>.

91. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Encyklopedie států - Bosna a Hercegovina* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-07-08]. Dostupný z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/bosna_a_hercegovina/index.html>.
92. Mondo. *BiH: Konačno osvojena reforma policije* [online]. 2005-2011 [cit. 2011-03-23]. Dostupný z WWW:<http://www.mondo.rs/s94022/Info/Info/ex-YU/BiH-_Konacno_usvojena_reforma_policije.html>.
93. Novinky.cz. *Speciál: Rozpad Jugoslávie* [online]. 2008 [cit. 2010-07-09]. Dostupný z WWW:< <http://special.novinky.cz/jugoslavie/>>.
94. OSCE – *Office for Democratic Institutions and Human rights* [online]. 1995-2011 [cit. 2011-03-31]. Dostupný z WWW:<<http://www.osce.org/odihr>>.
95. *Office of the High Representative* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-06-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.ohr.int/>>.
96. *Parlament Federacije Bosne i Hercegovine* [online]. 2008 [cit. 2010-07-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.parlamentfbih.gov.ba/index.html>>.
97. *Rada Evropské unie* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-12-27]. Dostupný z WWW:<<http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?lang=CS>>.
98. Rada Evropské unie. *EU hnací silou reforem v Bosně a Hercegovině* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-12-21]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=cs&focusID=394>>.
99. Rada Evropské unie. *Schengenský prostor se otevírá západnímu Balkánu* [online]. Není uvedeno [cit. 2010-12-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.consilium.europa.eu/showFocus.aspx?lang=CS&focusID=532&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
100. Vesti.rs. *Silajdžić i Dodik potpisali protokol* [online]. Není uvedeno [cit. 2011-03-23]. Dostupný z WWW:< <http://www.vesti.rs/Republika-Srpska/Silajdzic-i-Dodik-potpisali-protokol.html>>.
101. Vláda Brčko Distrikta BiH [online]. 2011 [cit. 2010-09-29]. Dostupný z WWW:<<http://www.bdcentral.net/>>.

Seznam zkratek

BaH	Bosna a Hercegovina
CARDS	Pomoc společenství při obnově, rozvoji a stabilizaci
CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
CTF	Konzultační pracovní skupina
DEI	Ředitelství pro evropskou integraci
DEK	Delegace Evropské komise
DPA	Daytonská mírová smlouva
EBOP	Evropská bezpečnostní a obranná politika
EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj
EIB	Evropská investiční banka
EK	Evropská komise
ECtHR	Evropský soud pro lidská práva
ECHO	Úřad pro humanitární pomoc při Evropské komisi
ECHR	Evropská úmluva o lidských právech
EP	Evropské partnerství
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EUFOR	Vojenská operace EU v Bosně a Hercegovině
EUPOL	Policejní mise EU v Bosně a Hercegovině
EUSR	Zvláštní zástupce EU
FBaH	Federace Bosny a Hercegoviny
FDI	Přímé zahraniční investice
FIPA	Agentura pro podporu zahraničních investic Bosny a Hercegoviny
FS	Studie proveditelnosti
GCI	Index globální konkurenceschopnosti
GRECO	Státy proti korupci
HDP	Hrubý domácí produkt
HDZ	Chorvatské demokratické společenství
HR	Vysoký představitel OSN
IA	Prozatímní dohoda
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
ICJ	Mezinárodní soudní dvůr

ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
IDA	Mezinárodní rozvojová asociace
IFC	Mezinárodní finanční korporace
IFOR	Implementační síly v Bosně a Hercegovině
IMF	Mezinárodní měnový fond
IPU	Integrovaná policejní jednotka
IPA	Nástroj předvstupní pomoci
JNA	Jugoslávská národní armáda
KM	Konvertibilní marka
MARRI	Regionální iniciativa pro migraci, azyl a uprchlíky
MED	Program nadnárodní spolupráce
MIFF	Víceletý orientační finanční rámec
MIPD	Víceletý orientační plánovací dokument
NATO	Severoatlantická aliance
ODIHR	Úřad pro demokratické instituce a lidská práva
OHR	Úřad vysokého představitele
OSCE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
PIC	Rada pro implementaci míru
SAA	Stabilizační a asociační dohoda
SAP	Stabilizační a asociační proces
SDA	Strana demokratické akce
SECI	Iniciativa pro spolupráci v jihovýchodní Evropě
SEE	Program pro jihovýchodní Evropu
SEECF	Sdružení pro spolupráci v jihovýchodní Evropě
SFOR	Stabilizační síly v Bosně a Hercegovině
SFRJ	Socialistická federativní republika Jugoslávie
SPS	Srbská politická strana
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
RS	Republika srbská
UNDP	Rozvojový program OSN
UNPROFOR	Ochranné síly OSN
WB	Světová banka
WTO	Světová obchodní organizace

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v Ústřední knihovně VŠB-TUO k prezenčnímu nahlédnutí a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. dubna 2011

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Fučíkova 1305, Příbor, 742 58

Seznam příloh

Příloha č. 1 Socialistická federativní republika Jugoslávie

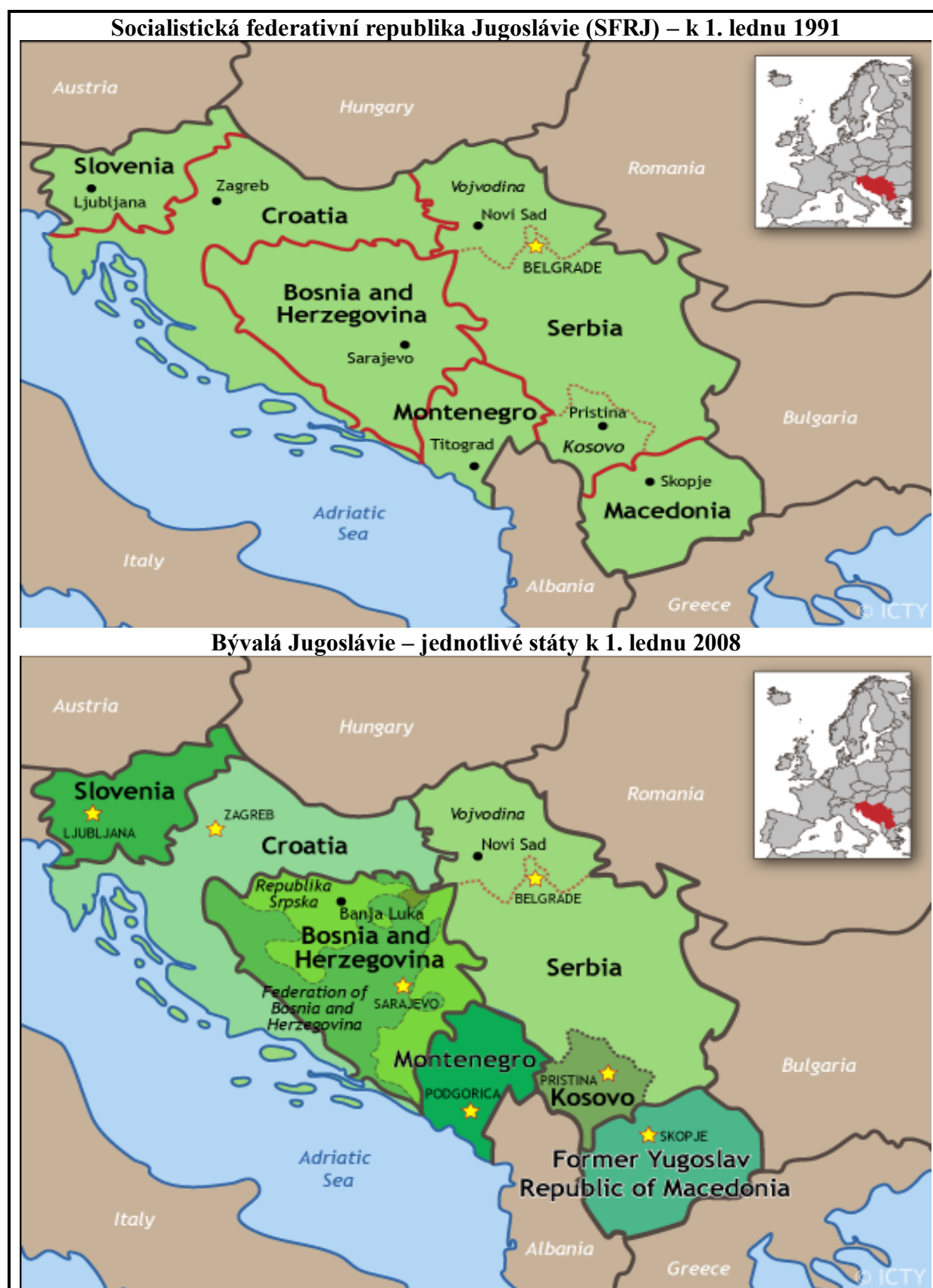
Příloha č. 2 Státní symboly

Příloha č. 3 Uspořádání Bosny a Hercegoviny

Příloha č. 4 Složení obyvatelstva v roce 1991

Příloha č. 5 Federace Bosny a Hercegoviny

Příloha č. 1 Socialistická federativní republika Jugoslávie

Zdroj: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, vlastní úprava.

Příloha č. 2 Státní symboly

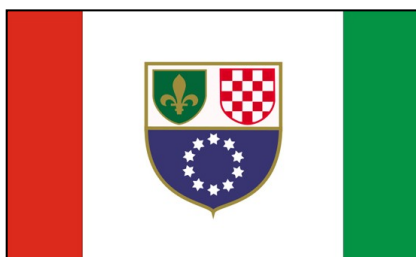
Státní vlajka

Státní znak

Na úrovni Bosny a Hercegoviny

Na úrovni Federace Bosny a Hercegoviny

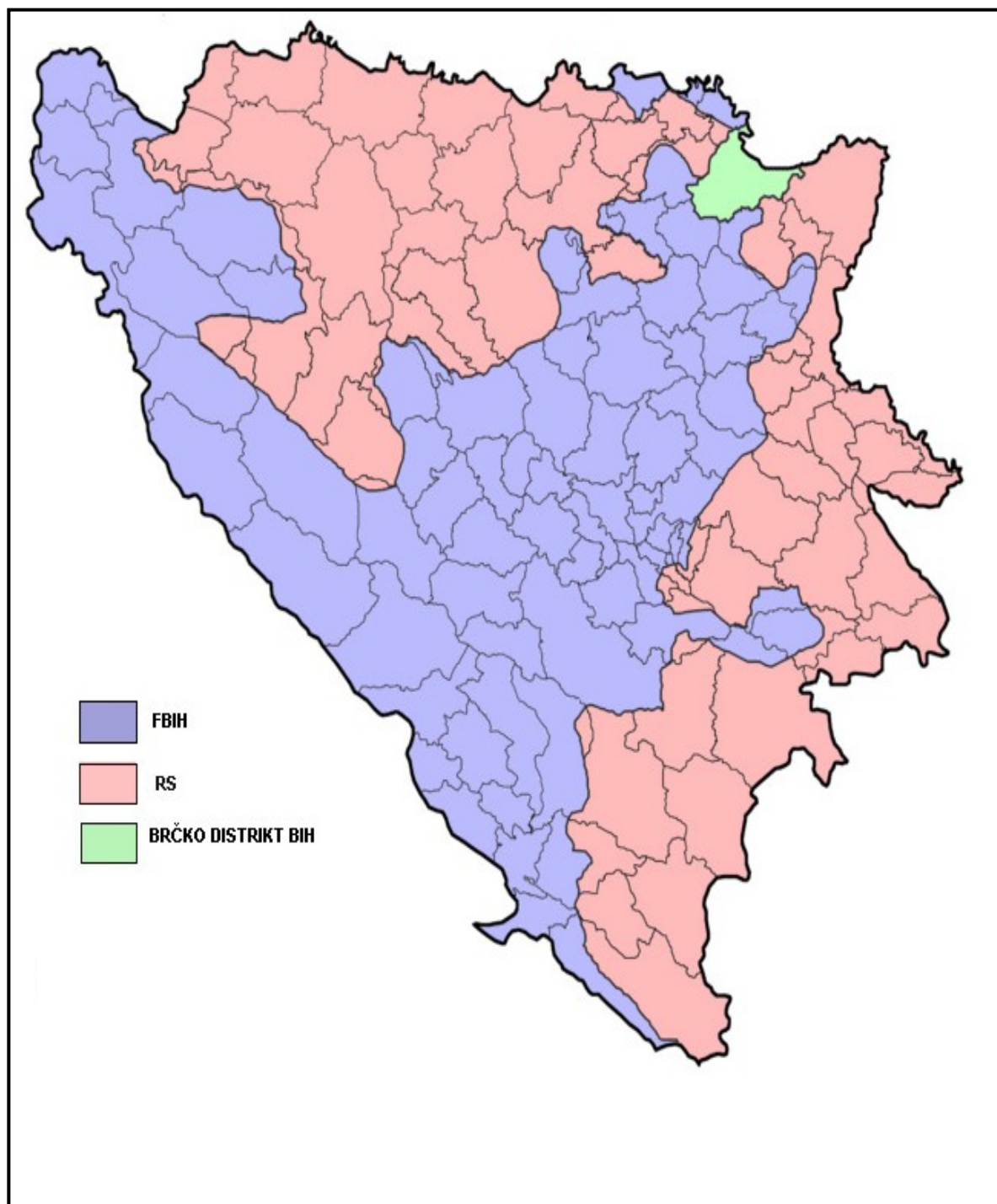

Na úrovni Republiky srbské

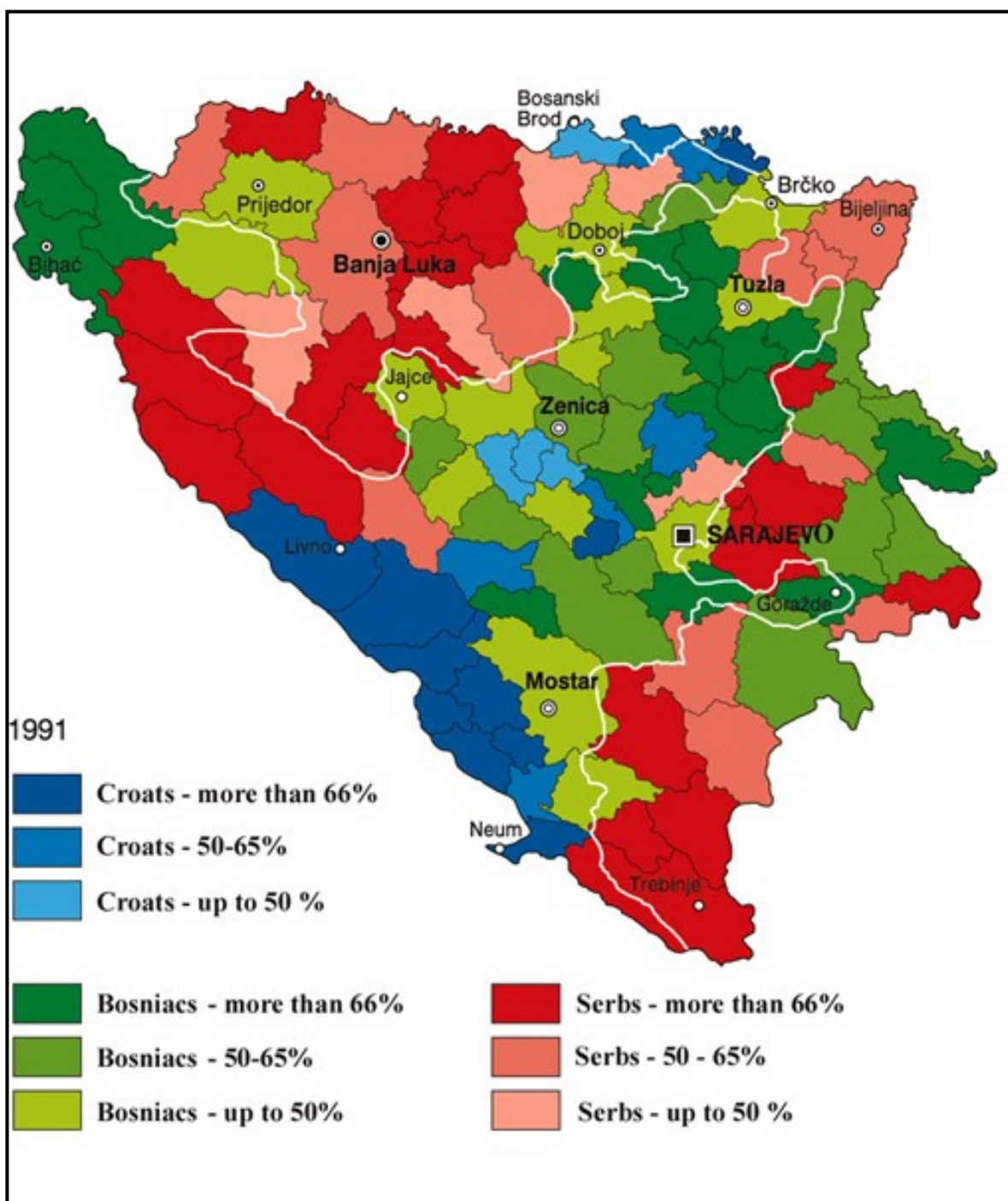
Zdroj: Hrvatsko grboslovno i zastavoslovno društvo, Direkcija za evropske integracije, Vijeće ministara BiH, vlastní úprava

Příloha č. 3 Uspořádání Bosny a Hercegoviny

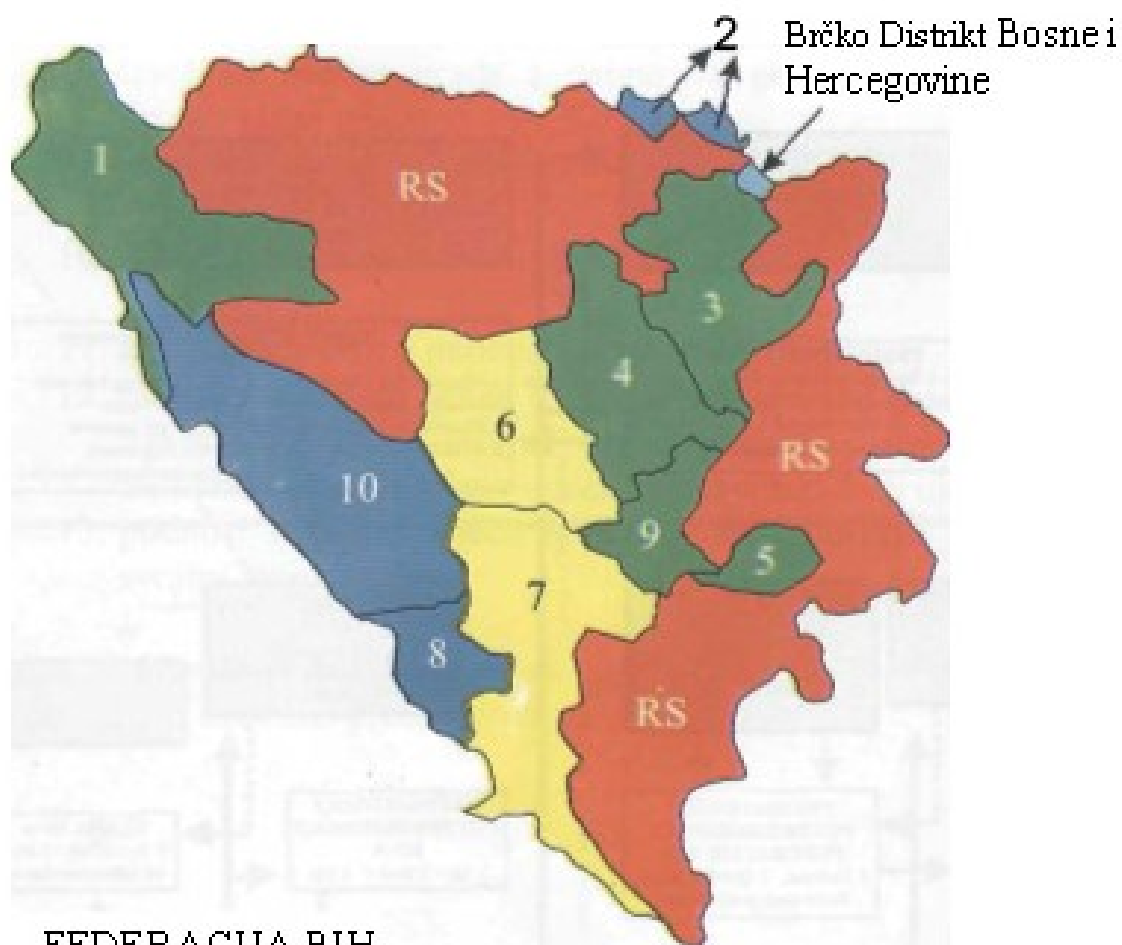
Zdroj: Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, vlastní úprava.

Příloha č. 4 Etnické složení obyvatelstva v roce 1991

Zdroj: Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, vlastní úprava.

Příloha č. 5 Federace Bosny a Hercegoviny

FEDERACIJA BIH

1. Unsko-sanski kanton
2. Posavski kanton
3. Tuzlanski kanton
4. Zeničko-dobojski kanton
5. Bosansko-podrinjski kanton Goražde
6. Srednjobosanski kanton
7. Hercegovačko-neretvanski kanton
8. Zapadnohercegovački kanton
9. Sarajevski kanton
10. Kanton br. 10 (Livanjski)

Zdroj: Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, vlastní úprava.